szolgálat

KÜLDETÉS – TANÚSÁGTÉTEL

A tartalomból:

Krisztusi küldetés
Hitélmény és tanúságtétel
Apostolkodás odafigyeléssel
Malula bíboros, egyházalapító
Felelősségünk az Egyházban
Keresztény család?
Szociális pásztorlevél

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

86. szám 1990. Péter-Pál

TARTALOM

Küldetés – tanúságtétel 3

TANULMÁNYOK

Lelóczky Gyula: Keresztény életünk mint küldetés 5

Friedrich Wulf: A hitélmény mint a keresztény tanúságtétel előfeltétele 13

Szentmártoni Mihály: Apostolkodás odafigyeléssel 22

Fényesi Márk: Malula bíboros, egyházalapító 31

Cserháti Ferenc: Felelősségünk az Egyházban 43

DeRoth László: Keresztény család? Ma? 51

ÉLET A PLÉBÁNIÁN

Teleki Béla: Gyermekek istentisztelete 60

AZ EGYHÁZ SZAVA

Az Osztrák Püspökkari Konferencia pásztorlevele a szociális kérdésről 67

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

András Imre: Lépéskényszerben 77

Barna Gábor: Bálint Sándor, a néprajztudós 85

ELMÉLKEDÉSEK

M. Claudina Küldetésben 88

Alexia: A tabernákulum előtt 92

KÖNYVSZEMLE

Szolnoky Erzsébet: Fellebezés helyett;
Balássy László: Apor Vilmos, a vértanú püspök (Benkő Antal) 93

LEVELESLÁDÁNKBÓL

Rövid levélrészletek olvasóinktól 95

HALOTTAINK

Az elhunyt papok és testvérek jegyzéke 103
Dr. Lőrincz Imre Sch.P. (Confrater) 104
Szalai Timót (Confrater) 105
Dr. Nemecsek József (Sz.) 106
Bolehovszky Dezső (Confrater) 107
Borsos Imre (Osztálytársa) 108
Dr. Tóth József (Növendéke) 109
Bíró Lucián OSB (Koller Gyula) 111

Levelezési cím: Szolgálat, A–1030 Wien, Gerlgasse 10/3.

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. – Eigentümer, Herausgeber und Verleger: Trägerverein der Unio Cleri Hungarici. – Präsident: DDr. Stefan László, Bischof von Eisenstadt. – Obmann und Redakteur: Ferenc Nagy S.J. Administrator und Herausgeber: György Hegyi. Beide: A–1030 Wien, Gerlgasse 10/3. – Erscheinungsort: A–1030 Wien. Postamt: A–7000 Eisenstadt. – Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisentadt. – Druck: Eisenstädter Graphische GesmbH, A–7000 Eisenstadt, Haydngasse 10, Österreich.

"Roppant kitüntetés, hogy az Úr Jézus gyenge, gyarló embert használ fel megváltó műve folytatásához, beállítja őt az üdvösségtörténet évezredes sodrába, általa próbálja elérni, felrázni, igazi önértékére ráébreszteni s gyengéden Maga felé fordítani embertestvéreit. 'Ahogy az Atya küldött engem, úgy küldelek én is titeket': ugyanaz a szeretet, gond, törődés, együttérzés nyilvánul meg minden egyes apostoli küldetésben, mint amely megnyilatkozott a Fiú hozzánk való elküldésében. Kimondhatatlan ajándék, kegyelem a mindenható Isten követének lenni az emberek között. Felfoghatatlan titok: a határtalanul szabad, végtelen hatalmú, teremtő Isten valamiképpen az emberekre szorul, valamiképpen szüksége van ránk." (9. oldal)

Jelen számunk sok részlete alkalmas arra, hogy – fogalmi tisztaságával vagy gondolatébresztő erejével vagy a megélt élet példáival – feltárja a küldetés Istentől kiinduló titkát, megvilágítsa belső dinamizmusát, felélessze vágyát, megerősítse kibontakozását, konkrét indításokkal alakítsa megvalósulását. Szeretnénk, hogy az írások, melyeket csokorba fűzünk, a küldetés isteni adományának, karizmájának külső hordozói legyenek, és a hit, a szeretet, az élet mai magyar tanúságtevőit gyarapítsák.

Néhány bemutató megjegyzés a tartalomjegyzékben olvasható nevekről és azokról a személyekről meg egyházi küldetésekről, akiket, illetve amelyeket a nevek jelölnek: a cisztercita Lelóczky Gyula eddig Dallasban (Texas, USA) tanított, az ősztől pedig Rómában működik; Friedrich Wulf német jezsuita ez év május elején halt meg, és a Geist und Leben lelkiségi folyóirat létrehozója, szerkesztője volt évtizedeken át; Szentmártoni Mihály jezsuita professzor lélektant tanít a Pápai Gergely Egyetemen és a zágrábi jezsuita teológián; Joseph Malula bíboros, egy afrikai helyi egyház mai arculatának kialakítója – Fényesi Márk ír róla ismertetőt –, tavaly halt meg; az erdélyi származású Cserháti Ferenc a müncheni magyar egyházközség vezető lelkésze; DeRoth László a montréali egyetem professzora (tanulmánya egy tavaly decemberben kanadai magyar fiataloknak tartott előadásként íródott); a jezsuita Teleki Béla a lelkipásztorkodástan professzora a szegedi teológiai főiskolán; a szintén jezsuita András Imre Bécsben él, és tőle egy magyarországi papi találkozón elhangzott előadást közlünk; Barna Gábor magyarországi néprajztudós megemlékezését a Vatikáni Rádió számára írta (Bálint Sándorról már a halálakor, tíz évvel ezelőtt megemlékezett Kardos Klára: Szolgálat 47, 74–77); M. Claudina Magyarországon, Alexia pedig Németországban élő szerzetesnő.

* * *

Húsvéti számunk bevezetőjében már említést tettünk a folyamatban lévő Szent Ignác-jubileumról. Ez az emlékév indította a Vatikáni Rádió magyar osztályának vezetőjét, Szabó Ferencet egy gyűjtőkötet kiadására: Loyolai

Szent Ignác írásaiból. Két magvas bevezető tanulmány után a kötet javarészét (majdnem felét) a lelkigyakorlatos-könyv teljes magyar szövege teszi ki.

Páter Szabótól ajándékba kaptuk a kiadvány annyi példányát, hogy minden magyarországi, erdélyi, vajdasági és felvidéki címünkre könyvmellékletként küldhetjük.

Nemcsak a magunk, hanem olvasóink nevében is köszönetet mondunk ezért a szép ajándékért.

* * *

Jelezzük, hogy őszi számunk nem szeptember elején, hanem szeptember végén, illetve október elején (a szent angyalok ünnepére) fog megjelenni.

A szerkesztő

TANULMÁNYOK

Lelóczky Gyula

KERESZTÉNY ÉLETÜNK MINT KÜLDETÉS

Jézus hol magához hívja, hol testvéreihez küldi barátait. Hol meg akarja osztani velük társaságát: "'Mester, hol lakol?' 'Gyertek, nézzétek meg!'" (Jn 1,38–39), hol fontos megbízatással elküldi őket: "Menjetek, tegyetek tanítványommá minden népet!" (Mt 28,18) A keresztény ember élete olyan, mint a nagyóra ingája: állandó mozgásban van. Hol az Úr bensőséges közelségébe megy, hol testvérei szolgálatára siet. Nincsen itt a földön maradandó otthonunk (vö. Zsid 13,14), állandó honvágy húz bennünket lételemünk egyik pólusától a másikhoz. "Krisztus szeretete sürget minket." (2Kor 5,14)

De ha jobban megvizsgáljuk ezt, a mások segítségére sietés is tulajdonképpen közeledés Krisztushoz. Jézus radikális módon azonosítja magát minden emberrel, aki valamire rászorul: "Éhes voltam, és adtatok ennem." (Mt 25,35) A mások felé való igyekvésünk is Krisztus követése, Jézus utánzása: "Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket." (Jn 20,21) Ahogy Krisztus engedelmeskedett az Atya küldő szavának, úgy kell nekünk is engedelmeskednünk Krisztus bennünket másokhoz küldő parancsának. Ahogy Krisztus kész volt elhagyni "mint Isten az Istennel való egyenlőséget," és emberként hozzánk jőve "kiüresítette magát" (Fil 2,6.7), úgy nekünk is készeknek kell lennünk elhagyni kényelmes, megszokott életformánkat, és oda menni, ahová nem szívesen megyünk (vö. Jn 21,18). Vizsgáljuk meg közelebbről a keresztény ember egzisztenciáját mint küldetést, Krisztus-követésünknek ezt a sajátságos oldalát éppen a Krisztushoz hasonulás szempontjából: mire kötelez Krisztus példája minden keresztényt? hisz a keresztségben és a bérmálásban minden keresztény missziós feladatot kapott. Vizsgálódásunk első felében a témával foglalkozó szentírási anyagot vesszük szemügyre, majd azt követően a keresztény lét mindennapi megélésével kapcsolatos következtetéseket vonjuk le.

1

Jézust egzisztenciája legmélyéig eltöltötte az a meggyőződés, hogy Valaki küldi, és küldetést tölt be itt a földön: "Én az Atyától származom, és Tőle jöttem. Nem magamtól jöttem, hanem Ő küldött." (Jn 8,42) Mind a négy evangéliumban megtaláljuk Jézusnak azt az állítását, mely küldetésének tudatosságát bizonyítja: "Aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött." (Mt 10,40; Mk 9,37; Lk 10,16; Jn 13,20) Bár a szinoptikusoknál másutt is fel-felbukkan a küldetés gondolata (pl. Mt 15,24; 21,37; Lk 4,43), a téma következetes kidolgozását János evangéliumában olvashatjuk. Eb-

ben az evangéliumban Jézus közel negyvenszer utal az Istenre úgy, mint arra, aki Őt küldte.

Jánosnál látjuk, hogy tanító, gyógyító munkája során Jézus olyan fokban azonosította magát küldetésével, hogy csak azt tudta, akarta mondani és tenni, amit az Atyától hallott: "Tanításom nem az enyém, hanem azé, aki küldött" (7,16); "Akit az Isten küldött, Isten szavait mondja el" (3,34); "Az én ételem az, hogy megtegyem annak akaratát, aki küldött, és véghezvigyem az Ő művét." (4,34) Azt is elmondta a názáreti vándortanító, hogy mi indította Istent a Fia elküldésére: "Mert az Isten úgy szerette a világot, hogy odaadta Egyszülöttét azért, hogy aki hisz benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Isten ugyanis nem azért küldte a Fiút a világba, hogy a világot megítélje, hanem hogy a világ üdvösségre találjon általa." (3,16–17) Azaz a Fiú elküldésének egyetlen indítóoka, forrása az Atya szeretete bajban levő teremtményei iránt.

Azt is megtudjuk János evangéliumából, hogy ugyanaz az Atya, aki küldte Jézust, egyúttal életének is forrása, és Jézus, étel formájában, ugyanezt az életet akarja továbbadni övéinek: "Ahogy engem az élő Atya küldött, és én az Atya által élek, ugyanúgy az is, aki engem eszik, általam élni fog." (6,57) Földi pályája végén Jézus ismét küldetéstudatának ad kifejezést: "Most elmegyek ahhoz, aki küldött" (16,5); de még ekkor is csak azért imádkozik, "hogy a világ elhiggye, hogy Te küldöttél engem." (17,21; vö. 11,42)

Az evangéliumban elmondottak visszhangjaként a János-levélben Jézus idézett szavainak szinte rövid kommentárját halljuk: "Az Isten szeretete abban nyilvánult meg, hogy az Isten elküldte a világba egyszülött Fiát, hogy általa éljünk; láttuk és tanúságot teszünk róla, hogy az Atya elküldte a Fiút a világ üdvözítőjéül. [...] A szeretetnek nem az a lényege, hogy mi szeretjük az Istent, hanem hogy ő szeret minket, és elküldte a Fiát bűneinkért engesztelésül." (1Jn 4,9–10.14)

Ahhoz azonban, hogy Jézus üzenete elérjen bennünket, hogy szavainak magva bennünk kikeljen és bő termést hozzon, a Szentlélek elküldése is szükséges. Ennek az ajándéknak ismét János a tanúja; nála olvassuk Jézus ígéretét: "Kérni fogom az Atyát, s Ő egy másik Pártfogót küld nektek, hogy veletek legyen mindörökre: az Igazság lelkét" (Jn 14,16–17); "Amikor eljön a Vigasztaló, akit az Atyától küldök hozzátok, az Igazság Lelke, aki az Atyától származik, ő majd tanúságot tesz rólam." (Jn 15,26) Az ígéret először húsvét napján teljesedett be, amikor a feltámadt Jézus megjelent apostolai körében, rájuk lehelt és így szólt: "Vegyétek a Szentlelket!" (Jn 20,23), majd pedig pünkösdkor, az Egyház születésnapján, amikor a lángnyelvek formájában leszálló Lélek tűzzel, bátorsággal, lelkesedéssel töltötte el a tanítványokat. Itt említjük meg, hogy Péter egyik korai, nem sokkal pünkösd után elmondott beszédében is megtaláljuk Jézus küldetésének a gondolatát: "Az Isten elsősorban nektek adta és hozzátok küldte el Fiát,

hogy megáldjon titeket, s így mindegyiketek elforduljon a bűntől." (ApCsel 3,26)

Az apostoli levelek folytatják a gazdag hagyományt, és szintén beszélnek mind Jézus, mind a Szentlélek elküldéséről. A legszebb és legismertebb szöveget Pálnál olvassuk, aki a Galata-levélben összekapcsolja a két küldés, a Fiú és a Szentlélek küldésének témáját: "Amikor elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldte a Fiát, aki asszonytól született, és ő alávetette magát a törvénynek, hogy kiváltson minket a törvény szolgaságából, s az Isten fiaivá lehessünk. Mivel az Isten fiai vagytok, a Fia Lelkét küldte szívünkbe az Isten, aki őt így szólítja: Abba, Atya." (4,4–6) Pál a Római-levélben is, bár más összefüggésben, de azért az előbbi szöveghez közeli értelemben ír Jézusról: "[Isten] saját Fiát küldte el a bűnös testhez hasonló formában." (8,3) A Zsidókhoz írt levél Jézust "küldöttnek" nevezi (3,1), míg Péter levele "az égből küldött Szentlélek"-ről beszél (1Pt 1,12).

Az "apostol" szó "küldöttet" jelent. A Mester ezt a nevet adta a hozzá legközelebb álló tizenkét tanítványának. Magát az apostoli küldetést a tanítványok húsvét napján, közvetlenül feltámadását követően kapták Jézustól: "Békesség nektek! Amint az Atya küldött engem, én is úgy küldelek titeket." (Jn 20,21) Az Úr ugyanezt a húsvéti megbízatást már előbb, az utolsó vacsorán, főpapi imájában is elmondta: "Ahogy Te engem a világba küldtél, úgy küldöm őket a világba." (Jn 17,18) Akárcsak Istennel való megbékélésünk és az Istentől szívünkbe áradó béke, úgy a tanítványok küldetése is a feltámadás gyümölcse, húsvét ajándéka. Rövidebb missziós körútra már előbb is elküldte Jézus tanítványait, de az ősegyház az egész evangéliumot húsvét fényében olvasta, és húsvét erejét látta a tanítványok valamennyi tettében megnyilvánulni, azzal a meggyőződéssel, hogy Jézus tanítványaihoz intézett szavai minden idők kereszténeyeihez is szólnak: "[Jézus] összehívta a tizenkettőt, [. . .] aztán elküdte őket, hogy hirdessék az evangéliumot, és gyógyítsák meg a betegeket" (Lk 9,1–2; vö. Mk 6,7); "Ezek után az Úr kiválasztott más hetvenkettőt, és elküldte őket kettesével maga előtt minden városba és helységbe, ahová menni készült. Így szólt hozzájuk: 'Az aratnivaló sok, de a munkás kevés. Kérjétek hát az aratás Urát, küldjön munkásokat az aratásra. Menjetek! Úgy küldelek benneteket, mint bárányokat a farkasok közé'" (Lk 10,1–3; vö. Mt 10,16); "'Én azért küldtelek titeket, hogy learassátok, amiért nem munkálkodtatok.'" (Jn 4,38)

Húsvét után az apostoli üzenet tartalma kiegészül, most már Jézus feltámadásának, befejezett művének az örömhírét kellett a tanítványoknak mások felé közvetíteni. Ennek az örömhírnek az első küldöttei asszonyok voltak. Őket küldi az angyal húsvét hajnalán: "Siessetek, vigyétek hírül tanítványainak: Feltámadt a halálból, előttetek megy Galileába!" (Mt 28,6–7) Ez a közvetlen felszólítás ölt aztán kozmikus távlatokat, és lesz minden korok kereszténeyeinek szóló parancs Jézusnak a mennybemenetel hegyén elmondott utolsó szavaiban: "Menjetek, tegyétek tanítványommá mind a

népeket. [...] S én veletek vagyok mindennap, a világ végéig." (Mt 28,19–20)

A pünkösdi egyházban az apostoli küldést vagy maga Jézus adja látomás formájában, mint pl. Pálnak ("Csak menj, mert én messzire, a pogányok közé küldelek" – ApCsel 22,21), vagy Jézus helyett a helyi egyház (a jeruzsálemi egyház "elküldte Barnabást Antióchiába" – ApCsel 11,22) közvetíti, vagy a Szentlélek végzi ("Így szólt hozzájuk a Szentlélek: 'Rendeljétek nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyet szántam nekik'. [...] A Szentlélektől küldetve Szeleukiába mentek, onnét Ciprusba hajóztak" – ApCsel 13,2.4).

Pálban minden apostolnál erősebb volt kiválasztottságának és küldött voltának a tudata. A Rómaiakhoz írt levelének ünnepélyes hangú bevezetésében "meghívott apostolnak" nevezi magát, aki Jézus Krisztus által "kegyelmet" és "apostoli küldetést" kapott (1,1.5). Leveleiben következetesen úgy mutatkozik be, mint Jézus Krisztus apostola, küldötte. De ige formájában is hivatkozik az Úrtól való küldetésére: "Krisztus ugyanis nem keresztelni küldött, hanem azért, hogy hirdessem az evangéliumot." (1Kor 1,17) Másutt arra figyelmezteti a híveket, hogy az ő szavai által maga Isten beszél hozzájuk: "Krisztus követségében járunk, maga az Isten int benneteket általunk." (2Kor 5,20) Még rabságának láncai sem akadályozzák meg hivatása teljesítésében: az evangélium titkának "a bilincsekben is hírnöke vagyok, hadd hirdessem hát bátran, ahogy kötelességem." (Ef 6,20)

2

A 2. világháború során az egyik német város középkori székesegyházát egy bombatámadás földig rombolta. A háború után a város népe nagy buzgalommal látott hozzá, hogy a romokból a templomot újra felépítsék. Elhatározták, hogy az eredeti pontos mását hozzák létre. Amikor a munka már befejezéshez közeledett, és arra került volna sor, hogy a nagy feszületet visszategyék régi helyére, a főoltár fölé, az építők dilemma előtt álltak, mert – bár egyébként a Megfeszített teste sértetlenül megmaradt – a szobor két karját nem sikerült a romok között megtalálni. A városatyák hosszan tanakodtak, mitévők legyenek, hogyan pótolják a hiányzó karokat, míg végre sikerült a feszület sorsát eldönteniök. Krisztus testét karok nélkül helyezték el a kereszten, és a feszület alá márványtáblára ezeket a szavakat vésették: "Ti vagytok az én karjaim." Apostolnak lenni annyit jelent, mint Krisztus személyét képviselni, Őt szép élettel, jó szóval, jó tettekkel jelenlevővé tenni az emberek között.

Az Atya a Fiúban Önmagát mondja ki mintegy egyetlen szerelmes Szóban. S ezt a Fiút, Szót küldte el az Atya, hogy emberi egzisztenciát öltsön magára, és hozzánk hasonló emberként jöjjön közénk. A Fiú embersége az a Sátor, melyben a Fiú istenségének teljessége lakik (vö. Jn 1,14), melyben Isten és ember végre egymásra talál. Jézus tökéletes hűséggel képviseli az

Atyát a földön. "Aki engem lát, látja az Atyát." (Jn 14,9) Szavai, tettei, magatartása az Atya szavai, tettei, magatartása. Krisztus hűen "lefordítja" az Atya isteni szeretetét emberi módon megélt szeretetre, mert az ember Jézus szívében Isten szeretete ég. A jászolban fekvő Gyermekben, a betegeket gyógyító, elesetteket vigasztaló, gyermekeket magához ölelő, az örök élet igéit tanító Mesterben, a kereszten agóniáját szenvedő Jézusban látjuk meg: így szeret az Isten.

A názáreti Jézus a történelem egy adott korszakában, a földkerekség egy adott pontján az ott és akkor élő embereknek megmutatta, milyen a mi Istenünk, milyen határtalan a szeretete, milyen hűséges ígéreteihez. De ezzel nem fejezte be a rábízott feladatot: küldetése minden korok minden emberéhez szól. Ezért – közvetlen tanítványaival kezdve – minden korban a világ minden pontjára embereket küld, hogy az Ő szavait elvigyék minden embernek. Mert "hogyan higgyenek abban, akiről nem hallottak? S hogyan halljanak róla, ha nincs, aki hirdesse? S hogyan hirdessék, ha nem kaptak küldetést?" (Róm 10,14–15)

Senki sem hirdetheti Jézus jóhírét a maga kezdeményezésére: kiválasztás, megbízatás, felhatalmazás, küldés szükséges hozzá. A küldetést viszont mindenki megkapja, aki részesült a keresztség és bérmálás szentségében. Akárcsak az egyházi rend, a keresztség és a bérmálás is "karaktert", eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekre, s ez a jegy a Jézus papi, prófétai és királyi méltóságában való részesedést jelenti. Bár a szentségi papság és minden hívő általános papsága között lényeges különbség van, a három "karakterben" részesítő szentség Isten papi népévé teszi az egész keresztény közösséget, melyen belül minden egyes hívőnek apostoli hivatása és kötelessége van, melyet minden Isten akarata szerint élni szándékozó kereszténynek gyakorolnia kell.

Roppant kitüntetés, hogy az Úr Jézus gyenge, gyarló embert használ fel megváltó műve folytatásához, beállítja őt az üdvösségtörténet évezredes sodrába, általa próbálja elérni, felrázni, igazi önértékére ráébreszteni s gyengéden Maga felé fordítani embertestvéreit. "Ahogy az Atya küldött engem, úgy küldelek én is titeket": ugyanaz a szeretet, gond, törődés, együttérzés nyilvánul meg minden egyes apostoli küldetésben, mint amely megnyilatkozott a Fiú hozzánk való elküldésében. Kimondhatatlan ajándék, kegyelem a mindenható Isten követének lenni az emberek között. Felfoghatatlan titok: a határtalanul szabad, végtelen hatalmú, teremtő Isten valamiképpen az emberekre szorul, valamiképpen szüksége van ránk. Ez a titok a legdrámaibb módon a kereszten függő Jézus "Szomjúhozom!" szavában nyilatkozott meg: szüksége van szeretetünkre, szolgálatunkra, segítségünkre, szüksége van, szomjazik arra, hogy megossza velünk a világ üdvösségének a gondját, annak érdekében kifejtett munkáját.

De aki megkapta ezt az ajándékot, annak kötelessége azt tovább adni és kamatoztatni. Pál mondja minden kereszténynek: Krisztus "munkatár-

saként figyelmeztetünk titeket: használjátok fel az Isten kegyelmét. [. . .] Most van a kellő idő, most van az üdvösség napja." (2Kor 6,1–2) Minden óra, minden pillanat egyetlen alkalom, a "most" kegyelme, amit nem szabad elszalasztanunk. Az alkalmas pillanatban mondott helyes szó megmenthet egy lelket, míg bármely alkalom elmulasztása örök mulasztás, mert ugyanaz az alkalom soha többet nem jön vissza.

Egyetlen kegyelem sem magántulajdon. Bár az egyén gazdagodik a kegyelmek által, melyeket mint drága kincset embersége agyagedényében őriz (vö. 2Kor 4,7), de azok sohasem válnak kizárólagos tulajdonává. Minden kegyelem közös vagyon, az Egyház kincse, és azt kamatoztatnunk kell mások javára. A kegyelmeket nem halmozhatjuk fel valami lelki csűrben a magunk gyarapodására; lelki értékekben sohasem lehetünk "kapitalisták". Itt kell az igazi nagylelkűséget, lelki szegénységet gyakorolnunk, s úgy élnünk, "mint akiknek semmijük sincs, mégis mindenük megvan" (2Kor 6,10). Mert a kegyelem olyan, mint a gyertya: ha meggyújtjuk a magunkéról egy másik emberét, neki is lesz világossága, de a miénk is megmarad. A lelki értékeknek az a tulajdonságuk, hogy minél többet adunk belőlük másoknak, annál több marad nekünk.

A küldetés formája százféle lehet. Van, akit arra választ ki az Isten, hogy egész életét, minden idejét, képességét és energiáját Jézus jóhírének terjesztésére fordítsa, hogy teljes munkaidejű, foglalkozású, hivatásos, "profi" apostol legyen, akinek élete Jézus Krisztus papjaként mások üdvösségének szolgálatában ég el. Van, akit arra hív meg az Úr, hogy a szegény, családtalan, engedelmes Jézus életformáját tegye magáévá, és egy új családban, testvéri közösségben mint szerzetes legyen "mindenkinek mindene" (vö. 1Kor 9,22). Van, akinek az az élethivatása, hogy az emberek millióinak az életformáját ossza meg, kétkezi munkával keresse a kenyeret maga és családja számára, és embertársaival sorsközösséget vállalva legyen Krisztus tanúja az emberek között mint világi apostol. S a papi, szerzetesi, világi apostoli hivatáson belül számtalan változatban valósulhat meg az egyetlen keresztény hivatás; amilyen gazdag lehetőségekben és életformákban az emberi élet, olyan gazdag megnyilvánulási formáiban az apostoli munka is.

Az apostoli élet aprópénzre váltásának, mindennapi megélésének valójában annyi formája van, ahány keresztény él a földön. Minden apostoli küldetés egyetlen, senki máséhoz nem hasonló és nem hasonlítható ajándék, amit az illető személynek a maga sajátos, egyedi körülményei között, a maga egyetlen személyisége, vérmérséklete, adottságai felhasználásával kell megélnie. Az egyik apostol tömegeknek szónokol, a másik elrejtve imádkozik emberek megtéréséért, a harmadik levelezés útján éri el a lelkeket, a negyedik iskolai katedrán tanít, az ötödik gyárban éli meg a krisztusi ideált, és olyan emberekhez viszi el Jézus tanítását, akik pap közelébe sohasem kerülnek. A szülő minden tettével, szavával és kifejezett vallásos képzéssel is apostol a gyermekei számára; a pedagógus vagy bármely más

vezető állásban levő keresztény is példaként életmódjával, véka alá nem rejtett krisztusi nézeteivel is apostola a rábízottaknak; a művész alkotásaival, a tollforgató ember papírra vetett írásaival, mindaz, aki rivaldafényben áll, oktató, szórakoztató, művészi élményt adó szereplésével nagy tömegek számára Krisztus apostola, küldöttje. Charles de Foucauld a Szahara mélyén élte meg apostoli hivatását úgy, hogy életében egyetlen követője sem volt. Kolbe Szt. Maximilián világméretű apostoli munkájáról kevesen tudnak; őt a haláltábor borzalmában egyik fogolytársa helyett önként vállalt éhhalála tette híressé, mint Jézus szeretetének tanúját. Kalkuttai Teréz anya a legszegényebbeket szolgálja nagyvárosok nyomortanyáin; Szalézi Szent Ferenc püspökként vitte el a katolikus megújulást a francia Alpok falvaiba, városaiba.

De ezen túlmenően, ha az apostoli ideál megvalósításának végtelen sok formája is van, minden ember egyetlen egész, és így minden ember életén belül meg kell lennie a keresztény élet minden lényeges elemének és alapvető polarizáltságának. Bármilyen legyen is apostoli küldetésünk formája, életünkben meg kell lennie a keresztény élet két pólusának, egyrészt az Isten felé forduló imádkozás, elmélkedés, szemlélődés, másrészt embertársaink felé irányuló apostoli munka pólusainak. Ez Jézus főparancsolatának alapvetően kettős irányultságából következik: Isten szeretete lehetetlen az emberek felé való szerető kinyílás nélkül. A két elem egymáshoz való aránya az egyes emberek életében szinte végtelen számú változatot ölthet, de mindkét elemnek jelen kell lennie minden keresztény életében. A teljes magányban élő karthauzi szívében éppúgy meg kell lennie az apostoli tűznek, mint ahogy a napi tizenhat órát hívei körében töltő misszionárius életéből sem hiányozhat az elmélyedt imádkozás vágya és gyakorlata.

De van egy harmadik elem is, amely nélkülözhetetlen mind az intenzív imaélet, mind az eredményes apostoli munka szempontjából, s ez a rendszeres olvasás, tanulás. Nemcsak a jó pap, de minden jó keresztény, minden jó apostol holtig tanul. Isten szavát mindig hallgatni kell annak, aki azt élni és továbbadni akarja. Boldogok, akik éhezik és szomjazzák a Szót, Isten szép és igaz szavát. Csak az tud másoknak adni, aki maga is állandóan telítődik. Szent Bernát szava – "conca, non canalis", "tartály, nem csatorna" – figyelmeztetés mindnyájunk számára, hogy nem elég csupán annyit befogadni, amit mindjárt tovább is adunk, hanem telítve kell lennünk Isten szavával a túlcsordulásig: ebből a túláradó többletből juttatunk apostolként embertársainknak.

Minden szónál szebben beszél a tett: szavainknál fontosabb, hogy hogyan éljük meg az evangéliumi életideált. Ha egy apostol "vizet prédikál, és bort iszik", szavainak bizony nincsen hitele. A keresztény módon megélt élet ugyan nem helyettesíti mindenestül, nem teszi feleslegessé a szavakat; de annak, hogy az apostol szavai hitelesek legyenek, a szép keresztény élet

alapvető feltétele. S ez nem pusztán a jézusi elvek követését jelenti, hanem egy olyan alapvető magatartást is, amely vonzóvá teszi az apostol személyét. Jézus saját örömét akarja megosztani velünk, és az apostol feladata az, hogy Jézus örömét elvigye másoknak (vö. Jn 15,11). Derűnek, optimizmusnak, örömnek kell sugároznia Jézus küldöttjéből. A szomorú, bekeseredett apostol önellentmondás. "Isten a vidám adakozót szereti." (2Kor 9,7) Ez apostoli munkája eredményességének is feltétele; Szalézi Szent Ferenc mondta: "Egy csepp mézzel több legyet lehet fogni, mint egy hordó ecettel." A keresztény ember számára kötelesség alapvetően boldognak lenni, függetlenül attól, hogy napi életében dolgai szándékai szerint alakulnak-e vagy sem. A keresztény embernek a Hegyi Beszéd és a Nyolc Boldogság igazsága élő tanújának kell lennie. Környezetének meg kell éreznie, hogy apostoli tevékenysége nem ráerőszakolt munka, nem kényszerből végzett kötelesség, hanem a szeretet túláradása, mely a szív telítettségéből, spontán lelkesedésből fakad. "Krisztus szeretete sürget minket." (2Kor 5,14)

Mint küldetést teljesítő apostolok "ugyanazt a lelkületet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban volt." (Fil 2,5) Amint Jézus magáról állította: "Akit az Isten küldött, Isten szavait mondja el" (Jn 3,34), úgy ugyanennek az állításnak bizonyos értelemben érvényesnek kell lennie az apostol életében, tevékenységében is. Amint Jézus elmondotta magáról: "Aki engem lát, látja az Atyát" (Jn 14,9), a hitelességnek, ha nem is ezen az abszolút, teljes fokon, de legalább az arra irányuló vágy s az afelé való törekvés fokán, kell eltöltenie az apostolt is. Csakugyan, minden apostol "alter Christus", Krisztus hűséges mása kell legyen, s mint ilyen az Atya megjelenítője az emberek között. Amint Krisztus "a láthatatlan Isten képmása" (Kol 1,15), úgy kell az apostolnak is Krisztus hű "ikonjává", képévé válnia. Ahogy az emberré lett Fiú olyan fokban volt az Atya önközlése, hogy csak az "Ige", a "Szó" név adhatta vissza leghűségesebben igazi kilétét, mint Isten apostola válj te is – korlátozott, emberi mértékben – Isten tükrévé, szavává, közlendőjévé. Szavad, tetted, egész léted, minden, amit teszel, és ami vagy, hozza közel az emberekhez Isten szerető üzenetét. Krisztus tanújának lenni annyit jelent, mint jelenvalóvá tenni itt és most Jézus szeretetét, együttérzését a szenvedőkkel, elhozni 1990-be Jézus minden ember kínját megosztó keresztháláját, de ugyanakkor megtapasztalhatóvá tenni a bűn, szenvedés és halál felett győzelmes feltámadásának erejét és örömét is.

* * *

Miután Jézus felment a mennybe, angyal jelent meg az apostoloknak, s így szólt hozzájuk: "Galileai férfiak, mit álltok itt égre emelt tekintettel?" (ApCsel 1,11) A kérdésben van valami türelmetlen felszólítás, ami talán más szavakkal így hangzana: "Emberek, mit bámultok az égre? Jézus elment, többé nem láthatjátok. Egyszer majd vissza fog jönni, de ez nem ma lesz és nem holnap. Addig rengeteg munka vár rátok. Hallottátok, mit mondott nektek: 'Menjetek, tegyétek tanítványommá mind a népeket!'" (Mt

28,19) 'Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!' (Mk 16,15) Az ő munkáját nektek kell folytatnotok. Ha ti nem teszitek, senki más nem fogja megtenni helyettetek. Ti vagytok az ő képviselői a földön. Óriási felelősség van a vállatokon, de ne féljetek! Ha a feladat túl nagynak látszik, ha túl sok nehézség tornyosodik előttetek, csak gondoljatok utolsó szavaira: 'Én veletek vagyok mindennap, a világ végéig.' (Mt 18,20) Így hát ne habozzatok, ne vesztegessétek az időt; induljatok, kezdjétek el a munkát; Ő küld benneteket!"

Friedrich Wulf

A HITÉLMÉNY MINT A KERESZTÉNY TANÚSÁGTÉTEL ELŐFELTÉTELE

1. Ha felvetjük ma a témát, hol van a helye az életben?

Röviden felvázolom az előtörténetet. A 19. századot (a katolicizmuson belül) a hit és a tudomány közötti kapcsolat problémájának megvitatása jellemezte; először apologetikus módon, a kifelé irányuló védekezés formájában; később aztán egyre növekvő mértékben az Egyházon belül is, a belső egyházi vitában. A hivatalos egyházi megnyilatkozások megrekedtek egy túlságosan statikus és elvont fogalmi körben, mégpedig a hagyományos bölcseleti és teológiai fogalmakban, és nem szenteltek elég figyelmet a természettudományi és szellemtudományi eredetű új fogalmi rendszereknek. Mai tudásunk szerint nem látták teljes komolyságában a problémát. Ezzel együtt növekedett a belső egyházi rossz közérzet a hitről szóló hivatalos tanítás és a ténylegesen megélt hit közötti különbség miatt. A hitélmény mint emberi megtapasztalás mindig alá van vetve a folyton váltakozó történelemnek, valamint a történelem megismerési módszereinek, gondolatmodelljeinek és az ezekből adódó elképzelések világának. E rossz közérzet valóságos csúcspontját az ún. modernista vita jelentette. Mint ilyen időszakban mindig, az ellenfelek végletekbe hajtják egymást. Amit akkor elítéltek, az a következő vélemény volt: az áthagyományozott hitformulák – azok is, amelyek a hivatalos egyházi teológia szerint nincsenek alávetve változásnak – csupán külsődlegesek a tényleges hithez képest; a valósággal már nem állnak kapcsolatban; ezért – ma így mondanánk – többé-kevésbé ideológia jellegük van; az egyetlen dolog, ami a hit szempontjából számít, a belső élmény. Ezt a nézetet immanencia-teológiának nevezték. E teológia szerint, ha be akarunk hatolni a hitformulák igazságába, először az embert és történelmét kell szemügyre vennünk. Az ember és történelme mérvadó

nemcsak a hit helyes gyakorlása terén, hanem a hitletétemény mindenkor esedékes megfogalmazásához is.

Nem nyert megoldást annak a meghasonlásnak a problémája, amely egy nagyon racionalista és egy teológiailag silányan megalapozott, ezért inkább moralizáló, palagiánus és élményveretű lelkiség között ténylegesen fennállt, és amely jellemezte a 19. századot és a 20. század elejét. A második világháború után ismét megkísérelték, főképp Franciaországban, hogy az áthagyományozott hitbeli kijelentéseket (mint valami kemény magot) feltörjék az időszerű hithirdetés céljaira (de Lubac, Congar, Chenu, Rondet); igénybe vették az újabb biblikus, patrisztikus és dogmatörténeti tanulmányokat, sőt a kifinomult hermeneutika eszközeit, valamint az embertudományok eredményeit is. A kísérlet azonban ismét leállt, ezúttal XII. Pius "Humani generis" kezdetű enciklikája nyomán. Főleg az emberi nem származásáról, az áteredő bűnről, valamint a természet és a természetfeletti kapcsolatáról szóló formulák körül forgott a kérdés. A probléma azonban megoldatlanul függőben maradt, és továbbra is sürgetett. A teológia nem nyugodott meg, annak ellenére, hogy – vagy éppen azért, mert – az említett teológusokat félreállították. A II. vatikáni zsinaton a megoldatlan kérdések ismét mind feltörtek. Azóta szédítő gyorsasággal követik egymást.

Az ún. antropológiai fordulat határozza meg döntően korunk teológiai kérdésfeltevését. Ahhoz, hogy az isteni kinyilatkozás szavát ismét hatásosabban igazoljuk az élet valóságában és a tényleges megtapasztalásban, ma már nem közvetlenül a kinyilatkoztatás szavából indulunk ki, mintha az önmagában állna, és mintha önmagából értelmezhető is lenne; értelmezése egyben alulról is jön, magának a szónak történelmi kötöttségeiből, valamint a jelenkor elgondolás- és élményvilágából. Magától értetődő, hogy a kinyilatkoztatás, úgy, amint megtaláljuk a Szentírásban és szenthagyományban, az "alulról épülő teológia" számára is a hitvallás és a hitgyakorlat szabályozója. Ez a teológia azonban igyekszik a kinyilatkoztatást az emberi egzisztencia evilági lételemzéséből kiindulva megvilágítani, a kinyilatkoztatást "alulról kiindulva" is megközelíteni. (Vö. Karl Rahner transzcendentális lételgondolását, amely új módon és új következtetésekkel ragadja meg és fejleszti tovább a keresztény gondolkodástörténet bizonyos döntő motívumait, mint pl. Ágoston mondását az emberi szív Istenre irányuló nyugtalanságáról, vagy a desiderium naturale in visionem – az ember természetes istenlátási vágya – témakört stb.) Emögött ott áll az a jogos feltételezés, hogy Isten az ő szavát eleve a kérdező és kereső ember megismerési és megtapasztalási horizontjába mondja bele, hisz az ember önmaga erejéből képtelen lenne megvilágítani saját létét; ezenkívül, hogy Isten nem is fejezhetné ki magát másképpen, ha meg akarja magát értetni velünk. (Nem teljesen ezen a vonalon helyezkedik el Barth dialektikus teológiája, amely szerint Isten szava merőlegesen tör be; sem Bultmann egzisztencia-teo-

lógiája, ahol a kinyilatkoztatás szavának tartalma a megtérés sürgetésével, a hitdöntésre szóló felhívással egybeesik és abban benne foglaltatik.)

A lelkiségre, a megélt hitre közvetlen következményei vannak az ilyen teológiai módszernek. Mivel az élményeknél megreked, főleg három jellemzője van: 1. Erősen kihangsúlyozza a humánumot, pl. az üdvösséget az embernek az emberiességhez való felszabadításaként értelmezi. 2. Újra felfedezi a hit világhoz kötöttségét és a világért vállalt felelősségét, amint pl. Teilhard de Chardinnál vagy Metznél látjuk. 3. Beiktatja a hit és a kinyilatkoztatás megértési szintjébe az emberi lét történelmiségét, és ezzel valamilyen dinamikus, önmagán állandóan változtató tényezőt, amint ez kifejeződik a hitbeli kijelentések és az etikai renddel kapcsolatos kijelentések változásában egyaránt. Ide tartozik az a felismerés is, hogy a teológiai alapelgondolások szükségszerűen változnak, ami már észlelhető az Újszövetségben. Minden elmélet elvszerűen felülmúlható, a teológiában is.

2. Mit jelent a hitélmény?

Célzatosan nem istenélményről beszélünk. Ez utóbbi kérdés még bonyolultabb, ha a fogalmat szűkebb értelemben vesszük, habár az istenélményt a katolikus hagyomány lehetségesnek tartja, és ősidők óta megtapasztalta, mint pl. a misztikában. A teológia történetében Mózes és Pál ennek legkiválóbb példái. Ám itt is mindig csak a hit szintjén történő felismerésről, élményről van szó. A misztikus felismeri, megtapasztalja Isten tevékeny jelenlétét saját lelke mélyén; biblikus kifejezéssel élve: "hátulról" ismeri meg, éli át Istent (Kiv 33,23: Mózes a szikla mélyedésében, Isten dicsősége elvonul előtte, Isten saját kezével befödi, csak hátulról láthatja Istent; 1Kir 19,13: Illés Hóreb hegyén, a próféta eltakarta arcát, amíg Jahvé átvonult). Tárgyában ugyan a hitélmény nem különbözik az istenélménytől – amint ezt még látni fogjuk –, mégis valami szerényebb dolgot akar kifejezni, hogy elkerülje a lehetséges félreértéseket. Minden hívő szert tesz hitélményekre, ha tényleg a hitből él; különben a hite nem lenne eleven, elhalna, könyvszagú tudássá zsugorodna. A hitélmény szót helyettesíti gyakran a "lelki megtapasztalás" kifejezés, a Lélekből megtapasztalás, a Róm 8,16 értelmében: "A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk", sóhajtozik bennünk, s általa mondhatjuk: Abba, Atyánk (uo. 15.26).

"Élmény", "tapasztalat": ezt a kissé elmosódó fogalmat használjuk abban az értelemben: "kipróbálás folytán tudni", megismerni életvitellel, cselekvéssel és megszenvedéssel. Ebben az értelemben mondjuk, hogy bizonyos embereket tapasztalatból ismerünk; az így megszerzett ismeret egyfajta jártassági ismeret.

Ha a hitre alkalmazzuk, a következőt jelenti: életemben, életem folyásában és történetében (vagy ama közösség, amelyhez tartozom, életkörülményei között) rá kell állnom Isten szavára; más kifejezéssel: hitben el kell

fogadnom a szót, bizonyos bizalomelőlegezéssel az őstanúk és az egész hagyomány tanúságtétele irányában, és egyben a saját, a tapasztalást megelőző, alapvető hitmagatartásomból is kiindulva, amelyben az én értelemre irányuló keresésem "tapasztalássá" válik: megtapasztalom, hogy életemet a szó nyomán kell elrendeznem, a szó hatalma alatt kell maradnom, akkor is, ha úgy tűnik, hogy a valóság a szót meghazudtolja. Akkor – mondja a hagyomány – megtapasztalom az isteni szó igazságát; nem fogalmi és mégis valóságos ismerettel; nem egyszerre, hanem fokozatosan, életútjaim és életsorsom szerint és ama következetességem szerint is, amennyire hívő vagyok a mindennapi életben. Egyre mélyebben behatolok az isteni szó igazságába; tapasztalatból fogom tudni, amit Jób így fejez ki: "Azelőtt csak hírből hallottam felőled, most azonban saját szememmel láttalak" (42,5); itt a "láttalak" ellentéte a másodkézből származó "Istenről való hallásnak", és a közvetlen, önmagam megvalósította ismeret-élményt jelenti. Ezzel nem zárjuk ki, hogy a tanulás, a beszélgetés stb. hozzájárulhat, sőt hozzá is kell járulnia a kinyilatkoztatott hit ismeretének elmélyítéséhez. A döntő tényező mégis mindig a hit gyakorlati foganatosítása. Különösen azon hitigazságoknál válik ez kifejezetté, amelyeknek megismerése – ahogy Pál (Ef 3,19) mondja – minden emberi, értelmi, tárgyi, fogalmilag felfogható, kategoriális megismerést felülmúl; ilyenek az Isten titka, Krisztus titka, Isten bánásmódja népével, a kereszt titka, a megváltás, a megdicsőülés, a kárhozat. Az ilyen és hasonló titkoknál szükséges és fontos ugyan a tételes megfogalmazás, mert a szavak megnyitják a megismerés és a közlés kapuját. A kifejezések azonban csak eszközök maradnak, amelyekben az eleven hit, a hitélmény kimondja, kifejezi magát, mégpedig olyan nyelven, amely tudja magáról, hogy rá van utalva az általános emberi közlésmódra.

Kissé teológiailag pontosabban, s ezzel meglehetős elvontan elméletileg szólva: A hit, mint fides quae (amit hiszünk), a kinyilatkoztatás tartalmára irányuló hit, két mozzanatból származik: 1. a kinyilatkoztatás hordozóinak (és az egyházi hagyománynak) a tanúságtételéből, 2. a belső hitvilágosságból, a Lélek eleven ráhatásából; a Lélek ajándékozza a hitre való készséget, a bizalomból álló hitet, a fides qua-t (azaz a hitet, amellyel hiszünk, az isteni Te felé megnyíló párbeszédet). Az, amit hiszünk, és az a hit, amellyel hiszünk, elválaszthatatlanul egymásba fonódnak. Minél inkább hiszek feltétel nélkül Istenben, és foganatosítom ezt a hitemet a mindennapi életben is, örömben és szenvedésben, a kísértésben, a vétekben, a kilátástalanságban, annál mélyebben hatolok be a kinyilatkoztatott igazságba, a titokba. És fordítva is érvényes: minél mélyebbre hatolok a kinyilatkoztatásba, amely egyetlen misztérium, annál bensőségesebb hittel kapcsolódom Istenhez. Eközben a mélyebb hitélmény mindjobban felveszi magába a szent szövegek betűjéhez mereven ragaszkodó hitet, "integrálja" úgy, hogy mindinkább egybeolvad, eggyé lesz az, amit hiszünk, és az isteni Te felé megnyíló hit. Majdnem azt is mondhatnánk, hogy az, amit hiszünk, legmélyebb valóságában azonos az isteni Te felé való irányultsággal: "Te, Istenem,

létezel, és Te vagy a szeretet", illetve: "Jézus, akiben Isten jelen van, él, itt van." Mindez azonban csak a hitélményben valósul meg, amelyet szorosan véve nem lehet ízekre bontani, amely felülmúlja az értelmi megismerést, és mégis maradandóan reá van utalva.

3. Hogyan igazolható, hogy a hitélmény igazi, nem pedig ábránd?

Isten "belemondja" szavát az ember élmény- és megértésszintjébe. Mármost a bibliai szó lefordítása korunk élmény- és megértésszintjére, az én folyton új helyzetemből adódó szintre is, sokkal inkább a Lélek által történik, mint az exegézissel. A Lélek hordozza ugyanis a sajátos élményt, tovább viszi, és így vezet be a teljes igazságba (Jn 16,13).

Amikor tehát Isten "belemondja" szavát az ember élmény- és megértésszintjébe, és a hívő tapasztalja ezt a szót saját életének élményében és nyelvtana szerint, akkor a hívőben és történetében észlelhetővé kell válnia, hogy hatékony az a szó, amelyre hittel ráhagyatkoztam.

Milyen kritériumok vannak ehhez a megállapításhoz? Minden nagy akadály, tévedés, kudarc és vétek ellenére életem alakult. Még a sötét eseményekben és órákban is, és éppen azokban mindig megnyílt egy út, amely a jövőbe vezetett. Így megtanultam elfogadni magamat, önmagamhoz tértem; mindjobban legyőztem az önmagamtól való elidegenedést. Ezáltal nagy szabadságot kaptam ajándékba, amely lehetővé tette, hogy elfeledkezhessem magamról, és hogy hagyjam magam Istentől az emberek szolgálatába állítani. Ez nem utolsó sorban más hívők által történt, akik hitüknek ebből az alapélményéből éltek. Így biztonságra tettem szert, szívem legmélyét béke és öröm (vö. Gal 5,22) töltötte el és minden ingadozásban olyan alakulást tapasztalok, amely nagyon mélyre hat: jóságot, megértést, megbocsátást, türelmet. – A hívő hitélménye eredetiségének legkevésbé elvitatható kritériumait ellentétes belső megtapasztalásban kapja meg: ott, ahol a szenvedésben örömet, a gondban gondtalanságot, a reménytelenségben reményt, a hit kísértéseiben és a hitre való képtelenségben hitet kap ajándékba.

Hasonló tapasztalatra tehet szert olyan csoport is, amely a hitben és a hit érdekében találkozik. Itt a hitélmény valódiságának ismérvei: az egymás kölcsönös elfogadásáról, a jóindulatról és az egymásért való jelenlétről adott tanúság, kölcsönös tanúságtétel a hitről, a konfliktusok közös elviselésében mutatott türelem, és az a mód, ahogy a konfliktusokat feloldják; végül bizonyos jelek kinyilvánulása, amint ilyenekről már Pál hírt ad a korintusi közösséggel kapcsolatban. Ám nagyon kérdésesnek tűnik, ha a fő hangsúlyt, mint egyes pünkösdista csoportok teszik, a rendkívülire, pl. a nyelveken való beszédre helyezik, és az ilyesmit önmagáért keresik. Nem kellene ennél sokkal többre becsülni a mindennapi szeretet és segítőkészség karizmáját? Nem is szólva arról, hogy így a tévedés lehetősége kisebb lenne.

A kívülállóknak az ilyen ismérvek nagyon is szubjektívnek tűnhetnek. Az történik pl., hogy a hívő a hit fényében úgy értelmezi saját életét, annak meghatározott jelenségeit és eseményeit, mint Isten beavatkozását, és ezért mint kegyelmet, s ebben nagy erőt és segítséget talál. Meghallgatottnak tudja magát, olyannyira, hogy egyes dolgok Isten csodálatos beavatkozásának tűnnek szemében. Teljesen biztos efelől, mert ez tartja és bátorítja, hogy tovább haladjon. Ha ezzel még az is vele jár, hogy a hívő könnyedén vállalja a nehézségeket, állja a megalázást, elviseli a kudarcot, alázatosabbá, szolgálatkészebbé és önzetlenebbé válik, saját személyét képes háttérben tartani, mindez az illető számára joggal olyan kritériumnak számít, amely hitélményeinek hitelessége mellett szól, még akkor is, ha ezt senkinek sem tudja bebizonyítani.

Ám mindezen ismérveket még egyszer le kell mérni az Egyházon, a hitre vonatkozó egyházi hagyományon, az éppen időszerű egyházi tanítóhivatalon, a közösségen és annak hitén. Így a hívő nyilvános megítélés alá veti hitének nyelvezetét, egyben saját hitélményét. Így megerősítést és egyben helyesbítést kap, és amennyiben kész beleilleszkedni az Egyház és a közösség hitébe, hitélménye hitelességének újabb megbízható ismérvére tesz szert. Hisz a Lélek szól a közösségekhez (vö. Jel 2,7.11.17.29; 3,6.13.22).

4. Mit értünk a hitről való tanúságtételen?

Gyakran előfordul az Újszövetségben a "tanú", "tanúság" kifejezés, mégpedig központi helyeken: amikor arról van szó, hogy az Atya küldi és megbízza a Fiút, valamint Krisztus küldi és megbízza a tanítványokat (apostolokat). Jézus egyenesen maga a Tanú. A jánosi Jelenések könyve "hűséges tanúnak" nevezi (Jel 1,5; 3,14); Pilátus előtt maga vallja, hogy az igazságról kell tanúságot tennie (Jn 18,37); ez konkrétan azt jelenti, hogy be kell mutatnia az Atyát mint igazságot: "Atyám! Kinyilatkoztattam nevedet az embereknek, akiket a világból nekem adtál." (Jn 17,6.26) Ő az, aki "Poncius Pilátus idején kiváló tanúságot tett az igazságról" (1Tim 6,13). Ebben az Isten által elrendelt tanúi mivoltban a tanítványok is részesülnek: "Tanúim lesztek Jeruzsálemben s egész Júdeában és Szamáriában, sőt egészen a föld végső határáig" (ApCsel 1,8); "Ti tanúi vagytok ezeknek" (Lk 24,48), vagyis Jézus szavainak és tetteinek. Ennek megfelelően a tanítványok "Krisztus tanúinak" is tartják magukat; tanúságuk Krisztus-tanúság. igen, ők "az Istentől előre kijelölt tanúk" (ApCsel 10,41).

Mit is jelent tulajdonképpen az Újszövetség szóhasználatában "tanúnak lenni" és "tanúságot tenni a hitről"? A kifejezéseket a jogásznyelvből kölcsönözték, ezért bírósági jelleggel rendelkeznek : a tanúságtétel törvényszék előtt tett, kötelező erejű kijelentést jelent olyasmivel kapcsolatban, amit valaki maga látott, hallott és átélt, amiről éppen ezért megbízhatóan tudósíthat. Az Újszövetség tanúja a világ nyilvánossága előtt áll. Elő kell lépnie, ki kell állnia. Hivatalos, megbízott tanú, a legfelsőbb tekintély meg-

bízásából. De emberi vonatkozásban is köteles tanúságot tenni, az embereknek ehhez joguk van: számonkérhetik, "mi az alapja annak a reménységnek" (1Pét 3,15), amely a tanúkat élteti. Hiszen a hit kihívás a puszta értelem, a "common sense", a világ számára. A világ ki akar teljesedni, de képtelen erre, mert a halál csíráját hordozza magában. A bíróságnak, amely előtt tanúskodni kell, kettős arca van; egyrészt a világ ítélőszéke, amely maga elő idézi az Isten küldötteit, de még inkább Isten bíráskodása a világ felett. Ez a törvényszék egyrészt megtapasztaltatja a tanúval a maga tehetetlenségét, és ugyanakkor végső győzelmet hirdet Isten feltételezett tehetetlenségében. Az újszövetségi tanú sohasem magánszemély; nem csak magáért szól, hanem mindenkiért és mindenki előtt áll ki.

Jellemezzük még pontosabban ezen tanúságtevést. Annak a tanúnak, akiről itt szó van, szem- és fültanúnak kell lennie, arról kell tanúságot tennie, amit ő maga látott, hallott, átélt és megtapasztalt. Ez áll elsősorban Krisztusról. "Az Egyszülött Fiú nyilatkoztatta ki, aki az Atya ölén van." (Jn 1,18) Ezért arról tanúskodik, amit az Atyánál látott, és amit tőle hallott (Jn 5,37; 3,32: Nikodémushoz). Ezért mondhatja főpapi imájában: "Most már tudják, hogy a tanítást, amit kaptam tőled, tovább adtam nekik (a tanátványoknak)." (Jn 17,8) "Bizony, bizony, mondom neked: arról beszélünk, amit tudunk, s arról tanúskodunk, amit láttunk." (Jn 3,11) Hasonlót mondhatunk a tanítványok és apostolok tanúságáról. Tanúskodásuk előfeltétele: "Kell tehát, hogy azok közül, akik mindig velünk tartottak, amikor a mi Urunk, Jézus közöttünk járt-kelt, kezdve János keresztségétől egészen mennybevétele napjáig, valaki velünk együtt tanúskodjék feltámadásáról." (ApCsel 1,21k) A felkészülés a Feltámadottal való találkozásra, amely a teljes hitet meghozta, a Jézus földi élete folyamán mondott szavainál és véghezvitt tetteinél való ottlét, azok megélése volt, és a megéléssel együtt megadatott begyakorlás a hitbe. ("Ti már tiszták vagytok – mondta Jézus az utolsó vacsorán – annál a szónál fogva, amelyet hozzátok intéztem.") Ezért a tanítványokra feladatul bízott tanúskodás végső fokon a feltámadás igazolására irányul, pontosabban arra a Valakire, "akit keresztre feszítettek, de aki feltámadt"; "ennek mi mind tanúi vagyunk" – adja hírül többször is az Apostolok Cselekedetei (2,32; 3,15; 10,39k; 13,28kk). Összefoglalásképpen ezt olvassuk az első János-levél kezdetén: "Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit a szemünkkel láttunk, amit szemléltünk, és amit a kezünkkel tapintottunk; az élet Igéjét hirdetjük nektek. Igen, az élet megjelent, láttuk, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, amely az Atyánál volt és megjelent nekünk. Amit láttunk és hallottunk, azt nektek is hirdetjük, hogy ti is közösségben legyetek velünk." (1Jn 1,1–3) Mindezt tanúsítani kell a világ előtt: "Megparancsolta nekünk, hogy hirdessük a népnek és tanúsítsuk." (ApCsel 10,42) Ám itt nem egy külső kényszerről van szó: "Mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk." (ApCsel 4,20) A Jézussal kapcsolatos élmény előtt leomlanak a szív falai; kikívánkozik, nem ismer határt, nem mérhető e világ mértékeivel.

5. Hitélmény és tanúság a hitről

A mondottakból világos a hitélmény és a hitről való tanúságtétel közötti szoros és megbonthatatlan kapcsolat. A hitről való eredményes tanúságtétel feltétele a hitélmény. A tanítványoknak élménytudásuk volt Jézusról és az ő titkáról, amely teljesen csak a feltámadás misztériumában tárult fel, és ez a tudás – bár hivatkozhatott látott, hallott, együtt átélt, közvetlenül megtapasztalt dolgokra, mégis – megmaradt hittudásnak. Mivel hitélményük Jézus- és Krisztus-élmény volt, amit ajándékba kaptak a Lélekben, Jézus Lelkétől, azért tanúságtételük teljesen a Krisztus-misztériumra összpontosul, méghozzá két vonatkozásban is. Egyrészt az Atya oldaláról: Ő előbb szeretett minket, és elküldte Fiát, mikor még bűnösök voltunk (vö. 1Jn 4,10); benne, életében és szavaiban maga az Isten szólalt meg. Másrészt közvetlen Krisztus oldaláról: Életét adta mindenkiért, engedelmeskedve az Atya szerető akaratának, és mivel halálakor bizalommal adta magát az Atya kezébe, ezért szeretetét és bizalmát végérvényesen elfogadta az Atya, sajátos dicsőségébe emelte őt, és ráruházta az uralmat mindenek felett. Az Atyáról és a Fiúról szóló ezen egyetlen üzenetet adták tovább az apostolok (tanítványok) megbízatásból és a Szentlélek által, hisz "senki sem mondhatja: 'Jézus az Úr', csak a Szentlélek által" (1Kor 12,3). Annak, aki lélekben akarja az evangéliumot hirdetni, tapasztalatból kell beszélnie, és ki kell tárulkoznia a Lélek felé, hogy ne valami más evangéliumot hirdessen. Még a tanítványok és apostolok feje felett is ott lebeg a hamis tanúvallomás átka, amelyről Pál beszél (Gal 1,8).

Amit a tanítványok és apostolok hitre vonatkozó tanúságtételéről mondanunk kell, az analóg, vagyis hasonló módon érvényes azok hittanúságára is, akik az Egyházban megbízást kaptak Isten szavának hirdetésére, sőt minden keresztény hittanúságára is, mert a keresztségben és a bérmálásban mindegyiküket felvértezték, és mindegyik megbízást kapott a hit ezen tanúsítására. Megismételjük e tanúságtétel ismertetőjeleit:

1. E tanúskodás ősforrása a Krisztus-misztérium, amelyről az Efezusi levél így ír: "Tudtunkra adta ugyanis (az Isten, a mi Urunk, Jézus Krisztus Atyja) akaratának titkát, azt az előre meghatározott jóságos tervét, hogy elérkezik az idők teljessége, és Krisztusban mint főben újra egyesít mindent, ami a mennyben és a földön van. Igen, mi is őbenne nyertük el az örökséget annak végzéséből, aki mindent szabad elhatározása szerint tesz. Szolgáljunk hát fölsége dicsőségére, mi, akik már korábban is Krisztusba vetettük reményünket." (1,9–12) Ezzel az egy és mindent átfogó titokkal összhangban kell lennie a hitről szóló minden egyes tanúságtételnek; erre az egy titokra kell irányulnia minden hitről való tanúságtételnek.

2. E tanúságtételnek, amelyhez szükséges a megbízatás (a hit egyetlen tanúja sem beszél önmagától), hitélményből kell fakadnia, éspedig a Jézussal meg mindazzal szerzett élményből, amit az Atya vele kapcsolatban

véghezvitt. Ehhez az élményhez csak úgy lehet eljutni, ha valaki jelen volt, ha szem- és fültanúvá vált. Ezért bele kell mélyednie Jézusba, az ő titkába, az ő küldetésébe, szavaiba és cselekedeteibe, halálába és feltámadásába. Ez tulajdonképpen keresztény életének titka; ebbe a titokba nyert bebocsátást a keresztséggel (Róm 6). Mondhatjuk így is: fel kell dolgoznia – minden nap újból – saját keresztségét, azt, ami a keresztség által megvalósult benne. Csak így lehet eljutni Jézus meghittségre épülő megismerésére, Jézushoz, akiben és akinek hisz; csak így lehet eljutni hitélményre, a Jézustitokba való beavatásra, amely titok alapján azután ő is elmondhatja magáról: "Amit láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek." (1Jn 1,3)

3. A Krisztus-titok melletti tanúskodás hatékonyan csak a Szentlélekben történik: lelki (Lélek-beni) folymat. A Lélekből és a Lélekben való élet nélkül nem lehetséges a hit tanúsítása, még ha valaki olyan okosan vagy jámborul beszélne is, mint aki mindent pontosan tud. Akiben viszont megvalósul az ilyen élet, annak a szava hat arra, aki őt hallgatja, néha még a szembehelyezkedő vagy közömbös hallgatóra is. Valóságosan ki lehet érezni, ha valaki hitélményből, az Istennel, Jézus Krisztussal való tapasztalatából beszél. Ahol ez a helyzet, ott másodrangúakká válnak a szavak, amelyeket valaki használ; beszélhet a múlt teológiai nyelvén, amelyet megtanult, vagy a mai teológia nyelvén és a mai szentírás-magyarázat ismereteinek birtokában. Ezeket (mellesleg szólva) nem elég csupán csak gépiesen elhadarni, mert a lelki szó is megkívánja teljes önbevetésünket, amelyben kimondjuk saját magunkat, és szavunk csak ezzel kapja meg egyéni színezetét. Jól példázzák e tényt az újszövetségi írások, az evangéliumok és az apostolok levelei. Mindent egybevetve: a Lélekben és igazságban való beszéd – ha valóban az – rátalál a maga szavaira.

Nem túl magas mindez, ha arra a feladatra gondolunk, amely napjainkban az igehirdetőre vár a prédikációnál és a tanításnál? Nem túlzottan kifinomult és szövevényes, ha azokra tekintünk, akik a prédikációt hallgatják, és akik részt vesznek pl. a hitoktatáson? Aki benne él a gyakorlati életben, az gyakran így gondolhatja. Ám a hitről szóló tanúskodás és a hithirdetés tulajdonképpeni megalapozásának világosnak kell lennie, és világosan a szemünk előtt állnia; különben csak fecsegnénk, és a merő vita közben lelki-szellemi vonalon semmit sem teljesítenénk. Küldetésünk felülmúlja erőnket, amint a tanítványokét is meghaladta, hisz az Úr emberi felszerelés nélkül bocsátotta őket feladataikra. De nyitva áll számunkra, mint számukra is, az élmény útja ahhoz a valósághoz, amelyet ugyan fátyol takar el előlünk, amely mégis hordoz minket.

(Geist und Leben 47, 1974, 168–177)

Szentmártoni Mihály

APOSTOLKODÁS ODAFIGYELÉSSEL

Bevezetés

Az egyházi szolgálat történelmének valamennyi századában a *beszélgetés* az egyik legfontosabb lelkipásztori tevékenységnek számított. Ez a gyakorlat egyenesen evangéliumi ősmintákra vezethető vissza: Jézus, nyilvános tanítása mellett, kapcsolatot keresett egyes emberekkel is, szívesen meghallgatta őket, hagyta, hogy kifejtsék problémáikat. Utalhatunk itt pl. Nikodémusra, a szamáriai asszonyra, de ide sorolható a gazdag ifjú vallomása, valamint Jézusnak a halott bátyját sirató Máriával való személyes "tanácsadói beszélgetése". Ennek ellenére csak a legújabb kori lelkipásztorkodás történetében irányul a pasztorális módszertan figyelme a beszélgetésre, pontosabban a segítő jellegű magánbeszélgetésre. Ez az új hangsúly egyrészt a pszichológia újabb idevonatkozó meglátásaira vezethető vissza, másrészt arra, hogy az emberek elszigeteltségükben, sokféle egyéni és társadalmi sérüléseik miatt egyre inkább igénylik az olyan beszélgető társat, akinél megértésre, meghallgatásra találnak.

Lelkipásztori tanácsadás

A fönti gondolatok akaratlanul is átcsúsztatnak bennünket a pasztorálpszichológia területére, és egy fontos fogalmi megkülönböztetésre hívják fel figyelmünket. A "counselor" és "counseling" fogalmakat nem könnyű lefordítani. A "tanácsadó" és "tanácsadás" nem fedik jól az angol eredeti kifejezés értelmét, még kevésbé sugallják azt, amit "lelkipásztori tanácsadás"-on értünk. Az angol "counselor" tartalmilag inkább az ógörög "paraklétosz" kifejezésnek felel meg, amely segítőt, vigasztalót, megértő társat jelent.

A lelkipásztori gyakorlat három szinten történik: lelkigondozás, lelkipásztori tanácsadás és pasztorális pszichoterápia formájában.

A *lelkigondozás* a legtágabb értelemben vett lelkipásztori tevékenység. Többé-kevésbé szervezett lelkipásztori munkát jelent gyermekekkel, fiatalokkal, felnőttekkel, idősekkel, jegyesekkel, csoportokkal stb. A lelkigondozás szükségszerűen érint vallásos, erkölcsi és lélektani tartalmakat; alapvető célkitűzése a keresztény közösség mélyebb hitélete és egyre hitelesebb tanúságtétele.

A *lelkipásztori tanácsadás* a hangsúlyt az egyén problémáira fekteti: ez lehet egy konfliktus, egy döntés, egy válság. Első tekintetre erre a tevékenységre alkalmazható az általános lélektani meghatározás, miszerint a

tanácsadás két ember személyes viszonya olyan helyzetben, ahol az egyik (a tanácsadó, a lelkipásztor) igyekszik a problémájával hozzá fordulónak (kliensnek, hívőnek) segítségére lenni. Mint később látni fogjuk, ez a meghatározás így önmagában, további jelzők nélkül, nem fedi teljes egészében a lelkipásztori tanácsadást. Itt még csak annyit, hogy az általános lelkigondozáshoz viszonyítva az odafigyeléssel történő segítés folyamatában színre lép egy egészen új mozzanat, ti. az, hogy a lelkipásztornak ideiglenesen fel kell függesztenie erkölcsi ítéletkimondását abból a célból, hogy figyelmét inkább a pszichés folyamatokra irányíthassa.

Végül megemlítjük még a *lelkipásztori pszichoterápiát,* amely a lelkipásztori tevékenység szakosított területe. Általában intézményes keretekben történik, ugyancsak erre külön kiképzett szakemberekkel. A hagyományos pszichoterápiáktól megkülönbözteti a keresztény hagyomány és tanítás elveihez való szoros ragaszkodása.

A lelkipásztori tanácsadás teológiája

Visszatérve a lelkipásztori tanácsadás fenti meghatározásához, ki kell azt bővítenünk néhány teológiai szemponttal. Mindenekelőtt jó tudatosítanunk, hogy a lelkipásztori tanácsadás nem lelkipásztori köntösbe bújtatott pszichoterápia, hanem konkretizált teológia. Ugyanakkor megfontolandó, hogy elsősorban nem a hit tartalmának hirdetése, hanem inkább a vallásos megtapasztalás jellegzetes formája, amely egyben kerigmatikus (igehirdető) és egzisztenciálisan felszabadító.

A lelkipásztori tanácsadás további jellegzetessége, hogy lényegében normális, egészséges egyéneket tart szem előtt, akik esetleg vallási és/vagy egzisztenciális nehézségekkel küzdenek. Egészen különleges újdonsága azonban, hogy természetes közege a *kinyilatkoztatás*. Lukács szerint Jézus első, a nyilvánosság előtt kimondott igéi éppen az ember felszabadítására vonatkoznak: "Az Úr Lelke van rajtam, mert fölkent engem. Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, s hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak meg a látást; hogy felszabadítsam az elnyomottakat, és hirdessem: elérkezett az Úr esztendeje." (Lk 4,18–19) Szeretnénk közelebbről is megvizsgálni ezt a teológiai hátteret.

A pasztorálpszichológia, vagy ahogy valaki eredetien nevezte, a "klinikai teológia" (Lake, 1966) azon a meggyőződésen alapszik, hogy Isten az ember oldalán, pártján van. Szent Pál szavaival: "Ha Isten velünk, ki ellenünk?" (Róm 8,31) Terápia és teológia nagyszerű találkozópontja ez. S. Natale amerikai pasztorálpszichológus találóan így fogalmaz: "A megtestesülést mi pszichológusok és pszichiáterek úgy is kifejezhetjük, mint isteni empátiát. Krisztusban Isten belépett a mi világunkba, hogy problémáinkat a mi távlatunkból lássa, és átélve azokat, elősegítse emberi kibontakozásunkat." (Natale, 1977, 18.) Továbbá, Isten Krisztusban megbocsátotta bűneinket, tehát elfogadott bennünket, ami azt sugallja, hogy az ember alapjában véve

"elfogadható". Következésképpen egymást is el kell fogadnunk, mi több, saját szemünkben is elfogadhatóknak kell lennünk. A lelkipásztori tanácsadás az elfogadottság ilyennemű tudatát nemcsak intellektuális és tudományos szinten valósítja meg, hanem mint a keresztény kinyilatkoztatás tanúja egy gyógyító folyamat keretén belül. Ezt nevezzük lelkipásztori tanácsadásnak, így értelmezzük az egyéni beszélgetés útján történő lelkipásztorkodást.

Felvázoltuk nagy vonalakban, mit értünk lelkipásztori tanácsadáson. Még csak azt szeretnénk elmondani, mi nem nevezhető lelkipásztori tanácsadásnak, jóllehet két személy közötti beszélgetésről van szó.

A *véleménycsere* egy adott téma megbeszélése; leginkább baráti légkörben történik, és pontosan a baráti viszony elmélyítését szolgálja. A *vita* a vetélkedés hangulatában történik; jellemzi a támadás és védekezés; az érzelmi mozzanat nemcsak nem kívánatos, hanem egyenesen akadálykeltő körülmény; a végkimenetel egyik fél szellemi fölénye a másik alulmaradása árán. Az *interjú* szintén két ember közötti beszélgetés kérdések és válaszok sorozatos váltakozása formájában; jellemző rá, hogy előtérben nem a másik személyisége áll, hanem a kérdező szándéka, azaz mit szeretne megtudni saját személye gyarapítására. A *vallatás* ugyancsak két ember közötti kapcsolat, de jellemzi az egyik fölénye a másikkal szemben, aki valamilyen szempontból a másik kiszolgáltatottja; leginkább védekező magatartást vált ki. Végül megemlítjük még a *gyónást*, ahol szintén két ember találkozik és beszélget egymással, de két körülmény miatt nem mondható lelkipásztori tanácsadásnak: egyrészt a gyónó nem tanácsot kérni jön, hanem önmaga vádolására, másrészt a gyóntató nem(csak) tanácsot ad, meghallgat és vigasztal, hanem bírói szerepe alapján ítél is.

Az odafigyelés technikája

Jézus nemcsak a tömegekhez szólt, hanem odafigyelt egyéni sorsokra is. Szándékosan használjuk éppen az *oda-figyelés* szót, kifejezést, mert jól fedi a személyes beszélgetés útján történő lelkipásztorkodás lényegét. Érdekes ugyanis megfigyelni, hogy Jézus elsősorban nem "beszéltette" azokat, akik bármiféle bajukkal hozzá fordultak (bár ugyanakkor hagyta őket, hogy kimondják azt, ami lelküket vagy lelkiismeretüket terhelte), hanem ő maga *ki-olvasta*, ki-érezte bajukat, bánatukat, Isten utáni sóhajukat szorongó tekintetükből (pl. a bűnös nő), esetlen viselkedésükből (pl. Zakeus fáramászása), botladozó szavaikból (pl. a Beteszda-fürdő bénája), félmondataikból (pl. a szamariai asszony).

A lelkipásztornak is újra fel kell fedeznie az egyént, és erre a figyelmeztetésre különösen is szükségünk van most, a születő demokráciák euforiájában, amikor a politikusok a tömegekre számítanak, amikor a százalékok a fontosak, nem pedig az egyes emberek, még kevésbé azok rejtett szenvedése. A számok mítosza ma is kísért, az egyházon belül is. Számoljuk

a gyónókat és áldozókat, örülünk, ha telt templomunk van, szívesen számolunk be másoknak is arról, milyen sok kishittanosunk van, hány esküvő és keresztelő volt, stb. Mindez szép és jó, de nem szabad elfelejtenünk az egyént. Csakhogy a személyi apostolkodást nem lehet statisztikailag kimutatni, mert "nem sok fér bele" egy-egy órába: az igazi magánbeszélgetés, lelkivezetés, személyesített gyónás "időfaló" tevékenység. Mi az ilyenneműi beszélgetéseket valahogy túl könnyedén átengedtük, mi több, átutaltuk a szakembereknek, pszichológusoknak, pszichiátereknek, szociális gondozóknak. Ám a pap szerepe pótolhatatlan, mert a lelkipásztori beszélgetés nem csupán egyszerű konzultáció, hanem konkretizált teológia, tettekkel történő tanúságtétel és örömhír.

Mi is tulajdonképpen a segítő viszony? Minden segítő viszony két személy közötti dinamikus folyamatot jelent, amelynek célja a másik jó-léte. E tömör meghatározás első és alapvető következménye, közvetlen üzenete az, hogy a társas viszony, a segítő kapcsolat minősége elsősorban nem a technikától, hanem a személyes kvalitásoktól függ. Minden segítői viszonyban három személyes tulajdonság, minőség játszik döntő szerepet: a másik belső világába való beleélés kifinomult képessége, magasfokú biztonságérzet a folyamat során, és emberi közelség és melegség anélkül, hogy ez bizalmaskodásba fulladna. E három adottságot-képességet három címszóval szoktuk tömören megjelölni: empátia, őszinteség és nem birtokló emberiesség. Bár adottságokról és képességekről beszélünk, tudatosan ápolni és fejleszteni lehet és kell azokat.

1. Az empátia

Az empátiát legszívesebben a bele-érzés, esetleg rá-érzés szóval magyarítanám, hogy így is érzékeltessük a közte és a szimpátia, az együtt-érzés közötti különbséget. A szimpátia, az együtt-érzés érzelmi egybecsendülést jelent a másikkal; ezzel szemben az empátia inkább értelmi készség és képesség, hogy a másik érzelmeit és tapasztalatait az ő szemszögéből lássuk és értékeljük. A szimpátia nem törekszik tárgyilagosságra, nem érdekli a másik állapotának kiváltó oka; ezzel szemben az empátia objektív, mert megőrzi a kritikus kiértékelést. Mindez azt is jelzi, hogy az empátia nem spontán módon bekövetkező állapot, hanem intellektuális erőfeszítést igénylő tevékenység, minek következtében az odafigyelő beszélgetés szellemileg fárasztó munka.

Miért fontos az empátia a segítő beszélgetés folyamatában? Azért, mert elősegíti az egyre elmélyültebb önismeretet. Ehhez azonban fontos tudnunk, hogy az empátia három szinten történik.

Az első megértési szint a *tartalmakra* összpontosul. Ahhoz, hogy valakit megértsünk, és hogy éreztessük vele ezt, szükséges, hogy megértsük, mit mond, miről beszél. Ezt tudtára lehet adni egy-egy rábólintással, igen-nel, az utolsó szavak megismétlésével (ún. visszhang), rövid összefoglalóval.

A bele-élés második szintje az *érzelmekre* vonatkozik. Miközben a tartalomra figyelünk, szükséges egyidőben nyomon követni a közlés mögött meghúzódó érzelmeket, érzelmi állapotokat is: mit érez a másik, hogy éli meg és át saját helyzetét, azt, amiről éppen beszél? Ebben nagy segítség lehet a jó önismeret, egy bizonyos önelemző-képesség: megpróbáljuk magunkban visszhangoztatni a megsejtett érzelmeket, vagyis hogyan érzem magam én, mikor kilátástalan helyzetben vagyok, mikor kiábrándultam stb.

Az empátia harmadik, legmélyebb és tulajdonképpeni segítő szintje a személyes *felelősséggel* való szembesítés. A segélykérő sohasem csak áldozat, valamiféle szerepe mindig van saját helyzetének kialakulásában, így annak megoldásában is. Fontosnak tartjuk külön hangsúlyozni ezt a szembesítést, mert néha úgy tűnik, túl könnyedén "elcsúsztatjuk" a felelősséget, lévén a legkényesebb találkozási pont.

Hogy miről is van szó, azt nagyszerűen érzékeltetheti egy evangéliumi példa: a farizeus Simon házában Jézushoz közeledő bűnös nő esete. Jézus először a tartalmakra hívja fel Simon figyelmét, egyben érzékeltetve az asszonnyal, mennyire odafigyelt minden egyes kis mozdulatára: könnyeire, csókjaira, alázatos mozdulatára, mikor hajával törülgette könnyel áztatott lábát. Aztán rávilágít azokra a mélyen fekvő érzelmekre, amelyeket ezek a tartalmak kifejeznek: alázatosságára és bűnbánatára, szeretetére és hitére. Ám mindez nem felmentésként történik: Jézus nagyon is világosan ráirányítja az asszony figyelmét saját felelősségére, amikor közli vele: menj, és ne vétkezzél többet!

2. Őszinteség

Itt most a lelkipásztor, a tanácsadó őszinteségéről, egyenességéről van szó. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy kölcsönös gyónásra van szükség, hanem azt, hogy tudatában vagyunk saját jelenlévő érzelmeinknek. Ez pedig két szinten történik: befelé és kifelé. Befelé az őszinteség azt jelenti, hogy tudatosan felismerjük és elfogadjuk azokat az érzelmeket, amelyeket bennünk a másik jelenléte, személye ébreszt. Kifelé pedig azt jelenti, hogy ezt becsületesen és tapintatosan közöljük a másikkal. Ellenkező esetben kétértelmű üzenetet közvetítünk a másik felé, és ez elbizonytalanítja, a kapcsolatot pedig zsákutcába tereli.

A tapintatos, de becsületes közlésre akkor van leginkább szükség, amikor a másik jelenléte negatív, kellemetlen érzelmeket ébreszt bennünk: unalmasnak, visszataszítónak, tapadósnak találjuk. Neveltetésünk és aszkézisünk következtében az ilyen negatív érzelmeket palástolni szoktuk, és igyekszünk mosolyt, nyájasságot erőltetni arcunkra. Ez azonban ritkán sikerül, ha nincs hozzá belső fedezetünk. Egy másik gyakori kibúvó, hogy a másikat tesszük felelőssé, ami viszont bűntudatot ébreszt benne.

Mivel a fent említett kibúvók leginkább nem vezetnek jó kimenetelhez, a szakemberek tanácsa szerint célravezetőbb megoldás az egyenes, tapintatos közlés, vagyis ténylegesen úgy tüntetni fel az említett negatív érzelmeket, mint saját élményünket: "Idegesít hosszú lére eresztett elbeszélésed, és úgy érzem, kifogyok a türelemből. Tudom, hogy ez az én hibám, de mégis igyekszem odafigyelni, mit mondasz . . ." Ellenkezőleg, elhibázott lenne ugyanezt az állapotot, érzelmet úgy feltüntetni, mint a másik hibáját: "Oly hosszú lére ereszted mondanivalódat, hogy az megőrjíti az embert . . ." A különbség így első tekintetre talán nem nagy, de üzenetében mélyreható.

3. Nem birtokló emberiesség

A nem birtokló melegség a másik személyének tiszteletben tartását jelenti. Nem jelent gyöngeséget, mert egy fontos, evangéliumi megkülönböztetés az irányelve: a tett nem azonos az emberrel. Rogers nem-direktivitásról beszél, ami nála azt jelenti, hogy a terapeuta nem akarja kívülről irányítani a kliens életét, megoldási irányvételét, röviden, nem akarja rákényszeríteni saját nézeteit, megoldásait, normáit, hanem igyekszik mozgósítani a tanácsot kérő személy erőforrásait.

Az odafigyelés művészete

El tudjuk képzelni, hogy nem mindenki érez magában "hivatást" ahhoz, hogy vállalja a lelkipásztori tanácsadás terhét. Ez teljesen érthető érv, és senki sem kényszeríthet rá valakit arra, amire nem érez belső indítást. Ezzel azonban azt is szeretnénk jelezni, hogy az odafigyeléssel történő lelkipásztorkodás nem csupán "technika", hanem művészet is, mi több: karizma, Istentől kapott ajándék. A karizma azonban sohasem ment fel az alól a kötelesség alól, hogy igénybe vegyük az összes kiképzési módszereket az adott képesség tökéletesítése céljából. Ilyen megvilágításban szeretnénk felhívni a figyelmet bizonyos magatartásokra, beavatkozási "fogásokra", amelyek közül egyeseket téveseknek minősítünk a személyes kapcsolat egyes szakaszaiban, másokat viszont helyeseknek.

Mint már említettük, a segítő beszélgetés egyik alappillére az empátia, a bele-élés képessége, ami három szinten valósul meg. Mind a három szinten elkövethetők módszertani hibák, amelyek ahelyett, hogy tovább vinnék a beszélgetést, és következésképpen a probléma megoldását, holtpontra vezethetik azt.

A *tartalmak* szintjén elhamarkodott és helytelen közbelépés az értékítélet kinyilvánítása, mondván pl., hogy emberünk tévesen észleli, miszerint őt családja nem fogadja el. Ugyancsak téves a korai értelmezés, pl., hogy az, amit emberünk mond, nem egészen helytálló, igyekezzen inkább arra ügyelni, hogy ő fogadjon el másokat. Ezen a szinten a helyes beavatkozás az egyszerű visszajelzése annak, hogy értjük, miről beszél, esetleg időnként megismételjük egész röviden, hogyan hallottuk, amit mondott, vagy egy-

szerűen visszhangként megismételjük az utolsó két-három szót mintegy annak igazolásaként, hogy együtt vagyunk vele. Tapasztalatból tudom, hogy a beszélgetésnek ebben az első fázisában elvben jobb, ha a lelkipásztor minél kevesebbet beszél; itt a csendes meghallgatás művészete a feladat.

Az *érzelmek* szintjén korai lenne a megnyugtatás: nincs oka aggodalomra, problémái egyáltalán nem súlyosak. Ez lehet a mi véleményünk, de a másik nem így érez, és ez a fontos. A nyomozás sem jelent nagy segítséget, vagyis amikor kérdésözönnel igyekszünk minél több adatot kisajtolni belőle. Ez nem ritkán saját bizonytalanságunknak a leplezése. Itt célszerű az érzelemre való tapintatos rávilágítás: "Ha jól értettem, ez az eset önt nagyon megviselte, úgy érzi, senkinek sem kell, felesleges, sőt, mindenki terhére van . . ." A visszatükrözés szintén megértésünkről biztosítja beszélgető partnerünket: "Annyira bántja az eset, hogy napok óta képtelen aludni . . ."

A *felelősség* szintjén sokszor azzal vétünk, hogy úgy hisszük, tudjuk a bajok megoldását, és ezt kisebb-nagyobb meggyőző erővel igyekszünk megértetni és elfogadtatni emberünkkel. Ezen a szinten szoktunk hibázni példázgatással, különösen amikor saját életünkből vett példával, esettel igyekszünk "könnyíteni" a másikon: "hasonló eset történt meg velem is . . ." Az ilyen példázgatás a másik problémájának relativizálását jelenti. Ezzel szemben itt a helyes beavatkozás a megértést tükröző szembesítés, esetleg kérdés formájában: "Gondolt-e arra, mi lehet az ön szerepe ebben a helyzetben?"

Annak tudatában, hogy ezek nagyon is sematikus, iskolai jótanácsok, mégis fontos tudatosítanunk őket magunkban; néha-néha, egy-egy beszélgetés után, legalább önvizsgálat formájában tegyük fel a kérdést, hol hibáztunk. Beszélgetni természetesen nem lehet kézikönyv alapján vagy szabályok batartása által; de ha erre többször rákérdezünk, a gyakorlat következtében kialakul bennünk egy bizonyos rutin, könnyedség, ami minden professzionális munka egyik lényeges feltétele.

Az odafigyelés lelkisége

A segítői viszony alapfeltételeként az empátiát, a másik feltétlen elfogadását jelöltük meg. De mit is jelent ez? Nagyon leegyszerűsítve a dolgokat, a legszívesebben így fogalmaznánk: a segítséget kérő nem "eset", hanem ember, mi több, testvér! És ne vegyük túl könnyen ezt a körülményt, ne gondoljuk, hogy minket ez nem érint. Senki sem szereti túlságosan a statisztikát, mármint oly értelemben, hogy őt csak adatnak, számnak tekintsék. A legtöbb tanácsadói központban ezt mégis kitartóan teszik: adatokat kérnek, hogy aztán az év végén kimutathassák: ennyi és ennyi esetünk volt ilyen és ilyen problémákkal, az átlag életkor ennyi volt, stb. Ennek a megkülönböztetésnek (eset és ember között) első és igen fontos gyakorlati következménye az, hogy nem kell szükségszerűen, sőt minden áron egyeznünk emberünkkel. És itt lenne bizonyos fenntartásunk az eltúlzott nem-direk-

tivitással kapcsolatban. A végletekig fokozott és mesterkélt nem-direktivitás a másik lefokozása, kicsit amolyan együgyűsítése. Az értelmi fogyatékosokra és lelki betegekre szoktunk mindent ráhagyni. Saját tapasztalatból tudjuk, ha valakitől tanácsot, eligazítást kérünk, ha valakihez bizonytalanságunkban fordulunk, akkor nem élettelen tükör elé akarunk állni, amely saját magunkat mutatja vissza, hanem egy egyén elé, akinek ugyanarról a dologról saját véleménye van. Ennek feltétele, hogy a lelkipásztor hiteles, mély lelkiséggel rendelkezzék.

A lelkipásztori tanácsadás egyik jól sikerült gyakorlati kézikönyve G.R. Niklas (1980) munkája. A lelkipásztori felkészültség kulcsfogalmát a "pasztorális identitásban" látja. Bár valószínűleg minden segítő személynél jelentkezik az önazonosság problémája, a szerző úgy véli, papoknál és szerzeteseknél ezen a téren több a nehézség. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy csak ritkán próbálják meghatározni személyazonosságukat a betöltött szereptől eltekintve. Ha valaki rájuk kérdez, kik ők, a válasz leginkább a szerep kategóriájában fogalmazódik: pap, lelkész, szerzetes stb.

Ám ha ezen túl nem képesek meghatározni személyazonosságukat, a szerep-azonosság könnyen akadálykeltő tényezővé válhat a segítő viszonyban. Ilyen és hasonló kérdéseket kell tisztáznunk: Ki vagyok személy szerint? Mit érzek? Melyek legnagyobb értékeim? Mely viszonyokat tartom a legfontosabbaknak életemben? Stb. Azok a világi hívők, akik bekapcsolódtak a lelkipásztori tevékenységbe, ezen túlmenően azzal a kérdéssel is szemben találják magukat, hogyan viszonyulnak a papi szolgálathoz; egyesek ugyanis szerepüket a "kispap" jegyében látják.

Miért fontos az identitás tisztázása? Azért, mert különben ráveti árnyékát a segítő viszonyra. A szerző a pasztorális segítők kiképző tanfolyamán megfigyelt jelenségekből kiindulva felsorol néhány rosszul sikerült identitás-modellt:

– *Orvosi szerep*: voltak olyan papok, szerzetesek és lelkipásztori tanácsadók, akik magukat orvossegédeknek érezték, sok orvosi jellegű kérdést tettek fel, magyarázták a diagnózisokat, stb.

– *Probléma-megoldók:* ezek figyelmesen végighallgatják a kliens problémáit, hogy aztán közvetlen megoldást javasoljanak. Ennek egyik gyakori formája az "örök igék" tolmácsolója, aki egy-egy többé-kevésbé megfelelő szentírási idézettel, teológiai igazsággal igyekszik megoldást nyújtani.

– *Felvidítók:* vannak, akik úgy gondolják, az a feladatuk, hogy jókedvre derítsék a lehangoltakat, vagy legalábbis reményt nyújtsanak. Az ilyen személy valószínűleg maga sem képes szembenézni az erős negatív érzelmekkel, indulatokkal, pl. a félelemmel, gyűlölettel, amelyekkel kliensében találkozik.

– *Imádkozók:* egyes egyháziak úgy fogják fel a segítő szerepét, mint aki vagy imádkozik azért, aki segítségért fordult hozzá, vagy arra igyekszik rábírni, hogy imádkozzanak együtt.

– *Professzionalista:* igyekszik minél tökéletesebben követni a megtanult technikát, ill. módszert. Ha belekóstolt egy kis pszichoanalízisbe, akkor annyira nem direktívvé válik, hogy esetleg többé már nem használja az "én" szócskát, hanem csak többes számban beszél. (Vö. Niklas, 1980, 26–28.)

Mindezzel azt a tételünket szeretnénk bevezetni, miszerint a lelkipásztori tanácsadás, az odafigyelő beszélgetés útján történő lelkipásztorkodás alapvető feltétele a mély *lelkiség*. Ha hiányzik ez a lelkiség, a lelkipásztor humanitárius vagy szociális dolgozóvá válik. (Ezzel természetesen nem akarjuk lefokozni ezeket a szolgálatokat, csak szeretnénk felhívni a figyelmet a szükséges megkülönböztetésre.) Így egyben érintjük a lelkipásztori beszélgetés lényegi vonását: szerepe a "paraklétosz" fogalomban jelölhető meg.

A lelkigondozói beszélgetésben a hívő megtapasztalja, hogy valaki érte él, elfogadja őt, és így nincs magára hagyva – vallja H. Pompey würzburgi pszichológus, majd kérdéssel folytatja eszmefuttatását: Nem testesíti meg ez a magatartás Istennek azt az üdvözítő ígéretét, amelyet nevének (Jáhve) kinyilatkoztatásával Mózesnek tett? ("Én mindenkor a ti üdvösségtekre veletek vagyok.") Ugyanez a pasztorálteológiai távlat tárul fel előttünk akkor is, ha meggondoljuk, hogy a *konzolátor* pontosan annyit jelent, mint a *paraklétosz*. A megígért Paraklétosz a Vigasztaló, a Jó Tanács Lelke. Ha átgondoljuk ezeket a szempontokat, akkor belátjuk, hogy a lelkigondozói segítés, az odafigyelő beszélgetés nemcsak célszerű és megengedett, hanem evangéliumi követelmény. A társközéppontú lelkigondozásban megtapasztaljuk és hirdetjük az üdvösséget. Így lesz a teológia gyakorlattá. (Vö. Pompey, 1977, 162–163.)

Záróakkord

Egy holland közmondás szerint azzal az evezővel kell eveznünk, amely rendelkezésünkre áll. A pasztorálpszichológia, még pontosabban, a lelkipásztori tanácsadás egyike a ma rendelkezésünkre álló evezőknek a lelkipásztorkodásban. Sajnos, ehhez a dúr akkordban csendülő gondolathoz szívesen hozzáfűznénk egy moll akkordot is: az evező megvan, csak nincs, aki kézbe fogja, és evezzen vele! A teológiai főiskolákon még mindig siralmasan kevés a pszichológia, a pasztorálpszichológia pedig még polgárjogot sem kapott a teológiai kiképzés keretén belül. Legyen azért ez az írás egyben felhívás is: az egyházaknak újra fel kell fedezniük az egyéni lelkipásztorkodásnak, az egyének evangelizálásának fontosságát. Hogy erre felfigyeltünk, abban nem kis érdeme van éppen a lélektannak.

Felhasznált irodalom: Benkő A.– Szentmártoni M., Testvéreink szolgálatában, Eisenstadt, Prugg Verlag, 1981; Giordani B., La psicologia in funzione pastorale, Brescia, La Scuola, 1981; Lake, F., Clinical Theology, London, Darton, 1966; Natale, S., Pastoral Counselling, New York, Paulist Press, 1977; Niklas, G., The Making of a Pastoral Person, New York, Alba House, 1980; Pompey, H., A lelkipásztori beszélgetés és a "lelkigondozói segítés" módszere, in "Mérleg", 1977/2, 154–163; Wicks, R.J. – R.D. Parsons – D.E. Capps (Eds.), Clinical Handbook of Pastoral Counseling, New York, Paulist Press, 1985.

Fényesi Márk

MALULA BÍBOROS, EGYHÁZALAPÍTÓ

(1917-1989)

Ravatala előtt öt napon át szakadatlan sorban vonultak el a hívek. A népi szokás szerint zenekarok énekkarok és imacsoportok óránként váltották egymást. A temetést megelőző napon az Üdvhadsereg és protestáns csoportok vállalták magukra ezt a tiszteletnyilvánítást. A házigazda szerepét "Krisztus Zaire-i Egyháza" töltötte be: lelkészük ismertette és vezette az énekeket, az olvasmányokat és imákat, miközben öt énekkar és zenekar szolgáltatta a kísérő zenét.

Ezek a megnyilvánulások jól tükrözik Malula bíborosnak, Kinshasa (Zaire fővárosa) érsekének halála előtt a televízióban tett nyilatkozatát: "Egy élet alkotásai a jéghegynek csupán látható része; a legfontosabb, a lélek, amelyik mindezt élteti, rejtve marad." A különféle protestáns felekezetek részvétnyilvánításai igazolták a bíboros szavait. Az ökumenizmus ugyanis nem volt az érsek erős oldala; sokaknak úgy is tűnt, hogy tevékenysége e téren nem jutott túl a közös énekkarok és zenekarok hangversenyein. Halála azonban feltárta, hogy hatása itt is mélyebb volt a látszatnál. Élete valóban a hitből táplálkozott, és hitet támasztott egy egész nép lelkében. Ezért tekintik a kinshasai katolikus egyház alapítójának. Születésekor a mai Kinshasa területén kb. 15 000 ember élt, és két katolikus missziós központ működött. Egyik a XV. században megkezdett és kb. 300 évig tartó "első hithirdetési szakasz" leszármazottaiból került ki. Hozzájuk csatlakoztak a "második hithirdetési szakasz" megtértjei, a fehér atyák 1880-ban kezdett misszió jának keresztényei. Századunk második felében robbanásszerű a fejlődés. 1945-ben már 100 000 lakosa van Kinshasának; 1960-ban 400 000; 1975-ben pedig több mint másfél millió. Ma kb. 3 000 000 ember él a fővárosban, 95 százalékuk keresztény, 57 százalék katolikus. 92 plébánia, illetve önálló lelkészség működik.

A szédületes fejlődés váratlan és szinte megoldhatatlannak látszó problémákat vet fel. Az új keresztényekben a hit nem mindig eresztett mélyebb

gyökeret; sokan folytatták még régi vallási hagyományaikat. A városba özönlő hívek elvesztették természetes, törzsi támaszukat. Az európai misszionáriusok, minden jóakarat ellenére, nem voltak képesek behatolni a népi lelkiség mélyébe. A feltörő nacionalizmus – Zaire 1960-ban nyerte el teljes függetlenségét – nemegyszer fenyegetővé vált az idegenből átültetett "új vallás" számára.

Ezek a problémák különös súllyal nehezedtek Malula vállára. Ő volt ugyanis az 1946-ban szentelt első 3 bennszülött, kinshasai egyházmegyés pap egyike. 1969-ig nem is jött utánuk senki a bennszülöttek közül! 1959-ben, a nemzeti függetlenség hajnalán Malulát kinshasai segédpüspökké szentelik, 1964-ben pedig kinevezik érsekké. Ő az első bennszülött megyés főpásztor Zaire-ban. Akkori felfogását 1979-ben így foglalta össze: "Püspökké szentelésem napján, 1959. szeptember 20-án olyan szavakat sugallt nekem az Úr, amelyeknek saját életemre és népem történelmére vonatkozó jelentőségét magam sem láttam előre. Legyünk kongói egyház kongói államban – mondottam." Egy másik mondása kiegészíti felfogását: "Két szenvedély hajtott: szenvedély Krisztus egyházáért, és szenvedély népemért, ennek szabadságáért és teljes kifejlődéséért."

1. Szenvedély Krisztus Egyházáért

Malula jó keresztény nevelést kapott a misszionárius atyáktól. Természetesen mély hatást gyakorolt rá is a II. vatikáni zsinat. Bekapcsolódott már az előkészítő bizottságok munkáiba. A liturgikus dokumentum kidolgozásakor sürgette, vegyék figyelembe az afrikai egyházakat is; hallatta az ő szavukat. Másrészt figyelte a Szentléleknek az Egyházban megnyilvánuló sugallatait. Főként azokat a tanításokat szívlelte meg, amelyekben a zsinat sürgette a helyi egyházak szerepét, a világi hívők részvételét a közösség életében, az emberi személy kibontakoztatását. Az általános Egyházzal való szoros kapcsolatát mindig megőrizte: aktívan közreműködött a római püspöki szinódusokon, és részt vett a kinshasai teológiai tanulmányi heteken. "Mindenekelőtt lelkipásztor vagyok, ennek a feladatai nyugtalanítanak" – mondotta 1973-ban, a VIII. teológiai tanulmányi hét megnyitásakor. Ebből magyarázható, hogy főpásztori működésében három súlypontot fedezhetünk fel: az egyházmegye papságának képzését, az afrikai szerzetesi élet felépítését és a világi hívek aktív bekapcsolását.

Az egyházmegye papságának képzése

Tudta, hogy az egyházmegye lelki fejlődése elsősorban a papság megújulásától függ. Kinshasa számára ez megkövetelte, hogy minél több és minél alkalmasabb pap szentelje magát Krisztus népének szolgálatára.

Amint már említettük, 1969-ig összesen csak 4 bennszülött világi papot szenteltek Kinshasában. A hiány egyik okát a korszerűtlen papnevelésben látta. "Meg kell reformálnunk a szemináriumi képzést" – mondotta 1970-

ben. "A fiatal papoknak nemcsak szilárd lelkiségre van szükségük, hanem olyan általános emberi képzésre is, amelyik lehetővé teszi számukra, hogy párbeszédre léphessenek a mai világgal."

Ezért telepítette át már 1967-ben Kinshasába a 10 évvel előbb egyik kis faluban felállított kisszemináriumot. 1967-ben megnyitotta az egyházmegye nagyszemináriumát is. 1971-ben pedig az egyetemi negyed közelében külön bölcseleti főiskolát létesített a papjelöltek számára. Később ez az intézmény szintén egyházmegyei szeminárium lett, ahol a kinshasai katolikus teológiai kar hallgatói laknak. Igen fontosnak tartotta, hogy a rátermett teológusok a szakjukkal rokon profán tárgyakban is nyerjenek kiképzést. Pl. a dogmatikus ismerje az általános vallástudományt, a moralista a pszichológiát, az egyháztörténész a nemzeti történelmet stb. S jóllehet viszonylag mindig kevés papja maradt az egyházmegyének, nem kímélte az áldozatot, hogy Európába, illetve Amerikába küldje a legtehetségesebb tanárjelölteket továbbképzésre. – Céltudatosságának köszönhető, hogy a 70-es években már csaknem évente volt papszentelés Kinshasában, 1986-ban pedig egyszerre 18 papot szentelhetett a bíboros egyházmegyéjének. Ma már több mint 70 kinshasai bennszülött világi pap működik.

Még nagyobb gondot fektetett a minőségi kiképzésre. Több kiadványban bíztatta papjait, hogy teljes szívvel szolgáljanak Krisztusnak és népüknek. "Mindegyik pap – írta 1976-ban kiadott füzetében – aszerint beszél Istenről, hogy milyen hitbeli tapasztalata van róla. Tapasztalata lehet mély, felületes vagy a semmivel egyenlő. Kedves paptestvéreim, arra sürgetlek tehát titeket, hogy csak igazán bensőséges szívvel beszéljetek Istenről. Azaz csak akkor, ha előtte szíveteket tudatosan Krisztus szívével kapcsoltátok egybe, és lelketeket az ő Lelkével, hogy az isteni energia rajtatok keresztül áradhasson tovább."

1987-ben más földrészeken is feltűnést keltő nyilatkozatban rajzolta meg, hogy milyennek látja ő a zaire-i pap arcélét (Essai de profil des prêtres de l'an 2000). Íme néhány szemelvény: "A lényeges kérdés a következő: Hogyan képezzük ki papjainkat, akik 2000-ben fognak dolgozni? Hogyan képezzünk hitelt érdemlő papokat, akikre népünknek szüksége van? . . . Mielőtt erre felelnénk, próbáljuk felvázolni, hogy milyen vonásokat várunk el papjainktól 2000-ben . . . A papi élet lényeges követelményei ugyanazok mindenkor: tegnap és ma . . . Ami változik, az az életforma . . . Tudjuk, hogy az Egyházról alkotott felfogás, miszerint az egy tökéletes hierarchikus társaság, olyan papot termelt ki, akinek éles érzéke volt az engedelmességre, egyedül ő hirdette az evangéliumot, a világtól elkülönülve élt, hogy így közvetítő legyen Isten és az emberek között . . . Az 'Egyházon kívül nincs üdvösség' kijelentésre épülő teológia a 'szentségeket kiszolgáltató' papot termelte ki . . . Tagadhatatlan, hogy a II. vatikáni zsinat új papi képet alakít majd ki. Ennek a II. vatikáni zsinatra támaszkodó papi arcélnek néhány vonását már megtaláljuk fiatal papjainknál."

A bíboros három fény- és három árnyoldalát emeli ki ennek az új papi életformának.

A) Fényoldalak

a) "A megújult kép szerint az Egyház az Isten népe, a hívők közössége (kommúniója) Jézus Krisztusban. Ez hozza magával, hogy a jövő papja érzékenyebb a testvériségre: a szolidaritásra, az emberek egyenlőségére. Mivel mindannyian Isten gyermekei vagyunk, egy a természetfeletti rendeltetésünk Jézus Krisztusban; Ő az egyetlen közvetítő Isten és az emberek között . . . A fiatal papoknak meg kell tehát tanulniuk, hogyan éljék ezt a papi testvériséget a gyakorlatban."

b) "A vatikáni zsinat a világban jelenlevő Egyházat mutatja be. Nincs messze, nincs elszakadva a világtól, hiszen ennek sója és világossága... De több módon lehetünk jelen a világban... (Vö. Jn 17,1–19) A világban levő jelenlét veszélyeket is hordoz magával a pap számára. Figyelmeztetni kell ezekre a kispapokat . . . éljenek együtt a néppel, osztozzanak népük örömeiben és fájdalmaiban, és mégse azonosuljanak a világgal! . . . Van ezenfelül a világot megszentelő jelenlét is. Ez aszketikus életet, vagyis fegyelmet és lemondást kíván meg a paptól. Képesnek kell lennie arra, hogy szakítson is a világgal, tartson kritikus távolságot vele szemben."

c) "A II. vatikáni zsinat rámutatott arra, hogy az egész Egyháznak van missziós hivatása, vagyis a misszió minden megkeresztelt feladata . . . Jóllehet egyetlen a feladat, különbözőek a szolgálatok és a missziós megbízatások. Ez a tény megkívánja a paptól, hogy tudatában legyen: a felelősséget közösen kell vállalni, meg kell osztani, és a hívekkel párbeszédben kell állni. A pap nem kizárólagos hirdetője az evangéliumnak. A jövő papját fel kell készíteni arra, hogy együtt dolgozzék híveivel, hallgassa meg és tisztelje őket. A párbeszédnek, a munkamegosztásnak, a csoportmunkának, a mások meghallgatásának is van lelkisége, amibe be kell vezetni a jövő papjait. Tegyék magukévá az igazi, az evangélium szerinti tekintély szellemét..., amelyik – mindenekelőtt – szolgálat."

B) Árnyoldalak

"Nem akarunk senkit megbélyegezni, sem az embereket kategóriákba osztani . . . Elismerjük, hogy mindannyian bűnösök vagyunk. Mégis hajt a vágy, hogy szent és jó papokat adjunk népünknek, akik hitelt érdemelnek előttük. Ezért akarunk rámutatni a rossz tulajdonságokra is. . . Ezeket nevezzük 'bálványimádásnak'".

a) "Ilyen a pénz, a jólét és a kényelmes élet túlságos keresése. A jövő papjai legyenek tudatában annak, hogy a papszentelés nem oltja be őket a pénz imádása ellen. Fiatal papjaink gyakran túlságosan aggódnak a pénz miatt. A gazdagság ördöge ravasz: belopakodik a legszentebb dolgok használatába is . . . A fiatal papok nem vagy csak nehezen viselik el a szükséget,

a hiányt . . . Szinte csak azért várják a felszentelést, hogy azonnal kívánságokkal, sőt követelésekkel állhassanak elő . . . A pénz utáni sóvárgás nehezen hal ki a pap szívében . . . A pénz jó szolga lehet, de rossz úr!"

b) "A hatalomvágy. – . . . Minden ember szívében ott van a vágy, hogy uralkodjék mások fölött. Hány nagyravágyó püspököt, papot és szerzetest (szerzetesnőt) találunk az Egyház történetében! Mindannyiunknak el kell szegődnünk Krisztus iskolájába: tanítson meg bennünket alázatra, szerénységre . . . Ne feledjük: a hatalom olyan, mint az alkohol. Ha nem alázatos lélek hordozza, akkor számtalan bajnak nyit ajtót: hazugságoknak, ármánykodásnak, féligazságoknak, rágalmaknak, megszólásnak, féltékenykedésnek, álszenteskedésnek stb . . . A jövő papjainak képzésében sürgetnünk kell az alázatosság erényét. Segíteni kell, hogy megtanulják, mert ez az igazi lelkiség alapja."

c) "Az asszonyok, lányok és szerzetesnők társaságának túlzott keresése. – A papszentelés nem olt be a nőimádat ellen sem. A kényelem és a könnyű élet keresése gyakran hozza magával az élvezetek, a szórakozások szomját . . . Sok szó esik ma a fiatal papoknak a nőkkel szembeni könnyelmű viselkedéséről, és hogy túlzottan keresik az asszonyok, a lányok és a zaire-i szerzetesnők társaságát. Pedig áll: 'A légy addig röpköd a láng körül, míg meg nem perzselődik.' . . . S egy biztos: Ha a zaire-i fiatal papság nem szedi össze magát ezen a téren, nem kerüli el a katasztrófát! . . . Tagadhatatlan, legtöbb országban (s nemcsak Afrikában) fejlődött a nők és a papok viszonya. De ez a fejlődés nem szünteti meg az okosság követelményeit, sem a tartózkodó magatartást, sem pedig a tiszta szív szilárd akarását – Krisztus példája szerint. A tisztaság mindenekelőtt a szív erénye. 'Boldogak a tisztaszívűek . . .' A pap (és már a szeminarista) tanulja meg, hogy úgy tekintsen a nőkre, mint Krisztus: nemcsak tiszta, hanem megtisztító tekintettel . . . Csak az evangéliumtól megvilágított nevelés és az arra épülő elvekből fakadó lemondás, áldozatos szellem, kölcsönös tisztelet, önmagunkon való felülemelkedés és benső szabadság képesíthetik az embert arra, hogy gátak közé szorítsa, helyes irányba terelje és végül szublimálja az emberi nemiség energiáját."

Hogy Malula bíboros milyen komolyan vette a papnevelést és a jó papok képzését, arra 1987-ben adott komoly és elgondolkoztató példát. A kispapok elégedetlenek voltak a szemináriumi ellátással, étkezéssel. Mivel a bíboros úgy látta, hogy elsősorban a könnyű élet, a dúskálás keresése sugalmazta a zendülést, ideiglenesen bezárta ezt a nagyszemináriumot, és elbocsátotta az összes teológust. Több mint 50-en voltak.

A szerzetesi élet szorgalmazása

Malula még segédpüspökként örömmel működött közre abban, hogy a kontemplatív karmelita nővérek megtelepedhessenek Kinshasában. Tudta, hogy a kegyelmi élet áradásának alapjait az ima rakja le. Hogy személyesen

mit jelentett neki az ima, azt elárulja az Afrikai Vallások Tanulmányi Központját megnyitó beszédének egy szakasza: "Ki vagyok én, hogy az afrikai lelkiségről értekezzek? Nem vagyok ugyanis sem szakember, sem misztikus. Egyszerű imádkozó ember vagyok, legalábbis olyan, aki próbál imádkozni."

Fontosnak tartotta, hogy az afrikai lelkiség kiépítésében afrikai eredetű és afrikai szellemben kiképzett szerzetesnővérek támogassák az egyházmegyét. 1964-ben nyitotta meg a Szent Teréz Nővérek házát, 11 jelölttel. Az új rend lassan fejlődött, de Malula kezdeményezései szemefényének tekintette, s mindent megtett, hogy a nővérek jó képzést kapjanak. 1988-ban 65 fogadalmas nővére volt a rendnek, 15 újonca és 98 jelöltje. Több kiadványt írt lelki támogatásukra. Komoly lelkiséget kívánt meg tőlük; ugyanakkor elvárta, hogy kovászként hassanak a zaire-i nők körében. "A zaire-i szerzetesnővérek – írta 1973-ban – nem veszhetnek el nagy rendházak névtelenségében. Elérkezett az idő, hogy a zaire-i nővérek megtalálják a keresztény közösségben való jelenlét új formáját. Ez a jelenlét több erőfeszítést követel tőlük, hogy megőrizhessék Istennel való kapcsolatukat, ugyanakkor azonban evangéliumibb is lesz, mivel testvéreik körében maradnak."

A világi hívek képzése és együttműködése

Malula bíborosnak egyik, világviszonylatban is jelentős alkotása a világi hívekre vonatkozik. Alig nevezték ki megyéspüspöknek, a "Levelek munkatársaimhoz és munkatársnőimhez" c. sorozatos kiadványain keresztül buzdította a világi híveket, hogy vállalják keresztény felelősségüket, tevékenyen kapcsolódjanak be az egyház életébe.

a) Éles szeme hamar meglátta, hogy a mamutplébániák ma már alig képesek dinamikusan éltetni és sugározni a keresztény hitet. Kezdettől fogva sürgette, hogy alakuljanak kisközösségek a plébániákon belül. "Jelen egyházi rendszerünket bombázni kell, hogy emberszabású kis közösségekre bomoljon" (1973-ban).

A kisközösségek fontos szerepet kaptak a kinshasai egyházmegye hivatalos lelkipásztori terveiben is. Az első tervet, "Lelki súlypontok" címen, 1970-ben tette közzé a bíboros. 1987/88-ban pedig egyházmegyei zsinat gondolta és mélyítette el ezeket a súlypontokat.

Az egyházmegyei zsinat gondolatát már régóta melengette Malula. 1986-ban hivatalosan is meghirdette, s megkezdődtek a hivatalos munkák. Maga a zsinat három szakaszban folyt le. Az első, 1987. március 8-a és 23-a között főleg a II. vatikáni zsinat dokumentumait tanulmányozta, illetve próbálta a kinshasai helyzetre alkalmazni. Két héten keresztül kb. 1200 plébániai kiküldött összejött minden este fél 5-től fél 9-ig a székesegyházban, ahol szakelőadó ismertetett egy-egy dokumentumot; rövid szünet

után kérdéseket lehetett feltenni, amelyekre az előadó válaszolt. Mivel a résztvevők nagyrésze közvetlenül munkahelyéről jött a székesegyházba, az együttlét idejét korlátozni kellett. A fennmaradt kérdéseket írásban is be lehetett nyújtani. A harmadik héten mindegyik esperesi kerület két-két zsinati dokumentumot tanulmányozott plébániai híveivel. Elsősorban azt kutatták, hogy mi a dokumentum jelentősége a zaire-i katolikus életben, hol mutatkoznak nehézségek alkalmazásában, miben kellene kiegészíteni, stb. Az így összegyűjtött anyagot több hónapon keresztül megbeszélték az egyházközségek és a közelebbről érdekelt csoportok. Pl. a nevelésre vonatkozó dokumentumnál külön is kikérték a fiatalok, tanárok, katekéták, szülők stb. véleményét. – A második szakaszban, amelyik 1988 február–márciusában folyt le, a kiküldöttek ismét a székesegyházban jöttek össze, és megvitatták az eddigi hozzászólások alapján – több mint 2000 futott be – kidolgozott "határozatokat". – Ezeknek az újabb hozzászólásoknak a figyelembe vételével készült el a 27 végső határozat, amelyeket a harmadik szakaszban, 1988 májusában, szavaztak meg. Malula érsek csak 1988 novemberében tette őket közzé hivatalosan. Közben lelkigyakorlatokat, missziókat szerveztetett hívei, a plébániák részére, hogy így ki-ki személyesen is felkészüljön befogadásukra, és fellelkesedjék megvalósításukra. A 27 határozatot hat pontban foglalták össze. Az elsőnek a címe: Kinshasa, népünk életébe gyökerezett helyi egyház. (Kinshasa: une Église locale enracinée et inculturée). Ebben a pontban, s így az egész végső dokumentumban az első helyet az egyházi kisközösségek foglalják el. Néhány idézet ebből a részből: "Eldöntöttük, hogy továbbra is egyházmegyénk lelkipásztori tevékenységének központjába helyezzük az egyházi kisközösségeket... Kérjük tehát az egyházközségi felelős személyeket, valamint a többi lelkipásztori munkatársat: Érezzék az egyházi kisközösségek, hogy az egyházközségek vezetői érdeklődnek munkájuk iránt és támogatják őket. Ezért többször említsék meg őket a homíliákban, ... ügyeljenek arra, hogy ne legyen más egyházi rendezvény ugyanabban az időben, amikor ezek a kisközösségek összejönnek; ... hatékonyan működjenek össze a kisközösségek vezetőinek képzésében; látogassák rendszeresen ezeket a kisközösségeket; néha ünnepeljék velük együtt az Eucharisztiát, illetve elnököljenek igeliturgiájukon ... Támogassák a kisközösségekből eredő pozitív kezdeményezéseket... Ügyeljenek, hogy minden plébánián legyen bizottsága a kisközösségeknek, illetve a vezetőikből alakult tanács ... Törekedjenek arra, hogy a csoportok 'emberszabásúak' maradjanak; ha valamelyik túl nagyra nőtt volna, osszák ketté." – Irányelveket ad még a kisközösség vezetőinek képzésére; sürgeti, hogy lehetőleg minden hívő tartozzék egy kisközösséghez. Malula bíboros ugyanis meg volt arról győződve, hogy csak ilyen kisközösségek révén valósul meg ténylegesen a II. vatikáni zsinat egyik alapgondolata: minden hívő élje meg, hogy az Egyház mi vagyunk. A kisközösségekben mutatjuk meg igazán, hogy élő tagjai vagyunk az egyetemes Egyháznak.

b) Amint már említettük, 1973-ban rendezték meg a VIII. teológiai tanulmányi hetet Kinshasában. Témája: Küldetések és szolgálatok az Egyházban. Ennek a tanulmányi hétnek a hatására született meg Malula érsek valószínűleg legjelentősebb kezdeményezése. A szolgálati papság mellett felállította egyházmegyéjében a "laikus szolgálatokat". Tagadhatatlan, hogy erre az egyházmegye paphiánya is ösztönözte. De "az volt első indítékunk a laikusok szolgálatának felállításában, hogy megmutassuk, milyen fontosnak tartjuk a laikusok közreműködését az egyház életében és küldetésében . . . Minden megkeresztelt és megbérmált ember tagja Krisztus Testének, az Egyháznak, és megkapta Isten Lelkét, hogy fáradozzon Isten népének növekedésén és a világ átalakításán . . . A második indíték pedig az volt, hogy mindent el akartunk követni annak érdekében, hogy a kinshasai egyháznak afrikai arca legyen, az itteni nép szokásai szerint verjen gyökeret."

Az afrikaiak pedig nehezen képzelnek el egy közösséget, amelyet nem a törzsfőnökhöz hasonló vezető irányít. Ha nincs elegendő pap, hogy minden egyházközség élén ott álljon a felszentelt szolga, akkor kapjon megbízatást egy világi hívő. A pap, pl. a hét végén kijáró és szentségeket kiszolgáltató teológiai tanár vagy az egyházmegyei központban szolgálatot teljesítő prelátus, ennek a világi egyházközségi vezetőnek lesz a munkatársa és lelki tanácsadója. Ezen az alapon vezet 1976 óta több mint 30 világi hívő egyházközséget a kinshasai egyházmegyében. Afrikai nevük: bakambi (egyes számban: mokambi). Önkéntes jelleggel és meghatározott időre szóló küldetéssel vállalják ezt a feladatot. A civil foglalkozás munkaideje után "adminisztrálják" az egyházközséget, támogatják a kisközösségeket, vezetik, illetve összehangolják a különféle mozgalmakat. Az egyházmegye esetleg lakással, gyerekeik taníttatásával vagy hasonló módon segíti családjukat.

A bakambi három éves kurzussal készült fel munkájára. Három éves tanfolyamot kell végeznie a két másik laikus szolgálatot végző csoport tagjainak: az egyházközségi asszisztenseknek és a lelkipásztori animatoroknak (csoportvezetőknek).

A kinshasai egyházmegyei zsinat végső okmánya örömmel állapítja meg, hogy "a nem felszentelt szolgálatok (ministères non-ordonnés) bevezetése kétségkívül jelentős befolyást gyakorolt helyi egyházunk életére . . . A világi hívek ezeknek a nem felszentelt szolgálatoknak bevezetésében az egyháznak a laikusokba vetett bizalmát látták . . . A nem felszentelt szolgálatot végzők nem tagjai a klérusnak, megmaradnak annak, amik voltak: laikus hívőknek . . . Óvakodjanak tehát az elklerikalizálódás minden formájától . . Mind a teológiai ismeretekben, mind pedig a lelkiségben jól fel kell készíteni azokat, akik a jövőben laikus szolgálatokra vállalkoznak; így lesznek képesek arra, hogy helyesen működjenek együtt a felszentelt szolgákkal. Hogy pedig a papok és szerzetesek is képesek legyenek együttműködni a laikus szolgálatot végzőkkel (travailler en équipe avec des ministres laïcs),

ismét sürgetjük, hogy a minisztériumokban . . . , a papi továbbképző tanfolyamokon tartsanak kurzusokat a felszentelt és nem felszentelt egyházi szolgálatokról a II. vatikáni zsinat egyháztanának szemszögéből."

2. Szenvedélyesen szerette népét

Malula egész szívvel szerette a háromságos egy Istent. Éppen ezért szenvedélyesen szerette embertársait is. Meg volt győződve, Isten elvárja tőle, hogy papi, főpásztori tevékenységét az emberek igazi javának fejlesztésére fordítsa. Igyekezett népéhez közel maradni. Szívesen ment körükbe, ünnepelt velük örömükben, gyászukban. A hívek is megérezték, hogy szíve értük dobog, és ezért követték felhívásait, irányításait.

Főleg két területen mutatkozott meg, mennyire szerette népét, zaire-i testvéreit.

Az ifjúság érdekében

A kinshasai egyházmegyei zsinat határozataiban olvashatjuk: "A népességi adatok mély benyomást gyakorolnak ránk. Elénk tárják, hogy Kinshasa lakosainak több mint egyharmada 10 és 25 év között van. Ez a fiatalság alkotja társadalmunk és egyházunk jövőjét. Nemrégen pásztorlevelet intéztünk az ifjúsághoz, amelyikben habozás nélkül kijelentettük: Ti vagytok országunk reménye, egyházunk reménye. Rajtatok keresztül újul meg a társadalom, rajtatok keresztül fiatalodik meg egyházunk. Belőletek lesz a 2000. év felnőttje. – Másrészt a fiatalságnak ez a hatalmas tömege mérhetetlen kihívást jelent a lelkipásztorkodásnak. Nemcsak nagy száma miatt, hanem azért is, mivel nincs megfelelő erkölcsi és vallási nevelése, és szinte védtelenül áll társadalmunk változásainak forgatagában . . . Lelkipásztori tevékenységünknek figyelembe kell tehát vennie személyiségük teljességét, éspedig életük jelen konkrét helyzetében. Feltétlenül szükséges tehát, hogy vallási és erkölcsi nevelést nyújtsunk nekik; de nem feledkezhetünk meg szellemi és szakmai képzésükről sem. Ha nem igyekszünk mindent átfogó nevelést biztosítani fiataljainknak, szakadást hozunk létre keresztény és szakmai, hivatásbeli életük között; pedig a hitnek és a keresztény felfogásnak az egész életet át kell járnia."

1973-ban így nyilatkozott: "Amikor az utcán, iskoláinkban, a stadionok lépcsőin vagy a tévé képernyőjén látom fiatalságunkat, nem fojthatom el magamban az érzést, hogy Krisztussal ne ismételjem: Misereor super turbam, szánom a fiatalok seregét . . . A nevelés nyugtalanító helyzetben van."

Az egyházmegyei zsinati határozatok sürgetik tehát, hogy minden egyházközségben legalább egy vezető idejének s erejének javát a fiatalok lelki segítésére fordítsa; ezenfelül legyen az egyházközségben egy ifjúsági bizottság. "Az ifjúsági lelkipásztorkodásban a hagyományos, népünknél ismert, iniciációs (folyamatosan beavató) módszert választjuk. Ennek az az elve,

hogy a társadalom nem hagyja magára a fiatalokat, mondván: 'szervezkedjenek ők maguk, és vezessék egymást.' A hagyományos elv megkívánja, hogy néhány rátermett felnőtt magára vállalja – a közösség nevében – a fiatalok gondozását, és vezesse be őket, lépésről lépésre, a felnőtt életbe. Nem mondhatjuk tehát sem egyházmegyei, sem plébániai szinten: 'Kínlódjanak a fiatalok egyedül, húzzák ki magukat a csávából!' A fiatalokat megértő, karizmákkal megáldott papoknak, szerzeteseknek és laikusoknak kell bevezetniük a keresztény életbe."

A kinshasai egyházmegye azonban nem állt meg pusztán az elvi sürgetésnél. A gyakorlati lépéseket közvetlenül nem Malula érsek dolgozta ki. De a papjai, munkatársai jó kezdeményezéseit felkarolta, bevette egyházmegyéjének programjába. Három ifjúsági mozgalom született meg Kinshasában, s ma Zaire határain túl, egész Afrikában termi gyümölcseit.

a) A Bilinge Ya Mwinda (BYM = a fény fiataljai) a 14 és 25 év közöttieket fogja össze. Célja, hogy a keresztény hit mély gyökeret verjen a fiatalok lelkében. Három lépésben igyekszik ezt elérni. Az "éles látás" az önismeret révén és a bérmálás szentségének tudatosítása révén szembesíti a fiatalokat a társadalmi élettel és elkötelezettséggel; a "vállalom" a második fok; míg a harmadik a "kisugárzás", igazi karizmatikus és apostoli jelleggel. A BYM új életre támasztja a keresztséggel kapott keresztény élet csíráját.

b) A KA (Szent Kazito ugandai és Boldog Anuarite zaire-i vértanúk nevének kezdőbetűiből) a 10–14 éveseket gyűjti egybe. 1986–87-ben csaknem 14 000 KA csoport működött Kinshasában.

c) 1979-ben megalakult a "Felelősségvállalás" (Pastorale de la responsabilité) mozgalom, amelyik a 25–35 éves fiatal felnőttek lelki elmélyülését célozza. – A kinshasai zsinat kiemelte: "Sorolják a lelkipásztorok legfontosabb munkáik közé ezeket a csoportokat. Ha valamelyiknél hiányok mutatkoznak, akkor javítsák ki ezeket; és ne próbálkozzanak kényük-kedvük szerint valami mással, egyébként hiányozni fog a folytonosság az egyházközségi munkában."

Malula jól tudta, hogy egy népnek nagy szüksége van jól képzett, művelt társadalmi vezetőkre. Ezért minden nehézség ellenére újra és újra sürgette az egyetemi ifjúság lelkipásztori gondozását. Már püspökké szentelése előtt harcolt, hogy növeljék a zaire-i ösztöndíjas hallgatók számát a belgiumi Leuveni Katolikus Egyetemen. Több éven keresztül tagja, sőt elnöke volt a Leuveni Katolikus Egyetem által Zaire-ban alapított Lovaniumnak. Egyetemi lelkipásztorokat nevezett ki, és maga is gyakran tartott lelkigyakorlatokat, konferenciákat az egyetemistáknak. Nem egy közülük írásban is megjelent: "Hiszek Jézus Krisztusban. Mit változtat ez a hit életemben?" (1976); "Jézus, a szenvedő szolga" (1978); és "Elkötelezem magamat, hogy megőrzöm tisztaságomat" (1986). Főként az egyetemistáknál hangoztatta,

hogy csak akkor teljes a kereszténységük, ha embertársaik szolgálatára, szellemi, anyagi és erkölcsi életük kiteljesedésére kötelezik el magukat.

A kinshasai egyház afrikaiasítása

"Tegnap külföldről jött misszionáriusok tették keresztennyé Afrikát; ma az afrikai négerek afrikaiasítják a kereszténységet." Malulának ez a találó mondása hatalmas feladatot, kemény küzdelmet és mély örömöket jelent. A bíboros nagysága talán itt fejeződik ki a legjobban: tudatosan vállalta ezt a feladatot, töretlen hittel és reménnyel igyekezett végrehajtani, bár néha sebeket is kapott éppen ezen a téren. Nem egyedül szállt síkra, az egész zaire-i püspöki kar harcolt ezért az eszméért. Malula a zászlóvivőjük volt.

Két fronton küzdött. Befelé, hazájában a nemzeti öntudat kialakulásakor bizonyítani akarta, hogy a keresztény hit ugyan kívülről jött Zaire-ba, de tartalma révén nincs ellentétben a nép szabadságtörekvésével. Sőt, a nemzet csak gazdagodhat emberi értékeiben, ha magáévá teszi és a közéletben is vállalja Krisztus örömhírét.

A függetlenséget megelőző években egyesek szélsőséges nacionalistának tekintették Malulát. Felszólalásaiban ugyanis sürgette a függetlenséget, és a társadalmi igazságosság mellett tört lándzsát. De nem kívánt belekeveredni a napi politikába: a keresztény társadalom, az emberi méltóság elveit hirdette. Ezért nem riadt vissza attól sem, hogy a függetlenség elnyerése után elítélje a nacionalizmus túlkapásait. A katangai zsoldosok véres lázadásakor emelt szóval hirdette, hogy "nincs külön Istene a fehéreknek és a feketéknek". Az ország új vezetőit pedig emlékeztette arra, hogy a korrupció, a fényűző építkezések, a szociális kérdés elhanyagolása csak rossz vért szülhet. Megjegyzéseit nemegyszer személyes kritikának tekintették a kormány emberei. Máskor a katolikus iskolák és kórházak államosítása elleni tiltakozása támasztott feszültséget közötte és a világi hatóságok között. Az ellentét 1972-ben érte el csúcspontját. Mobutu államelnök 1971 végén meghirdette a "hiteles ősiség mozgalmát": el akarta törölni a kolonializmus minden nyomát, fel akarta támasztani az "eredeti afrikai bölcseletet". A gyakorlatban többek között azt is megkívánta, hogy a zaireiak ne viseljenek keresztény nevet; a minisztériumokban is kötelezővé tette politikai mozgalmának tanítását; stb. Kinshasa katolikus lapja, "A keresztény Afrika" 1972. januári vezércikke elég élesen bírálta ezt a mozgalmat. Nem vezet ez a kereszténység megszüntetéséhez? Nem térünk vissza egy társadalmilag már túlhaladott állapotba? Az afrikaiasítás elvi és gyakorlati problémái forogtak kockán. – A cikkért Malulát tette felelőssé a kormány. Mivel fennállt a veszély, hogy börtönbe vetik, önkéntesen ment száműzetésbe Rómába. Pár hónapos tárgyalás után visszatérhetett egyházmegyéjébe. Munkatempója, lelkesedése nem tört meg; csak hosszú ideig nem prédikált vagy nem szólalt fel, amikor az ünnepségen Mobutu elnök (maga is katolikus) jelen volt. Nézetének alapvető elvi pontját sohasem adta fel: A

keresztényeknek joguk és kötelességük részt venni az állam, a társadalom életében; hallatni kell szavukat, érveiket, követelményeiket, mert a vallás nem pusztán megánügy, hanem át kell járnia az élet minden dimenzióját. – 1978-ban megenyhült a légkör Mobutu elnök és a zaire-i katolikus egyház között.

A második front befelé, az egyházon belül nyílt meg. Kevesebb feszültséggel, de nem kevésbé szívósan folyik még a bíboros halála után is. A tét: Mennyire menjen és mennyire mehet az egyház afrikaiasítása? Érthető, hogy Malula és püspöktársai a lelkek érdekében a lehető legmesszebb szeretnének elmenni az afrikaiasításban. A római egyházi körök pedig az egységet sürgetik. 1983-ban, a zaire-i püspökök "ad limina" (öt évenként esedékes hivatalos római) látogatásakor Malula köszöntötte a pápát. Beszédében megismételte a kérést, hogy hívjanak össze egy afrikai zsinatot, s ez döntse el, milyen elemeket lehet afrikaiasítani, melyek a lényeges, változhatatlan pontok az egyház tanításában és gyakorlati életében. ". . . amint már 1980-ban, Kinshasában tett emlékezetes látogatásakor mondottuk, most is kérjük: minél előbb tarthassunk egy afrikai zsinatot. Így mérhetjük fel a kereszténység igazi helyzetét Afrikában, és így vitathatjuk meg kontinensünk evangelizálásának átfogó jövő tervét." A kérés csak részben teljesült. A közeli jövőben összeül az első általános afrikai püspöki szinódus, de nem egy szoros értelemben vett zsinat.

Sokat foglalkoztatta Malulát a keresztény házassági szentségtan és jog alkalmazása Afrikára. Egy cseppet sem kételkedett az egynejű és felbonthatatlan házasságról szóló krisztusi tanításban. Csak nem látta, hogyan lehet ezt az afrikai nép hagyományaival összhangba hozni. Mert az afrikai népszokás csak akkor tekinti végérvényesen megkötöttnek a házasságot, ha gyermekáldás kíséri.

A harmadik pontban, a liturgia afrikaiasításában nagy öröm érte Malulát röviddel halála előtt. A Szentszék, 15 évi próbaidő után, véglegesen jóváhagyta a "zaire-i rítust". Zaire-i a miseruha, a díszítések, a szimbolikus jelvények (pl. lándzsák), a zene, a ritmus, a tánc, amellyel a pap az oltárhoz vonul. A szentmise elején nem a bűnbánati szertartás áll, hanem az ősöktől kiinduló és a szenteken, mennyei karokon át Istenhez emelkedő litánia. A bűnbánati szertartás az evangéliumot, illetve a homíliát követi: megtartottuk-e azt, amit az Úr szava kíván tőlünk? Az egész liturgiát, a kánont is párbeszéd jellemzi. Az egyes imarészekre énekkel, énekes-táncos felkiáltásokkal válaszol a hívek serege. Hogy az út, amelyet Malula is sürgetett, helyes, arra a legjobb bizonyíték a hívekkel telt templomok. A két-három órás szentmisében testükkel-lelkükkel dicsérik az Istent, alkotnak közösséget egymással, és élik át a megváltás gyümölcseit.

* * *

Malula bíborosnak erős szervezetet, gazdag értelmi képességet és teremtő, kezdeményező vonásokat adott az Isten, s ő arra törekedett, hogy mindezt jól használja. Mélységes hite ösztönözte a munkára, lelkisége pedig kiegyensúlyozott életmódra. Szinte hihetetlen, hogy egyházmegyéje főpásztori feladatainak elvégzése mellett maradt ideje könyvek és füzetek megírására, a római szinódusokon való részvételre és új meg újabb tervek kidolgozására, végrehajtására. Nem kímélte magát. Az egyházmegyei zsinat azonban kimerítette. 1989 februárjában érte az agyszélhűdés. Állapota már javulóban volt, amikor 1989. június 14-én magához hívta Mestere, akit teljes erőbevetéssel igyekezett szolgálni afrikai népében.

Léon de Saint-Moulin, a kinshasai katolikus főiskola tanára, így zárja Malula bíborosról írt megemlékezését (amelyből a mi tanulmányunk is bőven merített; Lumen Vitae 44, 1989, 451–462): "Nagy kegyelem a kinshasai és az egész zaire-i egyház számára, hogy ilyen vágású főpapja volt 30 éven keresztül. A misszionáriusok úttörő munkája után őt tekinthetjük egy helyi egyház tényleges megalapítójának . . . Egyházának hű fia, elkötelezett afrikai és főleg teljesen Isten embere volt."

Cserháti Ferenc

FELELŐSSÉGÜNK AZ EGYHÁZBAN

Az Egyház teljes egészében arra hivatott, hogy Krisztus művét folytassa és valóra váltsa mindennap a világ végezetéig. Kezdetben a krisztushívők ezt nagyon is jól tudták, és felelősséget éreztek az egyház küldetésének megvalósításáért. Mindenki adottságainak és képességeinek megfelelően igyekezett részt vállalni Krisztus papi, prófétai és királyi küldetéséből. Ekkor még minden krisztushívő magáénak érezte Krisztus és Egyháza ügyét. Nem voltak kiforrott és egymással szemben álló hivatalok; a "papi rend" még nem sajátította ki magának az Egyház küldetését, a "nép" pedig még mem mondott le a keresztségből eredő felelősségéről az Egyházban és az Egyházért.

1. Közös küldetésünk kisajátítása

Ez a kisajátítás csak a kereszténység második évezredének elején, a 4. lateráni zsinaton (1215), majd a firenzei zsinaton (1439) vetődött fel egyre határozottabb körvonalakkal, és a tridenti zsinaton (1545) érte el kibontakozását, amikor a kontroverz teológiát megteremtő zsinati atyák, az egyházi rend szentségének néhány alaptételével együtt, burkoltan kimondták a papság és közösségük éles szétválasztását. Ezek a tridenti határozatok hamarosan hozzájárultak egy felsőbb egyházi réteg, a "papi rend" kialakulásához, a "laikusok" vallási leértékeléséhez és a lelkipásztorkodás papi

autonómiává való fejlesztéséhez. (Vö. Peter Eicher, Hrsg.: Neue Summe Theologie 3, Herder, Freiburg usw. 1989, 116–121. old.). A hívek nem éreztek többé felelősséget Krisztus és Egyháza ügyéért, hiszen azt kisajátította egy feltörő egyházi réteg, a papság.

Az, hogy a középkori feudális társadalmi rend közepette az Egyház alá- és fölérendeltekre, iskolázatlanokra és iskolázottakra, mesterekre és inasokra, klérusra és laikusokra tagolódott, összhangban állt a közfelfogással, és alig éreztette vészes következményeit. Erre csak a jóval későbbi, Európában bekövetkező társadalmi és kulturális változások kezdtek valójában fényt deríteni: a keresztény szemléletnek a közéletben bekövetkezett viszonylagosodásával.

2. Ki a közszellem fenntartója és alakítója?

Ezt a francia forradalommal elkezdődő és mind a mai napig növekvő méreteket öltő folyamatot a papok egyedül semmiképpen sem képesek feltartóztatni sem Keleten, sem Nyugaton. A keresztény szellem kialakításához minden keresztény hozzájárulása és munkája szükséges, főleg egy olyan szabad társadalmi korszakban, amikor minden téren megszűnőben a kiváltságosak osztálya, és egyre inkább érvényesül a nép érdeke.

A krisztushívők viszont csak úgy veszik komolyan keresztény hivatásukat, és képesek betölteni kovász szerepüket a közéletben, ha ezt az ő érdekük is megkívánja, és megszabadulva a papi gyámkodástól, megfelelő módon azonosíthatják magukat az Egyházzal. A még mindig általánosan uralkodó köztudattal szemben mindenképpen ki kell vesznie annak a téves szemléletnek, amely szerint az Egyház még mindig csak a papság.

A keresztény közszemlélet alakítása társadalmi folyamat, és az nemcsak a papság, de az egész Egyház, papok és hívek együttes feladata.

Éppen ezért minden olyan struktúra és papi azonosság kibontakoztatása, amely magában hordja a laikusok leértékelését az Egyházban, nemcsak ferde és téves, de lelkipásztori szempontból nagyon veszélyes is, mert elősegíti az elvilágiasodás folyamatát.

3. Ki játsza a prímhegedűt?

A papok és hívek bizonyos értelemben "munkatársak az Úr szőlőjében"; egymásra vannak utalva, és partneri kapcsolatban kell lenniük egymással. Nem arról van itt szó, hogy a papoknak fel kell adniuk identitásukat, csak éppen arról, hogy a kisarkított meghatározás szerinti klérusnak és laikusoknak valódi partneri kapcsolatba kell lépniük egymással, akárcsak két azonos hangzású hangnak a zenében. Meg kell osztaniuk a felelősséget az Egyházban és az Egyházért, anélkül, hogy a papságnak egyetlen hitigazságról vagy vezetői feladatkörről le kellene mondania. Csupán csak arról van itt szó, hogy határozataikat mindig a laikusokkal közösen kell meghoz-

niuk. A papoknak hozzá kell szokniuk ahhoz, hogy a liturgikus cselekményeknél nem feltétlenül szükséges mindig hangadóknak lenniük, de mindezek mellett mégis ők a szertartások vezetői (uo. 124).

4. Testvérek a testvérek között

Ezért már a II. vatikáni zsinat nyomatékosan hangsúlyozta, hogy Isten népe egységes szervezethez hasonlít, amelyben a Szent Pál-i megfogalmazás szerint mindannyian Krisztusnak testét képezzük, egyenként tagjai vagyunk, akik különféle szolgálatokra nyertünk hivatást (vö. 1Kor 12), mégpedig nem emberektől, hanem magától Jézus Krisztustól. A II. vatikáni zsinat dogmatikai konstitúciója hatszor megismétli és kihangsúlyozza, hogy a krisztushívők semmiképpen sem a hierarchia rabszolgái vagy alattvalói, hanem papjaikhoz hasonlóan ők ugyancsak Jézus megbízottai; Krisztus Urunk megbízatása alapján részesülnek küldetéséből, s gyakorolják papi, prófétai és királyi küldetésüket a világban, nem megbízatás alapján, lelkipásztoraiktól kapott, legfeljebb atyai irányításukkal, nem ellenük, hanem mindig velük karöltve. (Lumen Gentium 10,11,12, 34,35,36)

Ezzel már a papság és hívek küldetésének szoros egységére is utaltunk. Ez az említett zsinati dokumentumból is szépen kitűnik: "Bár egyeseket Krisztus akarata tanítóknak, a minisztériumok kiosztóinak és pásztoroknak rendelt a mások javára, mégis teljesen egyenlő mindnyájuk méltósága és tevékenysége minden hívő közös feladatában: Krisztus teste építésében. Az a különbözőség ugyanis, amelyet az Úr hozott létre a felszentelt szolgák és az Isten népének többi tagja között, egymásra utaltsággal jár együtt, minthogy a pásztorokat és a többi hívőt szükségszerű kölcsönösség fűzi össze." (LG 32). A krisztushívők egységes küldetését Krisztus titokzatos testének, az Egyháznak építésére gyönyörűen megvilágítja ez a papságnak szánt zsinati figyelmeztetés: "Mindazokkal, akik a keresztségben újjászülettek, a papok is testvérek a testvérek között, mint Krisztus egy és ugyanazon testének tagjai, s ezt a testet minden keresztény köteles építeni." (Presbyterorum ordinis 9)

5. Felnőtt keresztények

El kell ismernünk, hogy az Egyház hosszú időn át figyelmen kívül hagyta ezt a világi hívek apostoli meghívásáról és küldetéséről szóló zsinati tanítást. Korábban és legtöbbször csak a papok és szerzetesek apostoli hivatását hangsúlyozta, és megfeledkezett a világiak keresztségből és a többi szentségből eredő hivatásáról.

Ma az egyházi dokumentumok egyre többet foglalkoznak azzal, hogy minél inkább emlékeztessék a krisztushívőket Jézus minden embernek szóló felhívására: "Gyertek, kövessetek, s én emberek halászaivá teszlek benneteket." (Mt 4,19) E meghívás kihangsúlyozására nem utolsó sorban az Egyháznak a mai világban elfoglalt súlyos helyzete miatt került sor. Ezért

manapság nem véletlenül hangzik sok hívő ajkáról a méltatlankodó megjegyzés: "Ma mi is szerepet kaphatunk az Egyházban, mert megritkult a papok és szerzetesek sora, ráadásul pedig sokan közülük még csődöt is vallottak hivatásuk teljesítésében." Ministránslányaink megjegyzésében sem találhatunk kivetnivalót: "Ma már nekünk is lehet – szabad!? – ministrálni, mert a fiúk ellustultak az oltár szolgálatában."

A kritikus megjegyzések felnőtt keresztényekre vallanak, akik érzik, hogy nem "pótlények": "ha nincs ló, jó a szamár is." Így paradox módon azt kell állítanunk, hogy az Egyház súlyos helyzete mégis hozzájárult ébredéséhez és a világi hívők keresztény hivatásának újabb felfedezéséhez. Az Egyház megváltozott körülményeinek következtében újra előtérbe került a hosszú időn át elfeledett tanítás, amelyet a Szentírás nem szűnt meg 2000 éven át hirdetni: "Ti azonban választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul kiválasztott nép vagytok, hogy annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből meghívott benneteket csodálatos világosságára. Ti valamikor nem voltatok nép, most pedig Isten népe vagytok . . . " (1Pét 2,9–10) Ez a megbízatás elsősorban az evangélium hirdetésére és az emberek megszentelésére vonatkozik, és másodsorban a társadalmi élet átitatására az evangélium szellemével: "A világiak pedig – részesei lévén Krisztus papi, prófétai és királyi tisztségének – az Isten egész népének küldetésén belül, az Egyházban és a világban töltik be a maguk szerepét." (Apostolicam actuositatem 2; vö. Karl Rahner–Herbert Vorgrimler, Kleines Konzilskompendium, Herder, Freiburg 1982, 384.)

6. Isteni jogon papok, próféták és királyok

A hívek isteni jogon gyakorolják apostoli hivatásukat: "A világiaknak azon a címen kötelessége és joga az apostolkodás, hogy egységben vannak Krisztussal, a Fővel" (AA 3) hitben, reményben és szeretetben, a keresztség, a bérmálás, az Eucharisztia és a többi szentségek révén. Az Egyházi Törvénykönyv nyomatékosan kihangsúlyozza: "A krisztushívők . . . állapotuknak megfelelően annak a küldetésnek a gyakorlására kaptak hivatást, amelynek a világban való teljesítését Isten az Egyházra bízta." (204. kán. 1.§.)

a) Megszentelők

A világiak Krisztus papi hivatalában részesülnek, és Vele egyesülve, Hozzá hasonlóan ők is szüntelenül átadják testüket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul (vö. Róm 12,1) az Egyházban. A II. vatikáni zsinat nyilatkozata szerint ez sokféleképpen történik: "Mert minden munkájuk, imádságuk, apostoli kezdeményezésük, hitvestársi és családi életük, mindennapi munkájuk, testi-lelki pihenésük, ha a Szentlélek tölti be, sőt az élet terhei is, ha türelmesen hordozzák azokat, Jézus Krisztus által Istennek kedves lelki áldozattá válnak (vö. 1Pét 2,5). Mindezeket a szentmisében az

Úr testének felajánlásával együtt ajánlják fel készséges szeretettel az Atyának. Ilyen a mindenütt szentül szorgoskodó világiak imádó hódolata; ők így szentelik a világot Istennek." (LG 34)

b) Tanítók

A világiak részesülése Krisztus prófétai szerepében és tanúságtételében főleg az evangéliumi igazságok elfogadásában és bátor hirdetésében jut kifejezésre. Krisztussal, "a nagy prófétával" (Lk 7,16) szorosan összekapcsolódva nemcsak a hit kegyelmében részesednek, de a "szó hatalmában" is, amelyről az Apostolok Cselekedeteiben olvasunk:

"Az utolsó napokban – mondja Isten –

kiárasztom lelkemet minden emberre.

Fiaitok és leányaitok jövendölni fognak,

az ifjak látomásokat látnak,

az öregek álmokat álmodnak.

Még szolgáimra és szolgálóimra is

kiárasztom lelkemet ezekben a napokban,

és prófétálni fognak." (ApCsel 2,17–18)

A krisztushívők különös prófétai jellege éppen abban áll, hogy igehirdetésük és apostolkodásuk "a világ köznapi körülményei között megy végbe" (LG 35), főleg a családban és a közéletben.

c) Pásztorok

A Krisztushoz tartozás az ő hatalmából való részesedést is jelent. A II. vatikáni zsinat szerint: "Hatalmát közölte tanítványaival, hogy ők is a királyi szabadság állapotába kerüljenek, és önmegtagadásukkal, szent életükkel legyőzzék magukban a bűn országát (vö. Róm 6,12), sőt hogy másokban is Krisztusnak szolgálva, alázatosan és türelmesen elvezessék testvéreiket ahhoz a királyhoz, akinek szolgálni fölér az uralkodással." (LG 36)

Keresztségükkel a krisztushívők Isten országának építésére és vezetésére kaptak meghívást. Fel kell ismerniük "a világ természetét, értékét és rendeltetését, ami Isten dicsérete, s éppen világi tevékenységükkel" kell segíteniük egymást a szentebb életre (uo.), miközben a Teremtő tervei szerint irányítják az emberi munka, a technika, a kultúra és a civilizáció menetét a közéletben. Alapjában véve éppen ez a világi tevékenység felel meg leginkább a krisztushívők legsajátosabb vonásának. Ez a "világba tartozás" a zsinati tanítás szerint nemcsak állapot, de hivatás is: a világban "hívja őket Isten, hogy szerepük a kovászé legyen: mintegy belülről szenteljék meg a világot, az evangélium szelleme szerint helytállva a maguk

feladatában, és így elsősorban életük tanúságával, hitük, reményük és szeretetük ragyogásával mutassák meg másoknak is Krisztust." (LG 31)

7. Rendi és keresztény szolgálat

Az egyházi tanító hivatal különbséget tesz az egyházi rend szentségéből származó szolgálat és a keresztségből, bérmálásból meg a többi szentségekből eredő apostolkodás között. A hierarchikus és egyetemes papság közötti lényeges különbségre még a II. vatikáni zsinat felhívta a figyelmet, amikor kijelentette, hogy a kétféle papság "lényegében különbözik egymástól, és nemcsak fokozatban" (LG 10). Míg az előbbiek "Krisztus nevében", "a Főnek képviseletében tevékenykednek", addig ez utóbbiak ugyancsak nyerhetnek hivatalos szolgálatot az Egyházban, a papság megbízásából, "mandátumával" (AA 24). A krisztushívőknek a helyi egyházakban kialakult legkülönfélébb hivatali szolgálatáról, feladatairól és szerepéről van itt szó. Végleges döntés ezek általános és konkrét formáiról még nem született (vö. II. János Pál pápa, Christifideles laici, 87), de igen sok a próbálkozás. A krisztushívők evangelizációs tevékenysége tulajdonképpen magában foglalja a politika, a társadalmi és gazdasági élet egész területét – hangsúlyozta VI. Pál pápa (Evangelii nuntiandi, 70; AAS 68 [1976] 60), de a kultúra, a tudományok és művészetek, a nemzetközi élet és hírközlés szféráit is és mindazon valóságokat, amelyek az evangélium hirdetésének szempontjából megközelíthetők: a szerelem, a család, az ifjúság- és gyermeknevelés, a pályaválasztás és a szenvedő ember.

A világiak által végzett intézményes formát öltő egyházi szolgálatok főleg a lelkipásztori tanácsokban (Christus Dominus 27) és laikus grémiumokban (AA 26) éreztetik hatásukat.

Az Egyházi Törvénykönyv két, nem az egyházi rend szentségéből eredő "keresztény szolgálatot", "egyházi laikus hivatalt" szentesít: "Azokat a világi férfiakat, akik a püspöki kar határozatában megszabott életkorral és adottságokkal rendelkeznek, az előírt liturgikus szertartással, tartós jelleggel fel lehet venni a lektori és akolitusi szolgálatra." (230. kán. 1. §.)

Az Egyház azonban nagyon jól ismeri a keresztény szolgálat nem intézményesített formáit is. Ilyenkor a krisztushívők sajátos kegyelmi adományaikkal járulnak hozzá az Egyház küldetésének megvalósításához a világban: "A hívőket apostolkodásukhoz különleges adományokkal is ellátja a Szentlélek (vö. 1Kor 12,7), aki az Isten népének megszentelését munkálja a papi szolgálat és a szentségek által. Az adományokat 'tetszése szerint osztja kinek-kinek' (1Kor 12,11), hogy 'aszerint, ki-ki milyen ajándékot kapott, egymás szolgálatára legyenek', mint 'Isten sokféle kegyelmének letéteményesei' (1Pét, 4,10), a test növekedésére a szereteben (vö. Ef 4,16)." (AA 3) Ezen apostolkodási formák szorgalmazása és felügyelete a lekipásztorok feladata (LG 30).

8. Lelkiismereti kötelességek

A világi hívek segítsége nélkül az Egyház képtelen betölteni küldetését a világban. "A Föld népessége szüntelenül növekszik – olvassuk az egyik zsinati határozat előszavában –, a tudomány és a technika halad, az emberek között egyre szorosabbakká válnak a kapcsolatok. Mindez nemcsak mérhetetlenül kitágította a világiak apostolkodásának nagyrészt csak ő előttük nyitva álló területeit, hanem új problémákat is felvetett, amelyeket ők hivatottak gondosan tanulmányozni és megoldani." (AA 1) Éppen az új idők változott körülményeiből adódik a világiak különleges elhivatottsága, hogy "jelenlévővé és hatóerővé tegyék az Egyházat azokon a helyeken és olyan körülmények között, ahol csak általuk lehet az Egyház a föld sója" (LG 33).

Az Egyházi Törvénykönyv nemcsak a krisztushívők hivatására hívja fel a figyelmet, de már egyenesen e hivatásból eredő kötelességekről beszél. Ezek a kötelességek manapság sokhelyütt akár provokációnak is tűnhetnek, jóllehet az egyházjogban ezek legtöbbször komoly jogok biztosításával állnak szoros kapcsolatban. Csak a katolikusokra vonatkoznak, és nem minden megkeresztelt emberre. (11. kán.)

a) A közösség ápolása

"A krisztushívők kötelesek cselekvésmódjukban is mindig megőrizni a közösséget az egyházzal." (209. kán. 1. §.) Aki kilép az Egyházból vagy elhagyja azt, nemcsak saját szociológiai életközösségének fordít hátat, de ellentmond saját keresztény mivoltának is. Kereszténysége szempontjából "életveszélyes" útra lép. A krisztushívőknek csak az Egyház közösségében és ezen közösségért való cselekvésben van létjogosultságuk. Éppen ezért a jog előírása szerint nem is akárhogyan, hanem "nagy gonddal" kell ápolniuk az együvé tartozást közösséget, nemcsak a plébániai közösséggel, de annak határain túl is az egyházmegyével és a világegyházzal. (209. kán. 2. §.)

b) A megszentelődés előmozdítása

A krisztushívőknek szent életet kell élniük, és szüntelenül az Egyház megszentelődésén kell fáradozniuk (210. kán.). A kettő szoros kapcsolatban áll egymással. Az egyéni megszentelődésnek mindig kihatása van a közösség életére, amelynek vallásos szelleme aztán ugyancsak visszahat a közösség tagjaira, és újra előmozdítja mindannyiuk fejlődését az életszentségben. Elengedhetetlen követelményként jelentkezik itt a gyermekek és ifjak nevelése, a szentségek vétele, a vasárnapi és ünnepnapi szentmiséken való részvétel, az imádság stb.

c) Az igehirdetés fokozása

A krisztushívők kötelesek terjeszteni az evangéliumot nemcsak környezetükben, de a világ többi részén is (211. kán.).

Erre a plébánián több lehetőség kínálkozik: a csoportokban, előadások vagy rendezvények alkalmával, a bibliakörökben, az elsőáldozók és bérmálkozók előkészítésekor vagy a szentmise liturgikus előkészítésének idején.

II. János Pál pápánk különös nyomatékkal hangsúlyozza a korszerű evangelizáció fontosságát, és Szent Pál szavaival keményen figyelmeztet minden krisztushívőt: "Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot!" (1Kor 9,16; Christifidelis laici 33.) A szektások ezen buzgóságukban nemegyszer túlszárnyalják a katolikusokat. Pedig az Egyházban is vannak buzgó, apostoli lelkületű férfiak és nők, akik a zsinat optimista hangvételű határozata szerint: "lelkesen vállalják a közösség apostoli munkáiból a rájuk eső részt. Az Egyházhoz vezetnek olyan embereket, akik talán nagyon messze távolodtak; szorgalmasan közreműködnek az Isten igéjének hirdetésében, főleg a hittan tanítása által; szakértelmük felkínálásával jobbá teszik a lelkipásztori munkát..." (AA 10.)

d) A keresztény engedelmesség

A krisztushívők a hit dolgaiban keresztény engedelmességgel tartoznak lelkipásztoraiknak (212. kán. 1. §.). Amennyiben ezen a téren kinyilatkoztatott igazságokról van szó, a hívek tulajdonképpen Istennek engedelmeskednek. Az Egyház általános javát szolgáló intézkedéseket és rendelkezéseket illetően a közjó kötelez mindannyiunkat engedelmességre. Komoly problémát okozhat ezen a téren a bizalmatlanság a hívek és papjaik között, és az elvesztett bizalom egymás iránt. Ilyenkor a megoldás Isten igéje alapján keresendő. Ez mindenkit egyformán kötelez, mindenkitől engedelmességet kíván. A nép és a pap mindig csak Isten igéjének szolgája lehet, sohasem ura: egyik sem rendelkezhet felette kénye-kedve szerint.

e) Az Egyház anyagi támogatása

"A krisztushívők kötelesek hozzájárulni az Egyház szükségleteinek kielégítéséhez." (222. kán. 1. §.) Erre azért van nagy szükség, hogy az istentisztelet, az apostoli és karitatív munka zavartalanul folyhasson, és a szolgálattevők tisztes ellátásban részesülhessenek.

f) Az emberi jogok, az igazságosság és a szeretet kibontakoztatása

A krisztushívők kötelesek előmozdítani a társadalmi igazságosságot, és támogatniuk kell a szegényeket (222. kán. 2. §.). Az egyházi igehirdetés szavahihetősége szoros kapcsolatban áll a keresztények tanúságtételével a társadalmi életben. "Napjainkban különösen sürgető kötelességünk – olvassuk a zsinati atyák lelkipásztori konstitúciójában –, hogy közel érezzünk szívünkhöz megkülönböztetés nélkül minden embert, és ha ránk szorul, siessünk is a szolgálatára; még ha az akár egy mindenkitől elhagyott öreg, egy igazságtalanul lenézett vendégmunkás vagy egy hontalan, akár pedig egy házasságon kívül született gyermek, aki érdemtelenül szenved olyan

bűnért, amelyet nem ő követett el; vagy egy éhező, aki fölkavarja lelkiismeretünket..." (Gaudium et spes 27)

II. János Pál pápánk az utóbbi időben többször is felhívta figyelmünket az emberi jogok védelmére és ezek kibontakoztatására környezetünkben (Christifidelis laici 37 stb.). A II. vatikáni zsinat szavaival ítéli el az emberi jogok megsértését: "Igenis gaztett mindaz, ami az élet ellen irányul: a gyilkosság bármilyen formája, a népirtás, a magzatelhajtás, az eutanázia és maga a szándékos öngyilkosság is; mindaz, ami csorbítja a személy épségét: a csonkítások, a testi vagy lelki kínzás, a lélektani kényszer alkalmazása; mindaz, ami sérti az emberi méltóságot; az embertelen életkörülmények megtűrése, az önkényes bebörtönzés, az elhurcolás, a rabszolgaság, a prostitúció, a nőkkel vagy ifjakkal való kereskedés; de az is gazság, ha lealacsonyító munkafeltételek között pusztán jövedelmező eszköznek tekintik a munkásokat, nem pedig szabad és felelős személyeknek; és alávalóság minden ezekhez hasonló eljárás is." (GS 27) Ezen égbekiáltó bűnök láttán a keresztények nem hallgathatnak, különben elveszítik hitelüket a világ előtt.

Apostoli munkájukban mindig szeretetről kell tanúskodniuk: "Minden apostoli tevékenységnek a szeretetből kell fakadnia és erőt merítenie... Az Egyház ezért részesíti különös megbecsülésben a könyörülő jóságot a szűkölködők és a betegek iránt, továbbá a jótékonyság és a kölcsönös segítség műveit, amelyek az emberi ínség enyhítésére szolgálnak." (AA 8)

Manapság néhányan még a keresztények közül is szidják az Egyházat, mert úgy vélik, hogy tanúságtételével sok tekintetben csődött mondott. Ezek elfelejtik, hogy az Egyház mi vagyunk, papok és világiak egyaránt, a krisztushívők, akik keresztényi hivatásukból eredő kötelességeiket eddig még csak vonakodva és hiányosan teljesítették. Éppen ezért Jézus egykori, ácsorgókhoz intézett szava ma tovább sürget minden krisztushívőt: "Menjetek ti is a szőlőmbe!" (Mt 20,4), azaz: legyetek munkatársak az Egyház egyetlen apostoli küldetésében! (Vö. AA 33.)

DeRoth László

KERESZTÉNY CSALÁD? MA?

"Ha annak az országnak, ahol élsz, a jövőjét az határozná meg, ahogy a te családod él, minek nézne elébe az az ország?" Ezt a kérdést tette fel Paul Johnson, híres angol történész. George Bush pedig, az Egyesült Államok elnöke, egyik beszédében mintha erre a kérdésre adna választ, amikor kijelenti: "Országunk jövője a családok kezében van!"

Habár a család minden emberi társadalom állandó alkotórésze, formája és rendeltetése annyira különböző, mint amennyire különböznek egymástól az egyes társadalmak. Az agrártársadalomban más a család struktúrája, mint a városban; más Szibériában, mint Dél-Franciaországban vagy Kaliforniában. Viszont mindegy, hogy hol van, vagy milyen formát ölt: a családi élet is, mint minden más, ami az emberi kapcsolatok dinamikájának van alávetve, örömökkel és problémákkal jár.

Egy kis történelem

A családi élet problémái megkezdődtek már az első párral, Ádámmal és Évával; és folytatódtak Kainnal és Ábellel, az első testvérpárral. (Ezt a folytatást még ma is látom a gyerekeimnél, amikor "fojtogatják" egymást az autó hátsó ülésén.)

A történészek még mindig nem döntötték el, hogy mikor alakult ki az ún. hagyományos család. Tudunk a patriarkális családról, amely nemcsak több feleségből és tucatnyi gyerekből állt, hanem még a szolgák sokasága is a családhoz tartozott. Tudjuk, hogy a királyoknak több feleségük volt, gyakran politikai okokból (vagy talán önkínzásból?!), és elképzelhető, hogy egy ilyen nagy család rendben tartása ugyanannyi időbe került, mint az egész országé.

A latin *familia* szó tulajdonképpen a háznépet jelenti; tehát mindenki, aki a házhoz tartozott, a család része volt. Ez megnyilvánul kifejezéseinkben, illetve az olyan szavakban, mint házasság, házasodni, házasélet, beházasodni stb.

Az iparosítás magával hozta a családtagok elidegenedését egymástól. Az agrárkorban a család minden tagja a földművelésben együtt dolgozott; az iparosítással viszont a családok szétszakadtak, mert a családtagok általában szétszórtan, különféle munkahelyeken dolgoztak. Hosszú, nehéz, kimerítő napok vártak a családtagokra. A munkanap befejeztével nem maradt energia az egymással való törődésre, a kedvességre, a figyelmességre. A szeretetet vagy az érzések kimutatását gyengeségnek könyvelték el, és csak az újszülött vagy a kisgyermek iránt lehetett szeretetet, gyöngédséget mutatni. A családi kapcsolatok meggyengültek, lényegében nagyrészt meg is szűntek.

Nyugaton a Viktória-kor befolyására a családi kapcsolatok is hivatalosakká, diplomatikusakká, etikettszerűekké váltak. A szülők által történő gyermeknevelés és tanítás vagy korán abbamaradt, mert nagyon fiatalon kellett munkába állniuk, vagy – ha az anyagi helyzet lehetővé tette – a szülők elfoglaltságuk miatt idegenekre, gyermeknevelőkre vagy intézetekre bízták gyermekeiket. Mindez hozzájárult az együttélő, együttdolgozó család szerkezetének és egységének szétmorzsolásához.

Az ötvenes években alakult ki az ún. nukleáris családi keret. Ha megnézünk egy akkori amerikai újságot vagy képeslapot, még a reklámokból is szembe ötlik az eszményinek tartott család képe: az új ház előtt, az új autó mellett ott áll az apa, az anya, két gyerek meg egy kutya (a legtöbb esetben egy aranyszőrű vizsla). Időközben a gyermek a háttérből előre került. Egyre gyakrabban készültek számára rádióelőadások, gyerekfilmek; majd gyerekműsorok jelennek meg a képernyőn; sőt gyerekeknek szánt éttermek látnak napvilágot, mint pl. a Macdonald; stb.

Ha a mai idők klasszikus családformáját mint fogalmat és mint valóságot összehasonlítjuk a nem is olyan régi múlttal, a harminc évvel ezelőttivel, akkor az első és egyben legfontosabb jelenség az általános világnézet teljes átalakulása a családintézménnyel kapcsolatban. Míg a hatvanas évekig a közvélemény a családi intézmény fenntartását, ápolását és megbecsülését mindig tiszteletben tartotta, ápolta és támogatta, addig ma – nemhogy előnyben részesülne – kimondottan háttérbe szorul, sőt a családi intézmény védői (látszólag vagy tényleg) kisebbségben vannak.

"A tömegtájékoztatási eszközök: a rádió, televízió, mozi és számos képeslap egyre többször alkalmazzák a mai családra az olyan fogalmat, mint válság, felbomlás, megrázkódtatás, kiüresedés, megromlás. E híradások, illetve a kortörténeti, kultúrkritikai – sőt morálteológiai – értelmezések nyomán az lehet a benyomásunk, hogy a mai társadalomban a család beteg és válságban lévő intézmény, amely eredeti rendeltetésétől megfosztva tulajdonképpen már a múlthoz tartozik. Megokolásul a válások számának növekedését szokták felhozni, a visszamenő születésszámokra, a szülők tekintélyének csökkenésére és más egyébre utalnak." (Vaskovics László: Katolikus Szemle 28, 1976, 10.)

A zűrzavar teljes a csládpolitikában is. Egyfelől, például Kanada québeci tartományának kormánya 3000 dollár jutalmat ad a harmadik gyermek születésekor; másfelől viszont a családban élő családapát, mondhatnánk, büntetésszerűen megadóztatja, illetve nem jogosítja olyan levonásokra, vagyis gazdasági előnyökre, mint az elvált apát. Ezt a visszás helyzetet egy családapa, aki könyvelő, nemrég bíróság elé vitte, perelve a kormányt hátrányos megkülönböztetés címén. (A pert a pénzügyminisztérium nyerte meg.)

A keresztény család

E forgatag közepette a keresztény család próbálta megtartani, kisebb-nagyobb sikerrel, jellegzetességeit, hivatását.

Melyek a jellegzetességei a keresztény családnak? Férj és feleség, apuci és anyuci, gyerek vagy gyerekek . . . Csak ennyi? Vagy van valami megkülönböztetője a keresztény családnak?

Hogy egy embercsoport sikeres legyen, akármilyen téren, ahhoz három tényező szükséges: szövetség, kapcsolat, tevékenység.

Szövetség

Két egymást igazán nem ismerő ember a házasságban összekerül. Az első tényező azon fordul meg, hogy mennyire képes a két személy nemcsak egymást elfogadni, nemcsak egymáshoz alkalmazkodni, hanem egy "csapatot" alkotni. Nem is akármilyen csapatról van szó, hanem egy "válogatottról" – hiszen egymást kiválasztották, remélhetőleg meggondoltan.

A családi élet minősége elsősorban a férj és a feleség viszonyának minőségén alapszik.

"Párosan szép az élet" – énekelték valamikor. Vagy ki ne emlékezne a régi slágerre: "Szeressük egymást . . .". Ma is éneklik: "Szeressük egymást . . ."; viszont hozzáéneklik (vagy hozzágondolják), hogy ". . . mármint te is egy mást, én is egy mást . . ."

Míg a házasság világi értelemben szerződés, addig keresztény értelemben **szövetség**, tehát felbonthatatlan. Egy szerződést mindig fel lehet bontani, vagy meg lehet venni a partnert, kijátszani a partnert, eltetetni láb alól a partnert, esetleg egyszerűen a partner beleegyezésével meg lehet szüntetni a partnerságot. Ezzel szemben a szövetség más: több és mélyebb, összefont és szövött valóság. Ami súlyosbítja a szövetségesek felelősségét, az az, hogy szövetségük folytán, a gyermekek jövetelével, megnövelik a szövetségesek számát.

Egy szövetségben a kapcsolat maga is közös tulajdon. Mind a kettő befektet a kapcsolatba, mert ha csak az egyik fektet be, és a másik csak kivesz, a kassza kiürül. Egy emberi kapcsolat csak akkor lesz maradandó, ha a felek saját magukból, illetve saját magukat fektetik be. Mert ha valamibe a sajátunkból adtunk, saját magunkat adjuk, ahhoz akkor sokkal jobban fogunk ragaszkodni, attól sokkal nehezebben tudunk elválni, azt sokkal nehezebben adjuk fel. Gondoljunk csak arra, hogyan vezetünk egy bérelt autót, és hogyan a saját autónkat, főleg az elsőt!

Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a házasság ugyan egységet tételez fel és jelent, ezt az egységet viszont egyének (és egyéniségek!) alkotják. Ha jó csapatjátékot akarunk, akkor ismerni kell a csapattagok stílusát. Van, aki jó balszélső, van, aki jó hátvéd, és van, aki jó kapus.

Anélkül, hogy a lélekbúvárkodás mélységeibe leereszkednénk, jónak gondoljuk megemlíteni az *egyéniségek négy alapformáját.* Ezeket könnyű felismerni, megérteni, tehát elfogadni is, és ezek ismeretében könnyebb alkalmazkodni egymáshoz. Kissé tréfás képletességgel így lehetne nevezni ezt a négy típust: a szemes, a füles, az izgága és a bukfenc. (Szaktudományosabb nyelven: a vizuális, az auditív és a motorikus típus; a negyediket nevezhetnénk praktikusnak.)

A "*szemes*" (vizuális): amikor az ilyen típussal beszélgetünk, rögtön így válaszol: "látom, mit mondasz"; az ilyen típusú ember látni kívánja a dol-

gokat. Én pl., ha írásbeli egyetemi dolgozatot értékelek ki, természetem folytán jobban kedvelem az ábrákkal teli választ vagy magyarázatot, mert jobban látom, szemléletesnek találom.

A *"füles"* (auditív): az ilyen azt mondja: "ez jónak hangzik." Vannak pl. egyetemi hallgatók, akik hangszalagra veszik az előadásokat, és azok későbbi lehallgatásával tanulják meg az anyagot.

Az *"izgága"* (motorikus): az ilyennek kézzel-lábbal kell magyarázni. Ha pl. egyik barátommal meg akarok értetni valamit, magyarázatom jobban hasonlít reggeli tornához, mint eszmefuttatáshoz.

A *"bukfenc"* (praktikus): az ilyen nem akarja meghallgatni az események elbeszélését, rögtön átveszi a szót, és rátér a megoldás különféle lehetőségeire, elmagyarázva a hét legjobb módot a probléma megoldására.

Mindannyiunkban van valami mind a négyből; viszont a karakterünket a négy változatnak nekünk kimért arányú felépítése határozza meg. Mindennek felismerése, elfogadása és kapcsolatainkban való szem előtt tartása egyik alapfeltétele az eredményes házasságnak, illetve családi életnek és kapcsolatoknak.

Kapcsolat

Amikor nézem a gyerekeim kapcsolatát a barátaikkal, szembe ötlik az együttlét öröme, egymás állandó keresése, az összekötöttség, a gondolatok egymással való közlése; egyszóval: a kommunikáció.

Itt kell megemlíteni a kommunikációval kapcsolatosan a férfi és a nő adottságai között fennálló különbséget. Este hazaérkezve gyakran látom a feleségemet, amint telefonon beszélget a barátnőjével, miközben mosogat, és egyben nyolcéves kislányunk házi feladatát ellenőrzi és javítja. Egyszerre három dolgot végez! (Természetesen a telefon olyan rendszerű, hogy a kezét nem veszi igénybe.) Ezzel szemben, ha én teát készítek magamnak, és közben a fiam a házi feladatával kapcsolatban egy kérdést tesz fel számtanból, akkor vagy jól válaszolok neki, és a teát elforralom, vagy a tea jól sikerül, mert odafigyeltem, de rosszul válaszolok a fiam kérdésére.

A nők egyszerre többfelé is tudnak figyelni, míg a férfiak egy dologra koncentrálnak. A nők az agy mindkét oldalát használják egyszerre, míg a férfiak váltanak a bal agyról, amely analitikus, a jobb agyra, amely az érzelmi élet agyközpontja. Ennek folytán a közlésmód, illetve a kommunikációstílus is más a férfiaknál és a nőknél. A férfit a lényeg, az utolsó sor, a végeredmény érdekli, míg a nő számára a részletek fontosak, a történet bonyodalmai, a kommunikációstílus gazdagsága.

Egy rádióelőadásban hallottam a következő történetet. A férj hazaérkezve újságolja a feleségnek, hogy közös ismerősüknek, Zsuzsinak gyereke született. Amikor felesége kérdezi a részleteket, a férj semmi mást nem tud; a lényeget tudja, az utolsó sort, a végeredményt: Zsuzsinak gyereke

született! Ezzel szemben, ha megértené, elfogadná felesége kommunikációstílusát, és alkalmazkodna hozzá, akkor a következőképpen közölné a hírt: "Zsuzsinak gyereke született, kislány, 3,2 kg, 51 cm hosszú; a szülés egy óra 20 percig tartott, a Szent József Kórházban; a mama és a gyerek jól vannak; holnapután jönnek haza. Mindezt most tudtam meg a boldog nagymamától, aki a sarki boltban 20 perccel ezelőtt tejet vásárolt!"

Mennyi időt tölt egy mai házaspár egymással való beszélgetéssel? Talán 20 percet egy héten? És milyen a beszélgetésstílus? Kurta mondatok? Szavak? Vagy párbeszéd? Honnan tudom, hogy mi jár a feleségem fejében, vagy honnan tudja ő, hogy mi jár az én fejemben, ha soha nem beszélgetünk, ha nincs dialógus?! Amennyiben a bensőséges kapcsolat, a kommunikáció megszakad, a házaspár együtt lakó egyedülállókká válik!

A házastársi kapcsolat keretében elmaradhatatlan tényező a szexualitás. A nemi kapcsolatról harminc évvel ezelőtt nem lehetett beszélni, tabu volt; ma viszont hallhatjuk a kanadai televízióban a komikust, aki meséli, hogy a múltkor megkérdezte a barátjától, milyen a szexuális élete, mire a barátja azt válaszolta: "Nekem nincs – én házas vagyok!!!"

Mint minden házasságban, a keresztény házasságban is van nemi élet.

Ha a családi életben minden jól megy, akkor nincs probléma nemi téren sem; viszont amikor minden rosszul megy, akkor ez is problémává, komoly tényezővé válik. Itt is, mint minden másban, egymás ismerése a legfontosabb. A férfi melegséget ad, hogy érzékit kapjon; a nő érzékit ad, hogy melegséget kapjon. Két nagyon különböző hozzáállás!

A jó kapcsolat baráti kapcsolat is! Amikor feleségem és én egy házasságelőkészítő tanfolyamon a házastársak viszonyáról osztjuk meg gondolatainkat a jegyesekkel, és megemlítjük, hogy a házastársak kapcsolatának talán a legfontosabb dimenziója a barátság, kíváncsi szemekkel néznek ránk. Ez talán furcsán is hangzik. De ha a barátsági viszony jellegzetességei nincsenek meg a házastársak között, és a szülők és a gyerekek között, tudatosan vagy reflexív tudat nélkül, akkor a kapcsolatból hiányzik a könnyedség. A barátok együtt terveznek és tesznek dolgokat, amelyek a barátságukat táplálják. Ugyanígy a közös családi élmény egyik pillére a kapcsolattartásnak.

Ha meg is van a szövetség, ha meg is van a kapcsolat, az nem jelenti azt, hogy a keresztény családban nincsenek nézeteltérések. Amikor ilyesmi előadódik, akkor a *tiszta veszekedés* hét szabályát kell betartani:

1) Ne légy szarkasztikus vagy kritizáló!

2) Ne légy karaktergyilkos!

3) Ne próbáld kiokoskodni, hogy ki téved, ki a hibás!

4) Ne használj abszolút értelmű határozószót! (Te soha, te mindig . . .)

5) Ne hagyd el a csatateret; fejezd be a veszekedést!

6) Maradj fizikailag közel a párodhoz (fogd a kezét a veszekedés alatt)!

7) Ne vonj be harmadik személyt, kivéve az Istent!

Aranyszabály: Nem a vitatéma, hanem az egymás közti kapcsolat a legfontosabb!

Tevékenység

Selye János, a montréali egyetem volt professzora és annak idején híres kutatóintézetének vezetője, a stressz biológiai elméletének atyja, "Az álomtól a felfedezésig" című könyvében a következőket írja (úgy nagyjából): a legtágabb, a legjobban felszerelt laboratóriumban, a legjobb technikusokkal és a legjobban képzett kutatókkal sem lehet nagy dolgot tenni, ha nincs lelkesedés a cél iránt, mely a tevékenységben jut kifejezésre.

Mi köze mindennek a házassághoz? A keresztény házasság szerető szövetség, férj és feleség közti kapcsolat, melyben megnyilvánul Isten tevékeny jelenléte.

A keresztény élet, mint minden más élet, magában foglalja a növekedést és a változást. Mint mindnyájan, én is valahonnan jövök, és valahová megyek. Bármilyen fokra jutott mostanáig a te vagy az én élményutam Istennel, még van alkalom növekedésre, a kapcsolat elmélyülésére.

Harminc évvel ezelőtt, aki nem volt házas, és nem volt családja, arra furcsán néztek. Ma, ha egy kongresszuson találkozom régen nem látott kollégákkal, és válaszolok érdeklődő kérdéseikre: furcsán néznek rám, ha azt mondom, hogy még mindig házas vagyok; elbambulnak, ha mondom, hogy ugyanazzal a nővel; elsápadnak, ha hozzáteszem, hogy családom van, de BMW-m nincs; elszédülnek, ha mondom, hogy a családommal élek, és nem egy belvárosi legénylakásban – csak néznek zavartan, mintha szemükkel azt kérdeznék: "lesántult az agyadban a vezérhangya?!"

Ma a keresztény családi élet hivatás, és nem is másodlagos hivatás a papi hivatás után, mint ahogy eddig elkönyvelték, hanem ismét előrelépett elsődleges hivatássá. Érdemes elolvasni a II. vatikáni zsinat erre vonatkozó gondolatait vagy a Szentatya levelét a családokról, *Familiaris consortio*.

A világban, de az Egyházban is sok minden függ a családtól, még a püspökök is. – Egy kis történet. (Valóban megtörtént, alighanem X. Piusszal.) Egy püspök röviddel felszentelése után elment meglátogatni az édesanyját, és amikor mutatta ujján a szép püspöki gyűrűt, édesanyja kedvesen mosolyogva ránézett, fölemelte kezét, és gyűrűsujját szerényen odamutatva püspök fiának, így szólt: "Ha nekem nem lenne ez a gyűrű az ujjamon, akkor neked sem lehetne az a gyűrű az ujjadon!"

A keresztény házasság sikere a férj és a feleség kapcsolatán – Krisztussal való kapcsolatuk révén – áll vagy bukik. Minden arra mutat a mai társa-

dalomban, hogy a férfi és nő közötti időtálló kapcsolat nagyon nehéz, ha ugyan nem lehetetlen, Krisztus jelenléte nélkül.

A házastársak egymáshoz való hűsége a legkézzelfoghatóbb tanúvallomás arra, hogy a keresztény élet élhető a mai világban.

Egy szerető kapcsolatból természetesen nő ki a tettre irányuló vágy, illetve a tevékenység, amely sokféleképpen megnyilvánulhat egy családban. A "Szeressétek egymást, mint ahogy én szeretlek titeket" megértésének és megélésének a bölcsője a család. Az Egyesült Államok 1980-as évi statisztikájára alapozva, szociográfiai kutatók a következő eredménnyel álltak a közvélemény elé. Általában minden második házasság válással végződik; ezzel szemben olyan házaspároknál, akik templomban esküdtek, és rendszeresen járnak templomba, a válások lecsökkennek 2%-ra. Ezen túlmenően azoknál a házaspároknál, ahol a család még rendszeresen együtt is imádkozik, a válások aránya 1 az 1105-höz, tehát kevesebb mint 0,1‰. E tanulmány eredményeit hírül adó újságcikk így fejezi be közleményét: "Ezek a számok meggyőzően bizonyítják, hogy egy család, amely együtt imádkozik, együtt is marad!"

A család életének jelnek kell lennie a világ előtt: jeleznie azt, hogy milyen egy Isten-szeretetben élő közösség.

Egy nemrég megjelent orvostudományi összefoglaló (Cousins, N., Intangibles in Medicine: An Attempt at a Balancing Perspective. Journal of the American Medical Association, 260 [11]: 1610–1612, 1988) a szeretet kinyilvánítását és a gyógyító érintés szerepét, illetve ezek hiányának biológiai következményeit fejtegeti. Egy idézet: "Azt a tényt, hogy a negatív érzelmi, emocionális izgalmak a vírusfertőzések iránti fogékonyságot növelik, ezenfelül megkönnyítik a daganat burjánzást, és meggátolják az immunitás funkcióit, különféle tanulmányok bizonyították." Magyarul ez azt jelenti, hogy ha a házastársunkkal való kapcsolatunk nem békés-szerető-bizalmas, hanem háborús-visszautasító-feszült, az mindkettőnk egészségére is kihatással lehet.

Az amerikai biztosító vállalatok még azt is kiokoskodták, hogy ha a házastársak reggeli búcsúzásukkor egymást szeretettel megcsókolják, az a következő három eredménnyel jár: (a) öt évvel tovább élnek, (b) kevesebb az autóbalesetük, (c) ritkábban betegek.

* * *

Vajon mit gondol minderről a család, *mit gondolnak a gyerekek?* Megkérdeztem őket: "Mi egy keresztény család?

Egy nyolcéves kislány válasza: játszani együtt olyasmit, társasjátékot, amit mindenki szeret; sütni együtt, futni, biciklizni; imádkozni együtt, és

beszélni arról, ha valami rossz történt velünk; megmondani egymásnak azt, amit érzünk; megmutatni, hogy szeretjük egymást.

Egy tizenkét éves fiú válasza: tiszta atmoszféra, melyben az egymás iránti szeretet egyformán megmutatkozik; beszélgetni egymással, hogy jobban megismerjük egymást; megmondani az érzéseinket, ami nem könnyű; együtt imádkozni, segíteni egymásnak a házi feladatban; biciklizni, futni, moziba menni együtt, együtt felfedezni dolgokat.

Egy tizenöt éves leány válasza: ima közösen, mise közösen; az érzéseinket közölni egymással; fontos, hogy apa elmondja, hogy mit érez; ha nagy a korkülönbség, akkor nehéz találni olyan tevékenységet, amely a családban mindenkit érdekel, és olyankor a legfontosabb beszélgetni.

Utoljára, de nem utolsósorban egy *anya* így válaszol arra a kérdésre, hogy mi a keresztény család: mint család együtt olyat tenni, amivel másokon segítünk; megbocsátani, elfogadni és megbecsülni egymást; a keresztény család általában otthon ünnepel hitet, böjtöt, húsvétot, születésnapot, adventet, karácsonyt stb. Válaszát így fejezte be, összefoglalva mindent, ami fontos: *Az otthon a családok menedéke legyen, ahol biztonságban és békében érzi magát mindenki, mint személy és mint családi közösség; az otthon igazi szent hely.*

Ilyen családot kívánunk mindenkinek – Krisztusban családi szeretettel.

A házasságban és a családban a kapcsolatok egész szövevénye valósul meg a személyek között (a házastársi közösség, az apaság és anyaság, a gyermeki és testvéri kapcsolat), s ezek révén minden ember bekapcsolódik az emberiség nagy családjába és Isten családjába, amely az Egyház.

A házasság és a keresztény család az Egyházat építi; a családban ugyanis az emberi személy nemcsak világra jön, és a nevelés révén lépésről lépésre bekapcsolódik az emberek közösségébe, hanem a keresztségi újjászületés és a hitbeli nevelés által Isten családjának, az Egyháznak is tagja lesz.

II. János Pál: Familiaris consortio 15.

Teleki Béla

GYERMEKEK ISTENTISZTELETE

Az Isten és az Ő szava központi helyet foglal el az istentiszteleten, mert elsősorban az Isten az, aki hozzánk fordul a liturgiában. Elsősorban tehát az Isten műve, s csak másodsorban a mi válaszunk, viselkedésünk a hozzánk forduló Urunk felé. Lényeges kérdésünk tehát: Hogyan érzékelteti a liturgiánk Isten odafordulását a gyermekekkel, és milyen válaszra képesek a gyerekek?

1. A gyermekek jelenléte az istentiszteleten

Az istentisztelet vagy az igehirdetés formája, az "előadás" módja változatos, és változnia is kellene aszerint, hogy hol (templomban, hittanteremben, magánlakásban) és ki (gyermekek, ifjúság, felnőttek, vegyes csoport) tartja az összejövetelt. Hogyan vannak tehát jelen a gyermekek a misén?

a) Mintha az istentisztelet általában nem lenne tekintettel a jelenlevőkre. Néhol – az az érzésem – a gyermekeket zavaró elemnek tekintik: külön és elzárható, üvegfalas kápolnát biztosítanak a gyermekeknek, másutt "felügyelnek" rájuk az istentisztelet idején. Elveszik őket a szülőktől, és külön foglalkoznak velük a hittanteremben, ahol játszadoznak, énekelgetnek, meséket hallgatnak. A belenövés a liturgiába (liturgikus szocializálódás) ilyen esetekben kirekesztéssel történik.

b) Másutt a gyermekek részt vehetnek a felnőttek miséjén, de azzal a kikötéssel, hogy alkalmazkodniuk kell a felnőttek elvárásaihoz: "Eljöhetsz velem, de csak akkor, ha jó leszel!" És ez azt jelenti: ha úgy viselkedsz, mint valami kisöreg, felnőtt. Persze, hogy közben segítünk a gyereken. Adunk valamit a kezébe, hogy lekösse magát, kikeressük az éneket, és kezébe nyomjuk a nagyobbnak, hadd énekeljen, stb. Ebben az esetben tehát a liturgikus szocializálódás menete: a gyermek alkalmazkodik a felnőttek világához.

c) Nyugaton eléggé elterjedt a gyermekek istentisztelete, ahol a diákok szervezik meg az ünneplést, és tevőlegesen bekapcsolódnak: gitárral a kezükben, énekelve, felolvasva, hivek könyörgését, felajánlási körmenetet végezve stb. A mise teljesen a gyerekek életkorához van szabva. Úgy épülnek tehát be a misébe, mintha az csak gyerekeknek való valami lenne, elzárva a felnőttek világától. Ezen úgy segítenek, hogy a szülőket is meghívják a gyermekmisékre. Kétes megoldás, ha a tevőleges részvételből kimaradnak a felnőttek.

d) Bizonyosan ezek az "olcsóbb", könnyebb megoldások. De – bár sok előkészületet igényel – az istentiszteletet a gyermekek befogadóképességéhez kellene alkalmazni, úgy azonban, hogy a liturgia családi, k ö z ö s s é g i i s t e n t i s z t e l e t maradjon.

Az Istentiszteleti Kongregáció ilyen értelemben külön direktóriumot adott ki gyermekmisékre 1973. nov. 1-én. A salzburgi, trieri és zürichi egyházmegyék külön lekcionáriumot is bocsátottak közre ilyen alkalmakra.

Lényeges tehát, hogy már kiskoruktól éljék át gyermekeink: az istentisztelet kapcsolatban áll mindenki életével. A szocializálódás itt azzal történik, hogy minden résztvevő otthon érezheti magát a misén, és tudja: szükség van reá is. A mise nem a felnőtteké, nem a gyerekeké, hanem az Isten egész népéé, ahol a gyermekek, a fiatalok, a felnőttek és az öregek alkotják a testvéri közösséget. Úgy ünnepel ez a nép, hogy mindenki bekapcsolódik a maga módján. Nem zavarhatja tehát a felnőtteket, ha a kicsik "beleénekelnek", "közbeszólnak". Még kevésbé az, ha iskolásaink felolvasnak, de még az sem, ha a fiatalok pl. gitárral kísérik a válaszos zsoltárt. Sajnos, zavarja, mert a gyermekellenes közszellem itt-ott bejutott templomaink falai közé is. Emiatt szükség lehet a korosztályok szerinti istentiszteletekre. Bár nagyon ajánlanám, hogy néha tartsunk közös liturgiát is. Ideális megoldás az, ha általában közösségi istentiszteleteink vannak, de közben-közben beiktatunk egy-egy diák-, ifjúsági, felnőtt-, esetleg öregeknek szervezett misét is.

A közösségi szentmise minőségével foglalkozott több egyházmegyei szinódus is, mint pl. a würzburgi 1976-ban.

Bizonyos, hogy kis elemistáink nem értik (10–12 éves korukig) a teológiai fogalmakat, ám szívesen énekelnek, imádkoznak a felnőttekkel. Gyermekprédikációim is mindig elevenebbek voltak, az ifjúság szívesen folytat párbeszédet, hálásabb "közönség" a felnőtteknél. Érdekes, hogy még a fiatalabb felnőttek is szívesebben hallgatták a diákprédikációt, mint a nekik szánt homíliát.

2. Jézustól kapott feladat

Már az Ószövetségben szerephez jutottak a gyermekek. "Kérdezd meg atyádat, majd elmondja, véneidet, ők majd elbeszélik" (MTörv 32,7) – figyelmeztet Mózes. "Az atyák hirdessék fiaiknak hűségedet" (Iz 38,19) – nyilatkozik a próféta. A helyzet, a tónus nyilvánvalóan közösségi.

Jézus ismételten bizonyította, hogy különösen szereti a gyermekeket. Figyelmezteti hallgatóit, hogy a mennyei Atya nem akarja a kicsinyek elvesztését (Mt 18,14). Helyteleníti, amikor tanítványai önkényesen elutasítják a gyermekeket: "Hagyjátok – mondotta –, hadd jöjjenek hozzám a kicsinyek, ne akadályozzátok őket, hisz ilyeneké az Isten országa." (Mk

10,13–16) Ölébe vette és megáldotta őket. Ám a kicsinyeket akkor is úgy hozták Jézushoz. Ez a keresztény családnak és a közösségnek is feladata.

Jézus hallgatói között mindig voltak gyermekek. Bevonta őket igehirdetésébe. Amikor pl. a tanítványok azon tanakodtak, ki a nagyobb, Jézus odahívott egy gyermeket: "Aki befogadja ezt a gyermeket a nevemben, engem fogad be. S aki engem befogad, azt fogadja be, aki küldött. Mert aki a legkisebb köztetek, az az igazán nagy." (Lk 9,48) Annál a kérdésnél is, ki jut a mennyek országába, talán a körülötte álló gyermekekre utalt, amikor így szólt: "Bizony mondom nektek, hogy aki Isten országát nem úgy fogadja, mint egy gyermek, az nem jut be oda." (Lk 18,17) A gyermekek jelenléte tehát a közösségi misén szinte szükségszerű: elevenebb, élethűbb lesz az istentisztelet, s a felnőttek is sokat tanulhatnak a kicsinyektől, nemcsak ezek a nagyoktól.

A gyermekeknek tehát sajátságos helye van az istentiszteletben: érdekeltek, őszintén igyekeznek megérteni az Isten szavát, s képesek nemcsak rácsodálkozni a tanításra, hanem nagy szeretettel válaszolni is Istennek. Persze nem akkor, ha elvont fogalmakkal (kegyelem, megváltás, Egyház, Szentháromság stb.) igyekezünk megízleltetni velük az evangélium gazdagságát. Még az evangéliumi események sem mind egyformán alkalmasak. Ha pl. a szamariai asszony esetét (Jn 4,5–42) mondjuk el a 8 évesnek, értetlenül fog reánk nézni, mert nem érti az egészet. Jézus még a felnőttek oktatásánál is példázatokat, hasonlatokat és párhuzamokat használt azért, hogy jobban megértsék üzenetét. Gyermekeknél még inkább szükség van erre. A kisebbek szinte kizárólag csak azt értik meg, amit eseménybe öltöztetünk. Nem is kell említenünk a bűnbánat szót, mégis megértik annak tartalmát, ha elbeszéljük nekik a tékozló fiú esetét (Lk 15,15–32). Az "atya" magatartásából megérzik azt is, mi a kegyelem. Magunk is sokat tanulunk, ha események által igyekezünk közelebb hozni a gyermekekhez a hitigazságokat.

3. Vegyenek részt a gyermekek

A családi, közösségi szentmisére való felkészülést nehezbíti a gyermekek egymás közötti szintkülönbsége is. Jól illusztrálja ezt a következő eset.

Vasárnap reggelinél ül a család. "Megyünk ma mindannyian a misére?" – teszi fel a szónoki kérdést az apa. A kisgyermek felugrik, háromszor megfordul önmaga körül, tapsol: "Mami, megyünk misére. Sok gyerek van ott. Énekelünk!" – lelkendezik. A nyolcéves már higgadtabb: "Lesz ma is diákmise?" – kérdezi. "Oh, ne – fakad ki a serdülő –, olyan unalmas a mise, inkább kimennék a fiúkkal." – Hogyan egyeztethetjük tehát gyermekeink képességeit és igényeit?

a) A kisgyermek és óvodás gyakran elmarad a miséről, s vele az egész család. A fiatal szülő ugyan kísérletet tesz, elviszi a kicsit, de "olyan

ferdén nézik az emberek a síró vagy gőgicsélő kisgyermeket", "zavarja a felnőtteket, ha óvodásunk járkál a templomban". S fel is hagynak a szülők a próbálgatással: otthon maradnak. Ezért egyes plébániák miséket vezettek be olyan családok számára, ahol kisgyermekek vagy óvodások vannak. Az istentiszteletet a lelkész mindig a fiatal szülők egy csoportjával készíti elő. Beépítik a gyermeki imát, éneket, még a tánclejtéseket is, hogy a kicsik kedvükre mozoghassanak.

E korosztály elmaradása az ünneplésről súlyosan hátráltatja a gyermekek vallásos fejlődését, de a szülőknek is árt, mert az ünneplés alapvető igénye minden embenek.

Érettebb közösségeknél, ahol örülnek a kicsik jelenlétének, ügyelni kell arra, hogy a gyerekek ténylegesen meg legyenek szólítva a misén, és tevőlegesen kivehessék részüket az ünneplésből. (Vö. M. Kleis: Gottesdienst mit Kleinkindern. Mainz 1984, és B. Skrabal: Schön dass du da bist. München 1988.) Ugyanakkor maradjanak szüleik közelében, hogy ezek a mise közben magyarázatokkal szolgálhassanak kérdező gyermekeiknek, s az elfáradtakat karjaikba zárhassák.

b) A kisiskolás korú gyermek egyik fő jellemzője a játékosság. Szem előtt kell tartanunk ezt a szentmisén is: a lecke és az evangélium eseményét dramatizálhatjuk, szimbolikus formákba öltöztethetjük, ám óvakodnunk kell a színpadiasságtól. Ha ugyanis a könyörgéseket, imákat stb. a felnőttek fogalmazzák meg, de a gyerekekkel olvastatják be, hiányozni fog a spontaneitás: az iskolások "szerepelnek". A veszélyt azzal kerülhetjük el, ha a szentmise előkészületébe bevonjuk a kisiskolásokat szüleikkel együtt, és biztosítjuk a gyerekek alkotó szabadságát. A felnőttek csak javítsák az olyan hibákat, amelyeket nem tűrhet el az istentisztelet méltósága vagy a hitletétemény. Sajnos, erre a szempontra a szakkönyvek sincsenek kellő figyelemmel: előregyártott szövegeket hoznak. (Vö. J. Katzer: Feiern und Freuen. Würzburg 1980, és M. Schneog: Wir spielen und feiern. Freiburg 1984.)

c) A serdülők (az elemi felső tagozata) úgy érzik, hogy már kinőttek a gyerekcipőből. Le is nézik mindazt, amit a "kicsik" művelnek. Még a misén sem vegyülnek szívesen a "csöppségekkel". Ők már nagyok. Ám a felnőttek még nem fogadták őket be. A felnőttek között sem találják meg tehát helyüket. Társaságuk a hasonkorú baráti kör. Beszédmódjuk is eltér mind a gyermekekétől, mind a felnőttekétől. Érzelmeik vészesen hullámzanak, kiszámíthatatlanok. Érthető, hisz elbizonytalanodottak: ki tartózkodik szívesen a senkiföldjén. Nagyon kínos, ha valaki nincs sem itt, sem ott. Értelmi képességeik és fogalomalkotásuk már nagyon közel került a felnőtt emberéhez. Az élet legmélyebb kérdései is kezdik őket komolyan érdekelni.

Az istentiszteletben is meg kell találniuk önmagukat: kapjanak magyarázatot égető kérdéseikre, a mindennap jelenségeire, és az élet értelmét

is tapasztalhassák meg a liturgikus ünnepléssel. Az viszont egyértelmű, hogy ez csak akkor történhetik meg, ha az ünneplést hozzájuk szabjuk, ha ők maguk is részt vesznek nemcsak a szentmise levezetésében, hanem tervezésében is.

4. Idő kell hozzá

Vitathatatlan, sokkal időigényesebb a készülés arra a szentmisére, ahol gyermekek és fiatalok is jelen vannak.

A bibliai események vonzóak, izgalmasak. Lekötik a gyermekeink figyelmét, és formálják hitüket, jellemüket. Egyes bibliai üzeneteket mégis újra kell fogalmazni, eseménybe öltöztetni, hogy a gyerekek megérthessék. Erre alaposan fel kell készülni. Sokat használnak közben a gyermek- vagy iskolai események, párbeszédek. Kérdezzünk, és engedjük, hogy kérdezzenek. Teremtsünk eleven kapcsolatot hallgatóinkkal. Engedjük, hogy az istentisztelet alatt mozoghassanak. Felállhatnak, leülhetnek, a miatyánk alatt kitárhatják kezüket, stb. Tegyük továbbá megfoghatóbbá a Szentírás olvasmányait: nagyobb diákokkal vagy az ifjúsággal begyakoroljuk azon mozgásokat, szerepeket, amelyek világosabbá, élményszerűbbé teszik az Isten szavát, és olvasás közben megjelenhet a gyermekek szeme előtt maga a tékozló fiú, a megbocsátó apa és az irigy testvér a maga helyén és megfelelő arckifejezéssel, mozdulattal. Persze, ne vigyük túlzásba, ne váljon a szereplés, s ezzel a szemléltetés nevetségessé. Legyen mérsékelt és méltóságteljes az események vagy igazságok "megjelenítése". Ekkor élik át gyermekeink igazán.

Az eleven elbeszélés és átélés szükségesebb még a tévénél és videónál is, bár ezek az üzenetközlő eszközök roppant lehetőségeket rejtegetnek - sajnos, még mindig csak rejtegetnek. Hátrányuk az, hogy passzív befogadásra tanítanak. A színes elbeszélés, eleven szemléltetés pedig közreműködésre szólítja fel a gyermekeket. Hogy mennyire fontos ez, abból tudjuk, hogy csak a közreműködő keresztény az igazi, érett hívő. Tehát a legmodernebb közvetítő eszközök sem menthetnek fel minket a szemléletes elbeszéléstől. Ha az istentiszteleten pl. diákat vetítünk, azt is kísérjük szavakkal, magyarázattal, esetleges más megjelenítéssel. "Mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk." (ApCsel 4,20) Az apostoli mondás érvényes a papra, de kisgyermekeinkre is. Különösebb buzdítás nélkül is továbbadják mindazt, amit átéltek az istentiszteleten. Ha a prédikáció gazdag élményeket nyújt, társaikat is magukkal hozzák.

5. Látni és hallani

A felnőtt ember hibája a felületes nézés és hallás. Beszélünk a gyermekhez, de szinte rá sem nézünk, oda sem figyelünk, csak újságolvasás közben hallgatjuk szavait.

A gyermekre még jellemző, hogy úgy néz és úgy hallgat, hogy teste-lelke ott van. Ki ne látott volna szájtátva figyelő kicsit? Ezen tulajdonságát tehát aknázzuk ki az istentiszteletnél is.

Ha valamit közösen m e g f i g y e l ü n k, nézésünk legyen olyan alapos, hogy a gyermek megjegyezhesse a dolog (kép, személy) apró részleteit is. A cél ugyanis az, hogy ne csak szemünkkel lássuk pl. a teremtmények szépségét és Isten jóságát, hanem egész lényünkkel. Saint-Exupéry mondotta: "Csak szívünkkel látunk jól, szemünk előtt a lényeg láthatatlan." A legtöbb ember csak szemével látta Jézust a kereszten, szívük nemtörődömséggel vagy gyűlölettel volt tele. Mária, János, az asszonyok, a jobb lator . . . már szívével is látta az Urat. Jézus ellenben mindenkit látott szívével is, ezért hajolt le a gyermekekhez, bűnösökhöz . . . Okosan tesszük tehát, ha az istentisztelet során becsukjuk szemünket, és megkíséreljük lelkünkben meglátni Istent, Jézust, a hitigazságokat, az evangéliumi események szereplőit . . . Közöljük is a látottat a többiekkel. Szent Ignác éppen ezt ajánlja lelkigyakorlatos-könyvében: úgy szemléljük a bibliai eseményeket, hogy lássuk a helyet, a személyeket; halljuk a szavakat, amelyeket mondanak; érezzük saját szerepünket abban az eseményben, pl. Jézus jászolánál. Milyen jelentős ez a belső látás (vízió) az első keresztények életében! Az apostolok látomások alapján döntenek, István diakónus is látja a megnyílt eget. Látomás alapján nyitja meg Péter a pogányok felvételének lehetőségét.

Gyakoroljuk az igazi h a l l g a t á s t, hallást is az istentiszteleten. Figyeljenek fel a gyermekek a szavak részleteire. Halljanak szívükkel is: vegyék észre a hangok színét, dallamát, a bennük csengő barátságot, a szeretet áramlását . . . Csak az hallhat igazán, aki fülével és szívével is odafigyel.

Jézus csak kétszer sírt az evangélium jelentése szerint: egyszer a halott Lázár, másodszor a hitetlen Jeruzsálem felett. Jeruzsálem nem volt hajlandó szívével is hallgatni az Urat. Mi tehát gyakoroltassuk a belső hallást: hallják meg a gyermekek a gyertya, a virág, a szomorú emberarc, a szótalan szenvedő szavát. Szólítsuk fel őket az istentisztelet során: figyeljék meg csöndben, mit mond Jézus az ő szívükben. Így kellett a 12 éves Sámuelnek is megtanulnia, hogy felismerje Isten szavát. De már Noé nagysága is ebben van: az emberek ugyan gúnyolták, de ő Isten szavára hallgatott, és azt követte.

Az ilyen belső hallás lényeges: Hogyan érthetnénk meg nélküle az Isten szavának jelentését? Mit üzen nekünk az Isten emberi formákban: szavakban, hasonlatokban, eseményekben és személyekben?

6. Megőrizni a gyermekdedséget

Jézus példaképül állítja elénk a gyermekeket az üdvösség útján: "Ha nem változtok meg, s nem lesztek olyanok, mint a gyermekek, nem mentek

be a mennyek országába." (Mt 18,3) Az istentisztelet segíthet, hogy megmaradjon bennünk a "gyermek". Ám mit jelentsen ez?

A gyermek f ü g g ő viszonyban van: függ szülei szeretetétől, gondoskodásától. Ha pl. az újszülött csak fizikai gondozást kap, fejlődésében lemarad vagy meghal (a marasmus egy válfaja, a hospitalismus), mert hiányzik neki a szeretet.

A felnőtt ember azt hiszi, senkire sincs szüksége: sem emberre, sem Istenre. Sokan már későn döbbennek rá arra, hogy kölcsönös bizalom, szeretet és áldozatkészség nélkül, csak önző kis maguknak élnek; üres, értelmetlen lett az életük.

Az istentiszteleten gyakoroljuk tehát, milyen nagy boldogság, hogy Isten szeret minket, és mi is szerethetjük őt, főképp egymásban.

A gyermek képes r á c s o d á l k o z n i, és örülni a pici virágnak, az esőcseppnek stb. Hány felnőtt viszont végiggázol az életen, s nem látja, milyen szép, mily boldogság élni! Mindig erősebb, kábítóbb ingereket keres (szexualitás, alkohol, anyagiak). Semmit sem jelent már neki a ragyogó gyermekarc, a tüzelő naplemente . . . Mi viszont tanuljuk és tanítjuk az istentiszteleten a csodálkozás és öröm művészetét, amikor ráfeledkezünk Isten szavaira, műveire, amikor örülünk az apró eseményeknek.

A gyermek n y i t o t t a Titokzatos előtt. Sok felnőtt csak azt hiszi, amit lát. Nem hisz a szeretetben, reménye sincsen, fásultan vonszolja nehéz tagjait. Az istentisztelet viszont éppen a hit és a remény ünnepe, a titokzatossal való találkozás ideje és helye, ahol képesek leszünk megérteni Madách buzdítását: "Ember, küzdj és bízva bízzál!"

Milyen jó tehát, amikor a közösség együtt ünnepel! Mennyit tanulhatunk egymástól! Mennyit tanulhatunk a gyermekektől!

Az Istentiszteleti Kongregáció 1973. november 1-én kiadott direktóriuma azoknak a gyermekeknek a miséjéről beszél, akik a korai serdülés korába még nem jutottak el. Néhány pontban összefoglalja a gyermekek eucharisztikus-liturgikus nevelésének alapelveit; röviden szól azokról a felnőttmisékről, amelyeken gyermekek is részt vesznek; majd részletesen tárgyalja a kevés felnőtt részvételével tartott gyermekmiséket. A miseliturgia messzemenő adaptálását, a gyermekek részvételének módjait tüzetesen kifejti. – Kereken egy évvel a direktórium után jelentette meg a kongregáció a gyermekmisékhez szánt három eucharisztikus könyörgést. – A direktórium néhány gondolatát ismerteti: Hajnal Róbert–Hajnal György: Engedjétek hozzám jönni (Bécs, 1984) 7–8.

AZ OSZTRÁK PÜSPÖKKARI KONFERENCIA PÁSZTORLEVELE

A SZOCIÁLIS KÉRDÉSRŐL

Hivatalos összefoglalás

Ausztria katolikus püspökei 1990. május 15-én gazdasági és társadalmi kérdésekkel foglalkozó, szociális körlevelet hoztak nyilvánosságra. Emberséges, nem pedig határtalan növekedést célzó gazdaság mellett szálltak síkra. Aláhúzzák a munkához való jogot és a munka kötelező voltát. Követelik, hogy fokozzuk a munkanélküliség elleni harcot, a munkafolyamatokat rendezzük a családok érdekeinek megfelelően, és tartsuk be a vasárnapi munkaszünetet. A püspökök föllépnek az igazságos jövedelemelosztásnak és a munkavállalók magántulajdon-szerzésének fokozott lehetősége érdekében is. Elítélik a korrupciót és a visszaélést az állami intézmények részéről, valamint ösztönöznek szociális jellegű állami reformokra. Ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy az új szociális kérdést csak új szociális kezdeményezésekhez való bátor hozzáállással oldhatjuk meg. Az Egyház szociális üzenete csak akkor válik szavahihetővé, hogyha az a mindennapi életben is megvalósul.

A pásztorlevél nem kizárólag a munka és a gazdaság problémáira összpontosul. Éppúgy hangsúlyt kap a házasság és a család értelmének a kérdése, az élet védelme kezdetétől fogva a halálig; a nők és fiatalok helyzete iránti aggodalom éppúgy, mint az elsődleges elkötelezettség a szegények mellett, a fellépés az igazságosság és a béke érdekében és a teremtett világ megőrzése.

A szociális pásztorlevél széleskörű, több mint egy éves vita után került a nyilvánosság elé, a terveknek megfelelően az osztrák államszerződés megkötésének 35. évfordulóján, és az első szociális pápai körlevél, a "Rerum novarum" százéves jubileumának bevezetésekor. A 70 oldalt (132 cikkelyt) kitevő dokumentum mottóját II. János Pál pápa egy szava alkotja: "Az Egyház útja az ember."

Egyidejűleg megjelent egy "püspöki szózat" is, amelyet 1990. május 20-án minden szentmisén felolvastak. Ebben hangsúlyozzák a püspökök, hogy a szociális pásztorlevél nem nyújthat "kész megoldásokat", hanem "arra

ösztönöz minden keresztényt, hogy vállaljon részt a mindennapi életben az evangélium útmutatása alapján". Olyan időszakban, amelyben "a világtörténelem fontos fordulatot tett", a püspökök hozzá szeretnének járulni a lelkiismeret felébresztéséhez, hogy minden keresztény és minden jószándékú ember Istenbe vetett bizalommal útnak indulhasson egy emberibb világ felé.

A konkrét cselekvés mércéje és serkentője

A szociális pásztorlevél a katolikus szociális tant hangsúlyozza, és a jelenkor különleges kihívásaira akar rámutatni. Kiemeli azokat a kritériumokat, amelyek a szociális viselkedés alapjául szolgálnak "az emberről szóló keresztény tanítás szerint" (9). (A zárójelbe tett számok utalnak a szociális pásztorlevél megfelelő cikkelyére.) A püspökök ezáltal szeretnének tájékozódási segítséget nyújtani a mai, gazdasági és társadalmi változásoktól vemhes időben a sürgősen szükséges és felelősségteljes cselekvéshez.

A vélemények jogos sokfélesége

A püspökök előtt világos, hogy "nézeteltérések fognak fellépni ott, ahol az erkölcsi elvek alkalmazásáról van szó" (11). Jogos a konkrét szociális cselekvések sokoldalúsága, mert "ugyanattól az evangéliumtól sugallva, a keresztények különböző döntéseket hozhatnak a konkrét megoldások keresése közben. Az Egyház elismeri ezt a tényt, de azt kéri minden kereszténytől, hogy komolyan foglalkozzon ezekkel a szociális irányelvekkel, anélkül azonban, hogy kisajátítaná az Egyház tekintélyét kizárólag a saját véleménye érdekében." (12) A pásztorlevél meghív mindenkit, hogy gondolja át az Egyház szociális irányelveit.

A hitre épülő elkötelezettség

Amikor az Egyház állást foglal szociális kérdésekben, azt vallási megbízatása alapján teszi, hogy "Isten szeretetét és a Krisztus által hozott üdvösséget hirdesse az embereknek" (8). Ez az üdvösség olyan világban valósul meg, amelyet a bűn valósága jellemez. "Krisztus halála és feltámadása által azonban megtört a bűn hatalma. Az ember felszabadul, hogy bevesse magát az igazságosság szolgálatába, amelynek beteljesedését Istenben várja. Ilyen szabadságon és végidőki reményen alapszik a keresztények társadalompolitikai szerepe" (13), nevezetesen, hogy "emberibb emberré váljanak" (14) a munkában, a gazdaságban és a társadalomban. Eközben az Egyházat a Teremtés könyvének parancsa vezeti, miszerint "művelni és védelmezni kell a földet" (14), "szeretettel és bölcsességgel" (51) kell viszonyulni a teremtéshez. Jézus példája is irányadó: "az ács fia" maga is belépett a munka világába (16), hogy "általa mindent kiengeszteljen, mindent a mennyben és a földön" (51).

A szociális pásztorlevél felépítése

A szociális pásztorlevél öt fejezetre oszlik. Az 1. fejezetben rámutatnak a püspökök arra, hogy milyen hasznosak voltak a kidolgozás folyamán tanúsított állásfoglalások, megköszönik a megbeszéléseken való részvételt, és aláhúzzák a viták fontos irányvonalait. A következő két fejezet alkotja a szociális pásztorlevél fő részét. Témái: a gazdasági (2. fej.) és a társadalmi munka (3. fej.) Ausztria fontos problémái kerülnek terítékre az alapszöveg és az ezt követő viták nyomán . (A pásztorlevelet előkészítő bizottság 1988 szeptemberében hozta nyilvánosságra ezt az "alapszöveget", és a püspökök nevében mindenkit felkért, hogy közölje hozzászólásait, kiegészítéseit, ellenvetéseit. Ezeket az "Állásfoglalások összegezése" című kiadvány ismertette 1989 novemberében. A ford. megjegyzése.) A 4. fejezet a dolgok értelméről, az értékekről és a célkitűzésekről nyilatkozik. Nevezetesen: az élet alapvető értelméről, a vasárnap kultúrájáról és az értékek jelentőségéről a közösségi életben. Az utolsó fejezet "az Egyház útjáról" szól. Az üdvösség hirdetésénél elsősorban a szegényekért akarja bevetni minden erejét.

I. fejezet: KERESNI A PÁRBESZÉDET

(4–7. cikkelyek)

Az alapszöveg széleskörű vitát indított el

Először történt meg, hogy az osztrák püspökök az egész lakosságot felkérték, foglaljon állást a szociális pásztorlevél előkészítésében. Ez volt egyáltalán az első eset, hogy ezt az eljárást egy pásztorlevélnél alkalmazták, és egy külön fejezetet is szenteltek neki. A széleskörű vita kimutatta, hogy a társadalmi problémákat különféle módokon ítélhetjük meg. "Az egyének és a csoportok életéből vett számos példa felhívta a püspökök figyelmét arra, hogy a munka világában mennyi új formája történik a diszkriminációnak és az igazságtalanságnak." (5) (Vö. az "Állásfoglalások összegezését".)

Új találkozásra van szükség az Egyház és a munka világa között

A vélemények világosan mutatják, hogy "a vallás és a munka világa közötti szakadék. . . úgy tűnik, elmélyült" (5). A püspökök ezért megállapítják, hogy "az Egyház és a munka világa között új találkozásra van szükség. Ezt az igényt egyetlen pásztorlevél nem töltheti be. Főleg arra van szükség, hogy a lelkipásztorkodás megújult erőfeszítéseket tegyen a munka világában élő emberek javára." (5)

Már az előkészítési folyamatban világossá vált, hogy a szociális pásztorlevelet nem lehet a munka világára korlátozni. A szociális kérdés sokkal átfogóbb. Arra is utalnak a püspökök: többször kifejezésre jutott az a kívánság, hogy "foglalkozni kell a kérdéssel: mi a dolgok értelme, melyek az erkölcsi értékek és célok" (6).

II. fejezet: AZ EMBER ÚTJA A MUNKÁBAN ÉS GAZDASÁGBAN

(8–57. cikkelyek)

A gazdaságnak az embert kell szolgálnia!

A gazdaság összcélja "az ember és minden ember szolgálata" (19) – hangsúlyozzák a püspökök. "A katolikus szociális tanítás szerint a gazdaság célja nem valami tetszőleges, korlátlan növekedés, hanem az emberek ellátása olcsó árukkal és mindennapi szolgáltatásokkal; pl. elegendő élelem, ruha és emberhez méltó lakásviszonyok" (18). A gazdaság célja nem csak az anyagi javak elkészítése és szolgáltatások nyújtása, hanem lényegében az emberek együttműködtetése. "Ahol az Isten hasonmására teremtett, szabad, saját felelősséggel rendelkező személyek együttműködnek a gazdasági folyamatban, ott előtérbe kerül az ember méltósága iránti tisztelet, a kölcsönös felelősség és döntési jog, valamint a munka világának az emberiesebbé tétele." (20)

A szociális partnerek szolidaritásának elismerése

A püspökök elismerik a gazdaság teljesítményeit a háború utáni években és az újjáépítést. Ugyanakkor méltatják a szakszervezetek érdemeit, és rámutatnak a szociális partnerek teljesítményeire. (22)

Szociális kompetenciával rendelkező vállalkozók

A püspökök elismerően szólnak a vállalkozók tevékenységeiről is, és mindenekelőtt kiemelik a kis- és középvállalkozások teljesítményeit (22). Hangsúlyozzák, hogy Ausztriának olyan vállalkozókra van szüksége, akik nagymértékű szociális kompetenciával rendelkeznek (24). A felelősségteljes vállakozónak "nemcsak szakszerűen, hanem mindig emberhez méltóan és a társadalom érdekeinek megfelelően kell eljárnia" (24).

A demokratikus rend elismerése

A szociális pásztorlevél azoknak a politikai erőknek is elismeréssel adózik, amelyek új politikai kultúrát hoztak létre, és hozzájárultak a demokratikus rend fenntartásához. Ezzel összefüggésben a püspökök emlékeztetnek arra, hogy a "keresztények felelősek demokratikusan felépített álla-

munk fenntartásáért és továbbépítéséért" (26). Kiemelik azt is, hogy a demokratikus érettségnek éppen a kisebbségekkel való szolidaritásban kell kifejeződnie.

A munkához való jog – A munkavégzés kötelezettsége

Mivel az ember a munkája által biztosítja a létfenntartást a maga és a családja számára, s ezáltal közvetlenül hozzájárul a közjó fenntartásához, az állam és a társadalmi erők kötelesek biztosítani a munkalehetőség feltételeit. A munkához való jog mellett létezik azonban a munkavégzés kötelessége is, "amely sok esetben kenyérkereső munka; ezt lelkiismeretesen, a megkívánt teljesítmény tudatában és felelősségteljesen kell elvégezni" (28). "Ez nemcsak a személyes igyekezetet jelenti a munka folyamatában, hanem az egész gazdaság kialakításában vállalt együttes felelősséget is." (25)

A munkakörülmények bírálata

A püspökök aggódnak a túlterhelő munkakörülmények miatt, mint a magas elvárások, teljesítménybérezés, munkahelyi stressz, politikai hovatartozás miatti nyomás, aminek ki vannak téve a munkások, ha munkahelyüket meg akarják tartani. Kritizálják az olyan munkaidőt, amely jócskán túllépi a törvényes kereteket, valamint az alkalmazásnak és elbocsátásnak azokat a formáit, amelyek megkerülik a bérpótlékokat (vagyis az Ausztriában törvényileg kötelező 13. és 14. havi munkabért – a ford. megjegyzése) és a szabadságigényeket (29). A püspökök csalódottak amiatt, "hogy a munka és a gazdaság szociális elrendezése gyakran elmarad a technikai-gazdasági fejlődés mögött" (31). Gyakran háttérbe szorul a szociális üzemvezetés egyik nélkülözhetetlen feltétele: a közös döntéshozatal lehetősége (31).

A munkanélküliség kirekesztést jelent

Aggodalmat okoz a püspököknek az a tény, hogy a tartósan kedvező konjunktúra ellenére sem sikerült megoldani a munkanélküliség problémáját. Főleg a hosszú ideje munka nélkül levők helyzete nincs megoldva megfelelően. "Erkölcsileg megengedhetetlen, ha az embereknek egy figyelemre méltó rétege nem juthat kereső munkához" – írja a szociális pásztorlevél (34). A püspököknek az a benyomásuk, "mintha már beletörődtünk volna a munkanélküliség bizonyos százalékába". Óvnak attól, hogy megszakadjon a szolidaritás a munkanélküliek és a munkahellyel rendelkezők között. (35) Határozottan szembefordulnak a munkanélküliség problémájába való beletörődéssel és a közömbös hozzáállással. Hangsúlyozzák, hogy az Egyháznak ezen a téren köteleznie kell magát a kezdeményezésre, mivel maga is egyik jelentékeny munkaadó. (36)

Próbakő: az igazságos bér

A jólét igazságos elosztása alapmeggyőződése a katolikus szociális tanításnak. Ezért az igazságos bér "az egész gazdasági rendszer igazságosságának próbaköve" – olvassuk a pásztorlevélben (37). "Ausztriában tekintélyes számú embernek a bére nem elegendő ahhoz, hogy önmaga és családja számára olyan eltartást biztosítson, amely emberhez méltó életet enged meg a társadalmi lehetőségek kereteiben" – állapítják meg a püspökök. "Nem fogadhatjuk el, hogy épp a nők részesüljenek többszörösen is hátrányban a bérelszámolásnál. Ismerünk eseteket, ahol a menekültek és vendégmunkások fizetését kizsákmányolásnak nevezhetjük." (38) A püspökök elmarasztalják, hogy a teljesítmény helyett a társadalmi hatalom szerint történik a bérelosztás (38), és síkraszállnak a munkavállalók fokozottabb tulajdonszerzése mellett. (40)

Válságban a mezőgazdaság

A mezőgazdaság sajátságos helyzetének külön fejezetet szentelnek a püspökök a szociális pásztorlevélben. Széleskörű vitát indított el az "Alapszöveg" erre vonatkozó fejezete. Méltatják a püspökök a földművesek teljesítményeit, és aggodalmukat fejezik ki a mezőgazdaság jövőjének növekvő reménytelensége és bizonytalansága miatt, tekintettel a közös európai piacra. (42) A lakosság egészséges élelmiszerekkel való ellátása mellett (amely megköveteli a fogyasztók támogató szolidaritását) vele "egyenértékű feladatként járul hozzá a táj természetes háztartásának, valamint a természetes életalapnak a megőrzése és ápolása" (43). A püspökök rámutatnak arra a veszélyre, "hogy egyre inkább öncélúakká válnak azok az intézmények, amelyek annak idején a földművesek önsegélyezésére alakultak" (45).

A tudományos és technikai haladás felülvizsgálata a környezetvédelem érdekeivel való egyezés szemszögéből

Manapság már nem választhatjuk el a gazdaságot a környezetre való kihatásaitól. Az emberhez méltó környezet fenntartását előnyben kell részesíteni a gazdasági növekedés érdekeivel szemben – hangsúlyozza a szociális pásztorlevél. A püspökök nézete szerint "meg kell tehát vizsgálni minden technikai és gazdasági haladást olyan szempontból is, hogy nem károsítja-e a környezetet, és nem lehetnek-e olyan következményei, amelyek az emberiséget súlyosan veszélyeztetik" (52).

A teremtés veszélyezettsége ugyanúgy megköveteli a személyes ökológiai viselkedés felülvizsgálását, mint kezdeményező csoportok létesítését, állami lépéseket, és mindenekelőtt egy világszintű együttműködést ebben az ügyben. Különlegesen kihangsúlyozzák: "Ha arról van szó, hogy vé-

delmezzük természetes életfeltételeinket, akkor néha határozott nemet kell mondanunk bizonyos tervek megvalósítására." (54)

III. fejezet: SZOLIDÁRIS ÉS FELELŐS TÁRSADALOM

(58–103. cikkelyek)

A családok gazdaságilag hátrányos helyzete

Jelentés teret foglal el a pásztorlevélben a "Szolidáris és felelős társadalom" című fejezet, és az állásfoglalások lényeges szempontjait egyesíti magában. Kiemelkedik benne a család jelentősége, és bírálat éri a sokgyerekes családok gazdaságilag hátrányos helyzetét. A püspökök biztosított gazdasági életteret követelnek a családok számára. "Ez konkrétan a családoknak kedvező adópolitika, gyermekpótlék, nevelési segély formájában történhet, továbbá a gyermeknevelési idő és a nyugdíjjogosultság elismerésével." (71) Fellépnek a munkaformáknak és munkaidőknek a család érdekeit szemmeltartó kialakítása érdekében, és a házasság meg a család kiszipolyozása ellen fordulnak. Mert "végeredményben a felnőttekre épp olyan káros hatással van, mint a felnövekvő gyermekekre, ha egyre kevesebb oly életterület marad, amelyet hűségből és szeretetből forrásozó állandóság hat át." (68)

Aggodalom a nők és a fiatalkorúak helyzete miatt

A püspökök rámutatnak azokra a hátrányos megkülönböztetést hozó sokrétű intézkedésekre is, amelyek a nőket érintik a munka világában, mint pl. az azonos értékű munkáért fizetett alacsonyabb bér vagy a nehezebb előbbre jutási lehetőségek, és felhívják a figyelmet a gyermeküket egyedül nevelő nőket érő megterhelésekre. Leszögezik, hogy a társadalom alapvetően "nem kényszeríthet gyerekes anyát arra, hogy gazdasági szükségből kenyérkereseti munkát vállaljon." (78) A püspökök fellépnek a nő egyenjogúságáért, és olyan változásokat követelnek, amelyek biztosítják a férfi és a nő családon és foglalkozáson belüli munkájának rugalmas megosztását. Ennek egyik előfeltétele, hogy "a férfiak a maguk részéről az eddiginél többet vállalnak családi feladataikból. Ez a férfiaknak nem sikerülhet megfelelő munkahelyi és gazdasági változások nélkül." (78) Ez rugalmas munkaidőt, részidős munkát, választható gyermeknevelési szabadságot kíván meg, valamint olyan vállalati tervezést, amely tudatosan tekintettel van arra, hogy a nő új előmeneteli lehetőséggel térjen vissza szakmabeli munkájába. (78)

A fiatalkorúak számára szakképesítést nyújtó alapkiképzést kívánnak, valamint átfogó szaktanácsadást többfokú szakmai tájékoztatás formá-

jában. (82) A püspökök értékelik a fiatalok szociális kötelezettségvállalását, amelyet "figyelemreméltó kitartás jellemez" (84). Felszólítják a társadalmat, teremtse meg annak előfeltételeit, "hogy a fiatalság érdekelve érezze magát, és elfogadja a kihívást." (85)

Új szociális kérdés – új kezdeményezések szüksége

Az új szociális kérdést már nem az osztályharc megmerevedett frontjai jellemzik, hanem társadalmi kapcsolatok és függőségek hálózata. (89) "Vannak olyan csoportok, amelyek az egészhez való viszonyukban túlságosan erős megterhelés alatt állnak, és vannak mások, amelyek kiváltságos helyzetet élveznek." Külön említés történik a menekültek és bevándorlók sorsáról. A püspökök nemcsak az idegenekkel szembeni előítéletek leépítését várják el, hanem "mindenki közösségvállalását, és az államon belüli teherviselés kiegyenlítésére való hajlandóságot is." (91)

Az új szociális kérdés megoldása, amint a pásztorlevél hangsúlyozza, megkíván nem csupán személyi kezdeményezéseket (92), hanem az állam következetes cselekvését is. (94)

Ebben az összefüggésben kiemelik a szociális állam jelentőségét (95), és szorgalmazzák intézményeinek reformját. Az új szociális kérdés megoldása viszont még az Egyház számára is kihívást jelent, hogy társadalmilag még hatékonyabban elkötelezze magát. (97)

Kötelezettség a harmadik világ felé

A püspökök hangsúlyozzák Ausztria felelősségét Kelet-Közép-Európa országai iránt. Ugyanakkor figyelmeztetnek az Európa-központúság veszélyére. (99) Ennek a nagy feladatnak, amelyet Európa országainak megsegítése jelent, "semmiképpen sem szabad eltérítenie vagy gyengítenie a fejlődő országok iránti felelősségünket." (100) Ezért a püspökök nagyon sürgetően fordulnak a lakossághoz, "hogy a másokkal való megosztás készségében alább ne hagyjon". Főleg a politikusokat szólítják fel, "álljanak ki amellett, hogy az állam a nemzetközi szolidaritáshoz nagyobb mértékben járuljon hozzá". Maga az Egyház is azon fog fáradozni, hogy világtávlatú felelősségének még inkább megfeleljen. (101)

Új békeöntudat

A püspökök üdvözlik a békére irányuló új öntudatot, különösen békekezdeményezések létrejöttét, továbbá a katonai szolgálatnak a béke fenntartásához nyújtott hozzájárulásként való felfogását (103).

IV. fejezet: KÉRDÉSEK A DOLGOK ÉRTELMÉRŐL, ÉRTÉKEK ÉS CÉLOK

(104–122. cikkelyek)

Az élet mint alapérték

Az emberek jólétéről való gondoskodás nem szorítkozhat az anyagi javak előteremtésére. Megkívánja a szellemi értékek melletti kiállást is. Az osztrák püspököket aggasztja az áthagyományozott erkölcsi és vallási értékek elvesztése és kiüresedése. Követelik bizonyos értékkultúra fenntartását, és különösen annak az alapértéknek, amelyet az élet képvisel, a védelmét kezdetétől a halálig. Ebben az összefüggésben újra kiemelik és hangsúlyozzák a meg nem születettek élethez való jogát, mivel ezt a törvényhozónak hatékonyan védenie kell. (111) A püspökök úgy vélik, hogy "társadalmunk túlságos elöregedésének önmagában mindenkit gondolkodóba kellene ejtenie", és megerősítenie a gyermek utáni vágyat. De a közélet sok területén észlelhető gyermekellenességet is fel kell számolni. (111)

Különleges védelmet igényel az emberi élet vége is. A püspökök elítélik az eutanáziát, és síkraszállnak az emberhez méltó halál érdekében. Olyan otthonok felállításáért lépnek fel, amelyekben az emberek hozzátartozóik körében, megfelelő orvosi ellátás mellett, méltósággal halhatnak meg. "Amint a szülők világra hozzák gyermekeiket, úgy a gyermekeknek is álljon módjában, hogy mellettük vannak, amikor a világot elhagyják." (113)

A vasárnapi pihenés veszélyeztetettsége

A szociális pásztorlevél kiemeli a vasárnap jelentőségét is. Egy technikailag magas szinten álló gazdaságban a drága termelési berendezések teljes kihasználása a vasárnapi munkatilalom fellazulásához vezet. A szabadidőre beállított társadalomban a vasárnap elveszíti alapvető vallásos jellegét. "Társadalmi szerepe a munka közös megszakításában mutatkozik, amely abból a tudatból fakad, hogy az ember nem a munka kedvéért létezik, és hogy imádás, öröm, játék, ünnep és közösség lényeges dolgok." (119) Egy ilyen "vasárnapi kultúra" kialakulásához szükség van az állam védelmező segítségére és a lakosság soraiban kialakuló széleskörű beleegyezésre is.

Értékekből élni

A szerkezeti változás azonban egyedül nem oldhatja meg a szociális problémákat. Döntő fontosságú az az erkölcsi beállítottság is, "hogy egy társadalom fejlettségi fokát elsősorban nem az anyagi jólét és a társadalom szociális szervezeteinek sűrű hálózata határozza meg, hanem azok a szellemi értékek, amelyekből él, és amelyek mellett elkötelezi magát." (114)

"Mint Egyháznak oda kell hatnunk, hogy a felebaráti szeretet, a megbízhatóság, a hűség, a kötelességtudat és a tolerancia iránti érzék eleven

maradjon" (120) – hangsúlyozzák a püspökök. Ezeknek az értékeknek a társadalmi intézményekben konkrét alakot kell ölteniök; ehhez elengedhetetlen a tettrekészség és az annak megfelelő eltökélt cselekvés. (122)

A tömegkommunikáció felelőssége

"A közvéleménynek nemcsak kritikus ellenőrzéshez van joga, hanem társadalmi eszményképekhez, a személyes meggyőződések tiszteletben tartásához és az igazsághoz is." (108)

V. fejezet: AZ EGYHÁZ ÚTJA

(123–132. cikkelyek)

Az üdvösség jóhíre és a szegények melletti kiállás

A szociális helyzet szükségessé teszi az Egyház erőbevetését. A püspökök nemcsak másokkal szemben akarnak követeléseket támasztani, hanem az Egyházra háruló kötelezettségeket is aláhúzzák. Itt nemcsak az üdvösség hirdetéséről van szó, hanem a szegények melletti konkrét kiállásról is. "Ez a kiállás nem társadalmi extrémisták találmánya, hanem Krisztustól eredő példa és megbízás." (125) Az Egyház elkötelezi magát arra, hogy leleplezze az igazságtalanságot és a szegénységet, és küzdjön ellenük. A jövőben még erősebben be akarja magát vetni társadalompolitikai téren, és akár ellenállásokkal is fáradozni akar a tudat és a lelkiismeret képzésén. Arra törekszik, hogy kialakuljon "újfajta együttműködés valamennyi keresztény, a nagy világvallások és minden jóakaratú ember között." (127) Az együttműködést és a párbeszédet mindenkivel keresni kell. Ilyen értelemben a püspökök aláhúzzák, hogy az Egyház semmilyen politikai rendszerhez nem kötődik. Hitet tesznek azonban a demokrácia mellett.

Végezetül azt emelik ki a püspökök, hogy a most kiadott szociális üzenet csak akkor lesz szavahihető, ha átültetik a gyakorlatba. Az államon belüli és világot átfogó új kihívásokra való tekintettel lényeges az, "hogy mindig újra kitörjünk a megszokás és a társadalmi tunyaság közönyéből, és társadalompolitikai szempontból tevékenyekké váljunk."

A tartalomért felelős Maximilian Aichern linzi püspök.

András Imre

LÉPÉSKÉNYSZERBEN

Bevezetés

Az egyházi élet mostani felszabadulásával véget értek a "régi szép idők", amikor a pasztoráció terén vagy a közéleti részvételben: 1) tudtuk, mi a teendőnk, 2) a bátorság a "másként gondolkozás " volt, 3) tudtuk, ki az ellenlábasunk (az ÁEH), 4) a külső nyomás segítette, hogy belsőleg szolidárisabbak tudjunk lenni egymással, 5) az Egyház ugyan be volt "illesztve" a kádári rendszer nemzeti egységébe, s ott el kellett játszania a kiosztott szerepet, de egyébként élhette a maga életét, s megnyugtathatta lelkiismeretét, hogy az ÁEH gyámkodása miatt minden önálló tervezés és kezdeményezés eleve halálra volt ítélve. A "maszekolás" volt akkor a nagy esély: minden plébános kialakíthatta a maga helyi egyházpolitikáját a párttitkárral és a tanácselnökkel, s ha ez jól működött, s a papi békemozgalommal szemben nem tanúsított éppen kihívó magatartást, akkor elérhette azt az optimumot, amivel kedvező körülményeket biztosíthatott lelkipásztori munkája számára.

Most minden másképp van. 1) Senki nem mondja meg, mi a teendőnk, magunknak kell eldönteni a tennivalókat és vállalni értük a következményeket. 2) A bátorság most arra kell, hogy ne a jelent toldozzuk-foldozzuk, hanem a jövő építéséhez fogjunk hozzá. Lépékényszerben vagyunk! De persze előzőleg el kell dönteni, hogy egyáltalán mit kell megvalósítani. 3) A látszat szerint most úgy néz ki, hogy nincsen semmiféle ellenlábasunk, mindenki nekünk drukkol, segíteni akar; de amikor igazán lépni kellene, azon vesszük észre magunkat, hogy azok sem állnak mellénk, akikre számítottunk, sőt kifejezetten ellenséges erőkbe is ütközhetünk. (NB. Kijózanodva tudomásul kell vennünk, hogy azok az akadályozó indulatok, amelyek egykor az ÁEH mezében jelentkeztek, most is léteznek, és nyíltan lépnek fel ellenünk; pl. "csak nem akartok megint Mária országát"?) Rájöhetünk, hogy az egykori "jóviszony-stratégiában" milyen sok volt a leszerelésre szánt maszlag, amely nem a nehézséget akarta elhárítani, hanem csupán ellenkezésünket leszerelni, hogy azok az erők, amelyek az Egyházat, a vallást, a katolicizmust mindig is háttérbe szerették volna szorítani, annál könnyebben megtalálják számításukat. A stratégia elejét igyekezett venni annak, hogy a Krisztus erejével felruházott Egyház megtanulja az "erőszakos erősebbel" (az állammal) való küzdelem játékszabályait, rájöjjön, hogyan lehet meghiúsítani az evangélium ellenségeinek mesterkedéseit. 4)

A külső nyomás megszűnte, sajnos, inkább erősítette az eddigi "maszekolást", mint visszaszorította volna. Nagy a kísértés, hogy mindenki a maga módján próbálja megváltani a világot a maga igazát keresve, esetleg a másik katolikussal, egyházival szemben; a "fekete Pétert" előszeretettel mutogatjuk a püspökök felé, vigyázva keressük a bűnbakot a múlt, a jelen és esetleg a jövő mulasztásainak igazolásához. 5) Az egykor velünk atyáskodó közhatalom most menedéket keres nálunk – sőt a választások után (a keresztény világnézetnek elkötelezett pártok útján) – ismét esélyt kaptunk – 40 éves rontás után –, hogy az evangélium kovászát bevihessük a közéletbe.

A visszanyert szabadság tehát lépékényszert teremtett számunkra minden fórumon: a pasztorációban és a közélet területén egyaránt. A kihívást csak komoly elszánású, taktikai lépést mellőző módon szabad megválaszolni. A politikusok megtehetik, hogy az előző politika bukása után valami egészen újjal jönnek. Az Egyházban ilyesmi nem lehetséges. Az Egyháznak alapítása óta mindig vállalnia kell önmagát, a saját múltját. Az Egyház ezért egyszerre mondja magát "maradandónak" és "megváltoztatandónak" (ecclesia semper eadem et ecclesia semper reformanda).

A megőrzés és a megváltoztatás együttes követelménye veti fel a "hogyan" kérdését: hogyan kell hozzáilleszteni az újat ahhoz, ami már megvan? Ez lesz a továbbiakban viszgálódásunk központi kérdése. A régi és az új összeillesztésére három stratégiát fogunk megvizsgálni: a konzervatív, a liberális és a pluralista utat. A három "út" tekinthető pusztán módszernek is, és akkor – mint minden formális dolog – nem lehet se rossz, se jó, hanem a tárgytól nyeri az erkölcsi értékelést; de érthetünk e neveken egyházi/közéleti konzervativizmust, liberalizmust, pluralizmust is, vagyis eljárásmódokat az életben, s itt már felmerül az erkölcsösség kérdése.

I. Konzervativizmus

A konzervativizmus szociológiai fogalom, a teológia nem ismeri. A fennálló rendhez való nyomatékos ragaszkodást szokták így nevezni.

A fogalom kialakulása történetileg a nagy francia forradalomhoz kapcsolódik, mely megalkotta a maga forradalmi (progresszív) ideológiáját, és a feltételezett haladás során harmonikus, igazságos, békés társadalom kialakulását jósolta meg. Ezzel az ideológiai alapozású jövőszemlélettel szállt szembe a később konzervatívnak nevezett irányzat, felháborodva azon, hogy a "progresszívek" semmibe vesznek évszázados struktúrákat és tapasztalatot, mely intézményekben és jogokban kifejeződő, "természetes" rendet alapozott meg. A politikai konzervativizmus történetében még érdemes megjegyezni, hogy éppen az ideológiára alapozott kommunizmus hatására fejlődött ki az a mai irányzat, mely a közéletet az emberi jogok tiszteletben tartására és megőrzésére, tehát egy konzervatív alapelvre kívánja ráépíteni.

Az Egyház életében is alapvető a megőrzés, a hagyomány. Azoknak a folyamatoknak az összességét jelenti, amelyek által a történelem folyamán egyik nemzedék átadja a másiknak a megszerzett felismeréseket, képességeket és intézményeket, s jelenti mindazt is, amit ilymódon átadnak. A hagyomány teológiai értelemben elsősorban a hitletéteményre vonatkozik, de a hitélet Egyháztól hitelesnek elfogadott megélési formái is tárgya a hagyománynak. Minden kor, minden nép, sőt minden személy a maga kultúrájának eszközeivel valósít(hat)ja meg a hiteles evangéliumi életet. Az evangéliumi élet hitelessége nem függ attól, hogy az európai élet formái között jelenik-e meg vagy egy afrikai törzs életének sajátos külsőségei között. Sőt itt emlékeznünk kell Jézus szavaira, amikor arra figyelmeztette hallgatóit, hogy "az új bor új tömlőbe való". Az idézett rész megtalálható valamennyi szinoptikusnál egyaránt.

A megőrző, a konzervatív magatartásnak van a hit letéteményétől független forrása is, mely szintén realitás: az öregedés. Az ember újat tanuló képessége – mint tudjuk – a korral beszűkül, s ezért a biztonságérzetünkhöz az évek múltával egyre jobban hozzátartozik, hogy körülvegyen bennünket a magunk alakította "kulturális ruházat". Ezzel az ember, sajnos, az Egyházban fújdogáló Szentlélek szele ellen is szokott védekezni. – A konzervativizmusnak ezt a fajtáját egy irodalmi példával illusztrálom. A szerző Kamarás István, ismert keresztény szociológus, a "Reformvár" és a "Nagymarosi lelki erőmű" kötetek írója. Így jellemzi egyik tanulmányában "a világra merőleges templomi egyházat": "Néha szenilis öregúrra emlékeztet. Nagyothall. Azt, hogy 'legeltesd juhaimat', úgy érti, hogy 'legeltesd juhaidat', és legelteti is – dirigálja 'övéit'. Főtisztelendő és főkáplán úrnak szólítják, már akit egyáltalán meg mernek szólítani. Az egyház egészét pedig nagyon sokan barokknak, feudálisnak, jozefinistának, bizáncinak, vagy egyszerűen csak tekintélyelvűnek, ódivatúnak, tőlük idegennek érzik a fiatalok. Talán nem is ez a legnagyobb baj, hanem az, hogy ez nem is zavarja a hívek legnagyobb részét. Számukra megszokottá váltak a rojtok és bojtok, a süvegek, a címek és rangok, a nagylelógók és a kézcsókok. Mindent összevetve: az egyház Magyarországon nincs szinkronban a világgal, nem veszi figyelembe a világ történetiségét, nagyfokú szociológiai és lélektani botfülűségről tanúskodik. Feltűnő gyengéje az egyháznak nem annyira az egységnek, mint a pluralizmusnak, még inkább: a sokféleség egységének a hiánya. Ez a templomi egyház merőleges a világra, pedig az lenne a funkciója, hogy a szakadékhoz érve, azon átfektetve, átmehessen rajta Isten vándorló népe."

A magyar egyház aggiornamentójának nehézségei – gondolok pl. a világiak bevonására a lelkipásztori munkába – azt sugallják, hogy felül kellene vizsgálni a megőrző törekvéseket, s az eddiginél nagylelkűbben lehetővé tenni, hogy "az új bor új tömlőket kaphasson". A nagylelkű bátorságra hadd említsek egy példát a házunk tájáról, a jezsuiták életéből. Talán

kevesen tudják, hogy a jezsuitáknál az alkotmányból vett rendi szabályokon kívül az idők folyamán bizonyos munkákat végzők is kaptak szabályokat, vagy inkább "szolgálati szabályzatot". P. Generális a "szolgálati szabályokat" – szám szerint 46 különféle listát – ez év január elsejével hatályon kívül helyezte. "Mivel a szabályok által előrelátott hivatalok jókora része eltűnt a valóságos életből, és sok részletük olyan élet- és munkakörülményekkel kapcsolatos, melyek nagyon eltérnek attól, amit ma tapasztalunk, és azokat a célokat, melyeket a hagyományos szabályok voltak hivatva elérni, már új rendelkezésekkel pótolták, úgy látszott célszerűnek, hogy e szabályok kötelező ereje megszűnjön. A megszüntetett szabályok szövegei, ha nincsenek is érvényben, értékes tanúságtételek maradnak arra vonatkozólag, hogy milyen volt a jezsuiták eljárásmódja Isten nagyobb dicsőségére: a leírt betűtől a valóságos élet felé haladva, ezek irányítása állandóan megtartott minket a hivatásunkkal járó kötelezettségek teljesítésében."

II. Liberalizmus

A régi és az új összeillesztésének másik stratégiája ellentétes a konzervativizmussal; ez pedig a liberalizmus.

Ez a stratégia is történelmi okokból alakult ki a fejedelmi abszolutizmus kritikájaként a XVII. és XVIII. században, és a "szabad emberek társadalmát" kívánta megvalósítani. Különösen a reneszánsz és a reformáció mozgalmai szegültek szembe a középkori keresztény állam és a hűbériség társadalmi rendjének kötöttségeivel. A természettudományok fejlődése és az új technikai felfedezések haladást és szabadságot ígértek a régi keretek ellen harcolóknak. A liberalizmus államesz méjét különösen az 1688-as, ún. "dicsőséges forradalom" utólagos igazolása, az ancien régime (az akkori "visszarendeződés") elutasítása érlelte ki. A fő összetevői: gondolatszabadság, magántulajdon, törvényesség. A liberalizmusnak későbbi válfaja a gazdasági liberalizmus, mely arra a tapasztalatra hivatkozott, hogy a gazdasági életnek megvannak a saját törvényei, és ezek optimális érvényre jutása érdekében szállt síkra. A liberalizmus szülte a munkavállalók érdekvédelmi mozgalmait, pl. a szakszervezeti mozgalmat is. A politikatudomány kimutatta, hogy gazdasági liberalizmus csak akkor lehetséges, ha a politikában is érvényesülnek a liberalizmus elvei. A gondolatszabadság, magántulajdon és törvényesség szép elvei a gyakorlatban azonban csak akkor működnek, ha egyúttal érvényesül az evangéliumi emberszeretet is. Mihelyt az okosabb, a gazdagabb, a hatalmasabb előnyben van a képzetlenebbel, a szegényebbel, a gyöngébbel szemben, a liberalizmus szabad kezet ad az erősebbnek a gyöngébbel szemben.

Sem az evangélium szeretetparancsa, sem az Egyház hagyományőrző, múltra emlékező, múltat vállaló jellege nem illik a liberalizmus gondolatvilágába. A szegény és hatalom nélküli Egyház, mely megkötöttségeket állít fel az emberi cselekvés elé, és ereje van ennek érvényt szerezni (lásd a

keresztény irányzatú pártok választási győzelmét; de az Egyház tagjainak tűrőképességét, hősiességét is ide lehet számítani), a liberalizmus született ellenfelévé válik. Ha nem volna az evangéliumi kovász olyan hatékony, a liberalizmus talán nem dédelgetné a "kultusz-szolgáltató" Egyházat; de az olyan Egyház, amelyik képes a maga ügyefogyott módszereivel is keresztülhúzni a liberalizmus számítását, megakadályozni stratégiája sikerességét, a liberalizmus számára bőszítő jelenség. A jövő szempontjából fontos tudatosítanunk, hogy Magyarországon az antiklerikális liberalizmusnak – mint a társadalomtörténetből ismeretes – széles társadalmi bázisa van. Ismernünk kell tehát a liberalizmus keresztény kritikáját.

Keresztény szempontból – Bangha Béla megfogalmazása szerint – a liberalizmus "az a világnézeti és társadalmi elv, mely a keresztény hittől és szolidaritásérzettől elszakadt embert teszi meg minden törvény forrásának, az élet végcéljának, az erkölcsiség és kulturális haladás autonóm zsinórmértékének. A liberalizmus az a rendszer, mely sem a természetes emberi szolidaritásérzettel, sem a kereszténység igazságosság- és szeretettanával nem törődik, s az emberi önzést, a 'szabadságot' teszi meg a közélet, a kulturális és gazdasági élet sarkalatos elvévé."

Ezt a liberális krédót követik azok a keresztények is, akik kereszténynek nevezik magukat a magánéletben, de pogányok a nyilvános életben. A liberalizmus – ahol csak bírja – letör, lefarag a kereszténység megmaradt jogaiból és befolyásából; például: 1) amikor a jogi, irodalmi, erkölcsi, világi életet úgy rendezi be, mintha a kereszténység egyszer s mindenkorra a múlté volna, s a merőben ateisztikus modern pogány alap, az önzés és materializmus volna az egyetlen lehetséges talaj, amelyen az újkor társadalmának mozognia és élnie szabad; 2) amikor nem törődik azokkal, akik az irodalom s a gazdasági élet, a szervezkedés szabadságával visszaélnek; 3) amikor nem kérdezi, mi módon gazdagodnak egyesek, és szegényednek el a tömegek; 4) amikor a kereskedelemben, iparban, törvényhozásban, sajtóban, nevelésben mint dogmát hirdetik, hogy a szabadság önmagának szabályozója, s a legfőbb jó megkívánja, hogy minél kevesebb legyen a korlát és a törvény; 5) amikor azt hirdetik, hogy az emberiség akkor a legboldogabb, ha mindenkinek minden szabad, és a hitben, filozófiában, morálban, politikában, gazdasági versenyben mindenkinek a legteljesebb mozgásszabadságot engedik; 6) amikor az egyéniség szabad érvényesülése a fő, ez a társadalom boldogulásának a kulcsa; 7) amikor a társadalom mint ilyen nem érdemel külön figyelmet, fő az egyén érdeke és szabadsága: minél nagyobb ez a szabadság, annál jobban boldogul a világ (felsőbb törvények, felebaráti szeretet, társadalmi szolidaritás, a társadalomnak mint organizmusnak külön igényei s törvényei nem számítanak); 8) amikor nem a közjó a legfőbb szempont, melynek oltalma alatt az erőset fékezni, a gyengébbet védeni kell, hanem engedni kell mindenkit, hogy erejéhez mérten kiélje

magát, hiszen "szabad a verseny", s a szabadverseny hadd gázoljon el mindenkit, aki mást elgázolni nem tud vagy nem akar.

A liberalizmus nem ismeri el, hogy a társadalom és nemzet lényege a közösségi és testvéri összetartozás, hogy az egymásra utalt és egymás támogatására hivatott embernek szolidaritáskötelezettsége van. Eleve kereszténynellenes beállítottságában az egyházias dolgokat leértékeli, rossz hírbe hozza, nevetségessé teszi.

A liberalizmus szellemisége beszivárgott a katolikusok magatartásába is. A privát vallásosság és gyakorlati hitetlenség sorainkban is ismerős jelenségek. Ki ne emlékezne a békepapok "egyházmentő" lépéseire, arra, hogy hogyan ápolták a "jóviszonyt" az állammal, miközben elfelejtették az egyház prófétai küldetését. Liberálisak voltunk mi is, valahányszor elvtelenül voltunk "józanok", pragmatikusak, amikor mellőztük a közösségvállalást azokkal, akik Krisztusért üldöztetést szenvedtek (gondoljunk a szerzetesek elhurcolására, később a velük való bánásmódra, magatartásunkra az egyházi pörökben elítéltekkel szemben), amikor a pápának 80%-os hitoktatást jelentettünk Magyarországról, holott az átlag valójában csak 7%-os volt, s a 80% a ritka kivétel. Gondolhatunk arra, milyen könnyű volt az elmúlt évtizedek alatt ellenségeinknek minket egymás ellen kijátszania. Milyen vérszegény tiltakozással találta magát szembe Thurzó Gábor "A szent" c. könyve és színdarabja! Milyen elvtelen örömmel ünnepeltük "A Biblia világa" c. rádiós adássorozatot és a könyvalakban megjelent szövegeit, mint a magyar kormányzat nagy gesztusát az egyház és a vallásosság javára! Ehhez hasonló tételtévesztés Erdélyben Márton Áron püspökkel nem történhetett volna meg, nemcsak a nagy püspök kivételes személyisége miatt, de azért sem, mert ott a megmaradásért folyton meg kellett küzdeni. A liberális úton vált az üldözés éveiben a magyar katolikus egyház sokszor ízét vesztett sóvá, erejét vesztett kovásszá, alakulhatott ki társadalmunkban az a "se ilyen, se olyan réteg", melyet már a kommunisták is a legrosszabb állapotnak mondtak teljes eszménytelensége miatt.

A legfenyegetőbbnek látszik mégis az, hogy nem ritkán a katolikusok is magukévá teszik a liberalizmus értékeléseit, nézőpontját. Pl. Prohászkáról csak az ő zsidókat bíráló megjegyzéseit vagy a sikertelen "keresztény kurzus"-hoz fűződő kapcsolatát emlegették, egyébként pedig agyonhallgatta őt a magyar katolikus sajtó és közélet. Pedig Prohászka politikai publicisztikája Pázmány után az első nagy katolikus számbavétele volt a magyar egyház történelmi hivatásának. Hasonló értékelés illetné meg Bangha Bélát is, akinek halála ötvenéves évfordulójára éppen most emlékezünk, és aki a "Magyarország újjáépítése és a kereszténység", vagy "Harc a keresztény Magyarországért", ill. a "Katolikus építés" c. közéleti írásait tartalmazó kötetekben saját hiteles tapasztalatait fogalmazta meg arról a magyar liberalizmusról, mellyel nekünk is rövidesen dolgunk lesz. A liberalizmus hatása rajtunk az, hogy szégyenlősen hallgatunk Prohászkáról, Bangháról,

Vass Józsefről és más értékes embereinkről, ahelyett, hogy népszerűsítenénk gondolataikat, felhasználnók az ő szellemi előmunkálataikat mai problémáink megoldásában. Miért nem értékelünk a saját mércénkkel, miért vesszük át liberális ellenfeleink értékítéleteit? Ez nem agresszív álláspont! Ha dialogizálni akarunk ellenfeleinkkel (mert azok), ennek előfeltétele az, hogy a katolikus álláspontot kendőzetlenül képviseljük. A katolikus álláspont megfelelő képviseletének hiánya miatt nem alakult ki a "kislépések korszakában" az egyház és az állam között dialógus. Akkor úgy hallottuk, hogy csak a függöny előtt, a "rivaldafényben" volt tilos a nyílt beszéd, a színfalak mögött azonban nem. A diktatúrában gyakorolt egyházi liberalizmust lehet menteni; a mostani szabad körülmények között azonban nem volna mentségünk a liberális magatartásra.

III. Pluralizmus

A régi és az új egybeillesztésének harmadik stratégiája a pluralizmus,

Ez eredetét tekintve politikai-szociológiai fogalom. Ott három jelentésben használják. 1) A társadalmi jelenségek leírásában a pluralizmus azt jelenti, hogy minden társadalomban egymás mellett élnek társadalmi csoportok, melyek egymással kapcsolatban vannak, egymással vetélkednek. Minél jobban nő a hatalmi réteg, annál jobban szaporodnak a csoportok, annál inkább nő a kívánság, hogy a hatalomban nem részesülők beleszólhassanak a hatalom gyakorlásába. A pluralizmus a hatalomba való beleszólás lehetősége. 2) A pluralizmust politikai elméletként is értelmezzük. Az állam hatalmának kiterjedése világjelenség: szaporodnak az olyan feladatok, melyek megoldására az egyén vagy a csoport lehetőségei nem elégségesek. A "pluralista kritika" mint politikai teória azt követeli, hogy ilyen esetben az állam döntésébe a csoportok, ill. egyedek beleszólást kapjanak. Különösen jelentős ez a felfogás a gazdasági kérdéseknél, mert a pluralista politikai rendszer lehetővé teszi, hogy a társadalmi igények előnyben részesülhessenek a gazdasági szempontokkal szemben (pl. az ipartelepítés ne a gazdasági, hanem a szociális szempontok szerint történjen). 3) A pluralizmus fogalmát használjuk végül akkor, amikor a szabad demokratikus társadalom alapvető tulajdonságáról beszélünk. Ebben a társadalmi rendben a hatalom gyakorlását, a gazdasági élet alakítását nemcsak a központi adminisztráció döntései, hanem a társadalom föderalisztikus és kooperatív elemei is befolyásolják. A pluralista demokráciát így lehet meghatározni: alkotmányos garanciákkal védett egymás mellett élése és együtt munkálkodása egyenlő jogú szociális csoportoknak egy államon belül (Sondheimer). A pluralizmus elemei tehát: különféle csoportok egy államon belül – egyenjogúan és alkotmányos garanciák által védetten – éljenek és működjenek egymás mellett. A pluralista demokrácia ellentéte a totális állam, mely megakadályozza autonóm csoportok létrejöttét és működését, mivel a csoportok életét központilag akarja irányítani.

A pluralizmus fogalma ismerős a katolikus teológiában és az egyházi életben is. A teológiában az alapozza meg a pluralizmust, hogy csak Istenben alkot minden tökéletes egységet; a pluralizmus, a sokféleség így az ember teremtményiségének ismertető jegye. A végesben elkerülhetetlen a valóságok antagonizmusa. Ebben a teljesen meg nem érthető, látszólagos ellentmondásokat tartalmazó sokféleségben van a gyökere a helyesen értelmezett türelemnek. Az Egyházra vonatkozóan "az Egyház a modern világban" című zsinati dokumentum (Gaudium et Spes) elvként szögezi le a pluralizmus valóságát: "Istennek – egyetemes hatalmát és mindenre kiterjedő uralmát tekintve – nincs a világban 'helytartója', sem az állam, sem az Egyház nem az."

Beszélünk a teológiák pluralizmusáról is, amely azt jelenti, hogy a különböző teológiák, az általuk kidolgozott tételek, gondolati modellek, módszerek stb. teljesen elkülönülnek egymástól, egymással nem hasonlíthatók össze, s ez nehézséget jelent hitünk megvallásában , mert annak egysége jogos és szükséges követelmény, megvalósulását viszont megnehezíti az a tény, hogy a tanítóhivatal, mely a hit megfogalmazásán őrködik, maga is egy bizonyos teológiai nyelvet alkalmaz, s ezzel eleve dönt e mellett a teológia mellett. A pluralizmus teológiája itt azt javasolja, hogy az egyházi tanítóhivatal a korábbinál nagyobb mértékben bízza a teológusokra annak megítélését, hogy teológiájuk összhangban van-e az egyházi hitvallással.

A pluralizmus konkrét esete a vallásszabadság, az ember ama szabadsága, hogy a lelkiismeretével összhangban valamilyen vagy semmilyen vallásúnak vallja magát, és ezt ki is nyilváníthassa addig a határig, ameddig ezzel nem árt másnak. (A vallásszabadság nem ítél a vallások igazságáról vagy hamisságáról.) A katolikus egyház XII. Piusig bezárólag az igazság elsőbbségét hangoztatta a szabadsággal szemben. XXIII. János "Pacem in terris" körlevele (1963) azonban új álláspontot képvisel: "Az embernek vallási dolgokban mentesnek kell lennie minden kényszertől." A zsinat szerint egyenlő jogok illetik meg az összes vallási közösségeket. Az Egyház önmagát "fivérekből és nővérekből álló, szolidaritáson alapuló, elnyomó uralomtól mentes, szolgáló közösségnek" tekinti, s védi a vallásszabadságot.

Szoktunk beszélni világnézeti, hitvallásbeli pluralizmusról is. A világnézet átfogó metafizikai, vallási, erkölcsi véleményrendszer, melynek segítségével az ember ítéletet alkot az összvalóságról. A hívőnek világnézete, véleményrendszere a kinyilatkoztatásra is támaszkodik. Mivel a tökéletes harmónia csak Istenben valósulhat meg, az összvalóságról kialakított nézetek különbözőek lehetnek. Ez arra kötelez mindenkit, hogy türelemmel elviselje a másik világnézetét. A pluralizmust "feloldani" semmilyen tökéletes rendszerben nem lehet. A keresztény hit sem állítja magáról, hogy ilyen tökéletes rendszer birtokában volna.

A pluralizmus hatékony konfliktusmegoldó elv lehet: a konzervatív-progresszív álláspont közötti vitában, a hivatalos Egyház és a bázisegyház

közötti feszültségekben, a világi papság és a szerzetesség közötti különbségekben, a hívők-nem hívők, a világiak-egyháziak, a férfiak-nők közötti különbségek értelmezésében, az ökumenizmus kérdésében, a szekularizációval szemben kialakított álláspontunkban stb.

A pluralista gondolkodás sok mindent át tud hidalni. Példának vehetjük egy ausztriai női kolostorban megvalósított pluralizmust. A nővérközösségben a zsinati megújulás, a ruha- és életmódreform belső forradalmat okozott. A nővérek a maguk pluralista döntését úgy találták meg, hogy az intézmény keretében két önálló kommunitásba szerveződtek, s mindenkinek joga volt ahhoz csatlakozni, melyik jobban megfelelt az ő igényének. A kettősséget el kellett viselniük; de helyreállt a béke és a szeretet közöttük.

Sok egyházi konfliktusunkat a legjobb volna a – valóban hatékony – pluralizmus alapján megoldani.

Barna Gábor

BÁLINT SÁNDOR, A NÉPRAJZTUDÓS

Ez év május 10-én volt tíz éve annak, hogy a szegedi egyetem nyugalmazott néprajzprofesszora, Bálint Sándor egy tragikus autóbaleset következtében elhunyt. A temetésén megjelent százak és ezrek – tanítványok, pályatársak és tisztelők – sokasága jelezte, hogy kiváló pedagógust, jeles tudóst búcsúztatnak. A katolikus püspöki kart Lékai László prímás, esztergomi érsek képviselte.

Bálint Sándort már életében is nagy tisztelet és szeretet övezte. Lelket és gerincet erősítő példa volt sokak számára hűsége hitéhez, Egyházához, szeretett városához, s az, ahogyan a sok méltatlan mellőztetést viselte. Az elmúlt évtized szinte legendássá tette alakját. Tisztelői boldoggá avatásán fáradoznak, hogy a keresztény magyar értelmiség örök példaképe legyen. Ki volt hát ez a rendkívüli ember?

Szeged-Alsóváros, Szeged hagyományosan paraszti városrészében született 1904-ben egyszerű paprikatermelő parasztcsaládban. Édesapja korai halála után édesanyja egyedül nevelte. A szülői házban és a rokonságon keresztül ismerte meg az alsóvárosi társadalmat és azt a hagyományos életmódot, amelynek később tudós kutatója lett.

Az elemi és polgári iskola elvégzése után a piarista atyáknál érettségizett. Szegeden végezte az egyetemet, s lett tanítóképzői tanár. Itt habilitálta őt egyetemi magántanárrá 1934-ben Solymossy Sándor professzor, az ország első néprajzi tanszékének vezetője. Ettől kezdve élete a tanszék

átmeneti megszüntetése és a későbbi személyes megpróbáltatások ellenére szorosan összefonódott a szegedi egyetemével egészen az 1960-as évek közepéig, amikor koholt vádak alapján bíróság elé állították, elítélték és nyugdíjba kényszerítették. Nem ekkor szenvedett először nézeteiért. Életrajzában maga írja: "A pálya sokszor megpróbált, nem kényeztetett el, de soha meg nem keseredtem; a hivatástól, a szolgálattól egy percre sem távolított el." A mellőztetéseket fokozott munkával tette elviselhetővé. Naplójegyzeteinek közreadása bizonyára sok mindent elárulna nemcsak önmagáról, hanem akkori közállapotainkról is. Az első félreállítás után jelent meg a Szegedi szótár két kötete 1957-ben, amely máig legjobb tájnyelvi szótárunk. A nyugdíjazás utáni másfél évtized pedig – amelynek nagy anyagi gondjain a hű barát, Hamvas István alsóvárosi plébános igyekezett segíteni – a termékeny összefoglalások, a nagy szintézisek időszaka volt. Ekkor írt munkái a magyar néprajztudomány európai szintű teljesítményei, nélkülözhetetlen kézikönyvei lettek.

Már három kiadásban (1973-ban, majd 1978-ban és 1989-ben) jelent meg Karácsony, húsvét, pünkösd című könyve a nagy ünnepek hazai hagyományvilágáról, s ezt egészítette ki az Ünnepi kalendárium két kötete a szentek és Szűz Mária ünnepeinek hazai történetéről, népi hagyományairól. E művek kiadásával a Szent István Társulat kulturális küldetést teljesített. Ezekben teljesedtek ki a korábbi évtizedek kutatásai. Bálint Sándor a két világháború között a vallási néprajz egyik hazai megteremtője volt. Számos tanulmányt, könyvet publikált a vallásos – elsősorban katolikus – népéletről. Könyvritkaság ma már az "Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza" címmel 1942-ben kiadott munkája, amelyben az országszerte ismert jászladányi énekesember, búcsúvezető önéletírását adta közre, és tanulmányban vizsgálta a hasonló típusú paraszti egyéniségeket. A Sacra Hungaria című 1944-ben Kassán megjelent tanulmánykötetének írásai a magyar vallásos népélet több területének – Mária-tisztelet, búcsújárás, halottkultusz stb. – magyarországi történetével, néprajzával, táji színeivel és nemzetközi kapcsolataival foglalkoznak. Sok-sok tudományos probléma, amellyel napjainkban a néprajztudomány foglalkozik, ezekben a könyvekben bukkant fel először. Legszebb néprajzi esszéink közé sorolhatjuk a Boldogasszony vendégségében című kis könyve fejezeteit, amelyekben a történelmi Magyarország legjelentősebb Mária-kegyhelyeit mutatja be. A keresztény hitben, a Mária-tiszteletben összetalálkozó kárpát-medencei népek egymásrautaltságáról írott sorai fájdalmasan aktuálisak ma is.

A vallási néprajz, a vallásos népélet kutatása az "édesanyai jussot" jelentette Bálint Sándor számára. Az édesapai örökség a szeretett szülőváros múltjának, művelődéstörténetének, népéletének kutatása volt. Szegeddel, a szegedi nagytájjal: a "szögedi nemzettel" könyvek és tanulmányok egész sorában foglalkozott. Méltán nevezte őt Trogmayer Ottó, a szegedi múzeum igazgatója a "legszögedibb szögedinek". E kitartó munkálkodás-

nak köszönhetjük, hogy magyar városaink közül Szeged múltját ismerjük legjobban.

Bálint Sándor kevés elismerést kapott életében. Az utókor, mintha csak saját lelkiismeretét szeretné megnyugtatni, most nem fukarkodik ezzel. Intézmények s utca viseli a nevét, s az elmúlt évben, születése 85. évfordulóján a város szobrot állított neki az alsóvárosi ferences templom melletti téren. Ez év május 10-én pedig tudományos üléssel emlékezett nagy fiára.

Bálint Sándor nagy szellemi értéket képviselő hagyatéka a szegedi múzeumba került. Kezelését egy kilenctagú kuratórium látja el, amely szeretné a kéziratban rejlő holt értékeket élővé tenni, azaz a tudományos kutatásba bekapcsolni. Ezért vállalta épp e sorok írója a hagyaték felhasználásával is a magyarországi búcsújárás történetének és néprajzának feldolgozását. A könyv a Corvina Kiadó gondozásában a Szentatya jövő évi látogatására jelenik meg.

Bálint Sándor munkásságát sajátosan egyéni szemléletmódja és sokoldalú, magas szintű felkészültsége miatt nagyon nehéz folytatni az általa megjelölt úton. Kósa László tudománytörténeti áttekintése szerint Bálint Sándor "a népi katolicizmust nemcsak tárgyává tette, hanem tudományos munkája alapjává is". Kissé másképp fogalmazva azt mondhatjuk, hogy a népi kultúrát belülről is egységben, ugyanakkor – tudósi felkészültségével – kellő távlatból látta. S egyaránt képzett volt az irodalom, a nyelvészet, a filozófia, a teológia, a művészettörténet, s általában az európai művelődéstörténet területén. Ezért tudott fontos összefüggéseket észrevenni. Munkáit szép stílusban, Tömörkény, Móra és Juhász Gyula nyelvén írta.

A hívő katolikus Bálint Sándor kereszténységét a lehető legtermészetesebb módon élte. Ez adott neki erőt a megpróbáltatások elviseléséhez, ez biztosította lelkének szinte Szent Ferenc-i derűjét. A háború idején segített az üldözöttek bújtatásában. A háború után pedig a keresztényidemokrata párt tagjaként, országgyűlési képviselőként, politikusként is igyekezett a keresztény humanista eszméket a gyakorlatba átültetni. Mindinkább elaljasodó világunk azonban ennek a tevékenységnek hamarosan véget vetett. Életének ezekről az eseményeiről keveset tudunk. Érdemeivel – ellentétben néhány pályatársával – sosem dicsekedett. Ismerte és élte az Írást.

Ezért lehet példaképünk mint tudós és mint ember is. Hagyatékának feldolgozásával, könyveinek újrakiadásával pedig remélhetőleg újra alakítólag lesz jelen mai világunkban.

M. Claudina

KÜLDETÉSBEN

Zajlik hazánkban az élet. A diplomáciai küldöttek sokaságát ismerhetjük meg a tévé képernyőjén keresztül. Mindenik küldetésben van. Egyik kiválóbb, mint a másik. Igen! A küldött csak magas szintű lehet. Többet kell tudnia az átlagnál. Tekintéllyel kell bírnia. Környezete és az egész ország figyelme feléje irányul. A küldött csak egy célra figyel: jól betöltse küldetését. Gondoljunk a nagyhatalmak küldötteire a békés rendezéssel kapcsolatban. Vagy a Vatikán küldöttére, Casaroli bíborosra. A küldött minden tehetségét latba veti, hogy meg legyenek elégedve eredményeivel, s így előbbre jusson a politikai életben vagy a vállalatánál.

Isten küldötteinél fordítva történik minden. Ahogy Szt. Pál írja: "Isten azokat választotta ki, akik semminek látszanak, hogy megszégyenítse azokat, akik valaminek látszani akarnak . . ., hogy senki se dicsekedjék." Azért teszi, hogy nyilvánvalóak legyenek Isten művei. Szegények és sokszor tudatlanok, mégis a Szentlélek bölcsessége sugárzik felénk keresetlen szavaikból. Határozottak és megfélemlíthetetlenek, mint Szt. Johanna vagy Szt. Bernadett, a lourdes-i kislány. Gyermekek még, és mégis milyen fontos szerepet kell betölteniök!

A küldöttnek legtöbbször el kell hagynia rokonságát, otthonát, esetleg hazáját. Ábrahámhoz így szól az Úr: "Menj ki földedről és rokonságod közül, és eredj arra a helyre, amelyet majd mutatok neked." Már megszokott Ábrahám szolgáival együtt azon a vidéken. Ismert minden legelőt és terményt. Jól érezték magukat. S most induljon a bizonytalanba? Igen! Ábrahám indul. Így lesz nagy nemzetté. József küldetése fájdalmasabb. Testvérei irigységének lesz áldozata: eladják egyiptomi kereskedőknek. Elszakítva kedves atyjától, anyjától, akik legjobban szerették. S akkor még folytatódnak a szenvedések a börtönben. Így készíti fel Isten hű gyermekét a nagy küldetésre: megmenti általa Egyiptomot is, de szüleit, testvéreit is az éhhaláltól. Mózes se nevelkedhetett édesanyja szeretetében. A fáraó leányának könyörülő irgalmából menekül meg a Nílus vizéből, de alighogy eléri a férfikort, máris a pusztában kell elrejtőznie, hogy szólhasson hozzá Az, Aki van! Izrael Istene. Ott kell megtudnia, hogy küldetése, nagy küldetése van. Ki kell vezetnie Izrael népét az egyiptomi fogságból. Milyen veszélyes vállalkozás lesz! Nagyon gyengének érzi magát. Szabadkozik is, de nincs mese. Az Úr mindenre határozott választ és segítséget ad. Mennie kell! Bármennyire fél. Sőt! Őt választja ki, hogy megkösse népével a szövetséget, és bevezesse őket a tejjel-mézzel folyó országba.

Ott van Jónás próféta! Ellenkező irányba menekül a küldetés elől. Vihart kell támasztania Istennek, hogy észhez térítse prófétáját. A cethal gyomrában kellett elgondolkodnia helytelen döntésén. Megadja magát. Elindul Ninivébe, hogy bűnbánatot hirdessen, mert 40 nap, és Ninive elpusztul.

Az apostoloknak el kell hagyniuk otthonukat, szeretteiket, mikor elhangzik a meghívás: "Kövess engem!" Keresztelő Szt. Jánost is a pusztába viszi a Lélek, a Jordán mellé, hogy mindenkitől távol felkészítse a Messiás útjának előkészítésére. Szt. Pál se megy vissza Damaszkuszból Jeruzsálembe, hogy elbúcsúzzon azoktól, akik a törvényre oktatták. Indul a "kiválasztott edény", akinek meg kell tudnia, mennyit kell majd szenvednie az Úr nevéért.

Alacoque Szt. Margit mellől is elszólítja az ég az édesapát, mielőtt közli vele Jézus Szt. Szívének titkait. A kolostor csendjébe vonja őt, hogy küldetését betölthesse. Jézus Szívének 12 ígéretét kell továbbadnia a világnak. Lisieux-i Kis Szt. Teréz is már 4 éves korában elveszíti édesanyját, hogy egész fiatalon megtehesse a bátor lépést a kolostor szentélyébe. Neki a lelki gyermekség útját kell kitaposnia azok számára, akik félénkek, mikor Isten színe elé járulnak. Azt hiszik, hogy Teremtőjük szigorú bíró, aki lecsap hibázó gyermekeire. Teréz megtanít arra, hogy a "bizalom" felvonóhídján gyermekként közeledjünk az Úrhoz. Don Bosco édesapja hal meg korán, s így azt hiszi, szertefoszlott álma: az ifjúságot összegyűjteni a hidak, fészerek alól, és atyaként felnevelni őket az ég benépesítésére. De az Atya akarata a görbéből is egyenest tud csinálni. Egy kis kerülővel, sok-sok szenvedéssel az ifjúság legnagyobb apostola lesz. Küldetést kap a suhancokhoz, a senki fiaihoz.

A világ küldötteire hír, dicsőség vár. Isten küldötteire szenvedés és halál. A prófétákat megölték. Keresztelő Szt. Jánost Heródes lefejeztette. Pedig Jézus világosan felhívja rá a figyelmet: "Az asszonyok szülöttei közt nincs nála nagyobb." (Mt 11,11–13) "Mit mentetek ki látni a pusztába? Széltől lengetett nádat? Vagy prófétát? Igenis mondom nektek, prófétánál is nagyobbat." (Mt 11,7–13)

És akiről a próféták jövendöltek? Jézus Krisztus? Az ígért Messiás, akit az Atya küld, hogy örömhírt vigyen a szegényeknek, szabadulást a foglyoknak, és hirdesse az Úr kegyelmének esztendejét. Az az ég Küldötte volt valóban. Mit kapott a világtól? Akikért jött! A legkegyetlenebb kínzásokat és keresztet. Állatot sajnálnánk úgy megkínozni, ahogy Őt megkínozták. Még a legkisebb enyhülést is megtagadták tőle. Epét és ecetet kínáltak gúnyolódva neki, hogy szomját oltsa.

Igen! Isten küldötteit nem érti a világ. Útban vannak. El kell őket tenni láb alól, vagy legalábbis el kell hallgattatni őket. Mily soká ismerhettük meg a fatimai üzenetet. Akkor, amikor már küszöbön volt a II. világháború. Mit

szenvedett Lucia saját családja és faluja körében, mert nem vonta vissza a Szent Szűz üzenetét.

Elgondolkodtató, ahogy Jézus küldi apostoli útra övéit: "Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. Úgy küldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé. Ne hordjatok magatokkal se erszényt, se sarut. Az úton senkit se köszöntsetek. Ha beléptek egy házba, így köszöntsétek: Békesség e háznak és minden lakójának. Ha békességes ember lakik ott, rájuk száll a ti békességtek. Ha nem, visszaszáll rátok." Tehát békességet kell vinnie mindenhová Jézus apostolának. Az ő küldöttei valóban szegények legyenek, mint Szt. Ferenc és fiai voltak. Különben zárva maradnak a szívek.

Az előbb jelzett küldetést megismétli Jézus a mennybemenetel előtt. Így szól apostolaihoz: "Minden hatalmat én kaptam a mennyben és a földön. Elmenvén tehát az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden népnek, és kereszteljétek meg őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében." Azóta ezer és ezer lélekben ismétlődött meg ez a küldetés. Gondolok itt a papságra és a szerzetességre. A Cirillekre és Metódokra, a Gellértekre és a Xavéri Ferencekre, akik pogány földön hirdették az Evangéliumot, és népeket térítettek meg. De a munkáspapokról se feledkezhetünk el, akik Franciaországban újra evangelizálják a gyárak egyszerű dolgozóit. Teréz Anyának és követőinek küldetése van, s nemcsak Calcutta haldoklóinál, hanem minden ország legkivetettebb rétegeinél. Chiara Lubich lelki, olimpiai lángja, Jézus Krisztus tanításának és példájának megélése, keletről nyugatra, északról délre terjed, s hisszük, hogy valósággá válik Jézus vágya: "Tüzet jöttem bocsátani a földre, és mit akarnék mást, mint hogy az meggyulladjon." E láng lelke az igazi felebaráti szeretet. Győzni fog! Feléget mindent, ami nem hozzá tartozik: irigység, gyűlölet, rágalom, hamisság és haragtartás.

S a magyar nép életében micsoda nagyszerű küldetése volt Rákóczinak, Széchenyinek, Deák Ferencnek, valamint a korunkbeli íróknak és költőknek: Prohászkának és Tóth Tihamérnak, Mindszenty bíborosnak és Apor püspöknek, Apponyinak és Márton Áronnak vagy Tőkés Lászlónak.

A missziós küldetéssel külön kellene foglalkoznunk, mert csodálni tudjuk azokat a misszionáriusokat, akik először léptek Kína, Japán vagy Amerika és Ausztrália földjére azért, hogy vérükkel termékenyítsék meg a talajt, melybe az evangélium magját ültették. Hány vértanút adtak az Egyháznak ezek az országok! Uganda áldozatai és szentjei! Mint piros virágok nyíltak ki a fiatal Egyház földjéből. E talaj táplálója a vértanú misszionáriusok vére volt.

Meg kell emlékeznem Páli Szt. Vince csodálatos küldetéséről. Még fiatal pap korában kalózok kezébe kerül, és Tuniszba hurcolják rabszolgaként. De gazdáját megtérítve sikerül megszöknie, és ismét hazakerül Fran-

ciaországba. Megalapítja a lazaristák missziós társaságát, akik nemcsak az ország egyszerű falusi népét tanítják az evangéliumi életre, hanem Anglia üldözött népét is Krisztushoz segítik. A vallás tiltva volt. Sok missziós pap esik áldozatul. Mégis jelentkeznek újak és újak a veszélyes küldetésre. Még többen szenvednek vértanúságot Tuniszban. Szt. Vince tudta, hogy hány keresztény kerül a kalózok fogságába, és hasonló rabságban vergődik, ha nem tagadja meg hitét. Ezért küldi fiait az afrikai partokra, hogy mentsék, ami menthető. Külön fejezetet lehetne szentelni elszántságuknak, mellyel papjai minden kockázatot vállalnak a lelkekért. És sokrétű küldetése mellett ki kell emelnünk Szt. Vince bámulatos szervezőerejét is. Mert ő sürgeti a szemináriumok létesítését, hogy a papság életét magasabb szintre emelje, és ő szervezi meg a keddi konferenciákat, hogy papjai a szent élet által a híveket is megszenteljék.

Igen, a szentek hallatlanul többet bírnak, mint az átlagos apostolok. Nagyobb a küldetésük! Több a kegyelem és áldás fáradozásukon, ha egészen Jézusra épülnek. És a maguk erejére sohasem támaszkodnak. Sikerek láttán eszükbe sem jut elbizakodni. A dicséretek nem "dobják fel" őket. Megmaradnak egyszerűnek, alázatosnak, szerénynek. Milliók mennek át kezükön, de nem kell félni, hogy az adományokból egy fillért is megtartanak maguknak. Csak eszköznek tartják magukat Isten kezében. Boldogok, hogy tehetnek valamit az Úr nevéért. Ahogy az apostolok örültek a megostorozás után, hogy valamit szenvedhettek Jézusért, ugyanúgy az igazi küldöttek természetesnek veszik a hasonló helyzeteket.

S most a Magyarországon újrainduló szerzeteséletről. Uram, valóban küldetésük lenne még a 60-70-80-90-es korosztályoknak? Újra elhangzott fölöttük Ábrahámhoz intézett szózatod: "Menj ki földedről és rokonságod közül, és eredj arra a helyre, melyet majd mutatok neked (elöljáródon keresztül), és nagy nemzetté teszlek." Megható példákat látunk az elindulásban... Súlyos betegségben vette át egy szerzetes a bizonytalan elöljárói tisztet. És tapasztaljuk az istenáldást áldozatán. Van, aki kételkedve indul, van, aki félve és rogyadozó lábakkal, egyesek hittel, mások felszámolva bátran mindent.

Megértéssel kell ezt fogadnunk, és nem szabad senki fölött pálcát törnünk, hiszen azt hittük, hogy a kolostor falain kívül kell megvárnunk a "Vőlegény érkezését". S íme, milyen váratlanul felharsant a kürt: "Íme, jön a Vőlegény, menjetek az Úr Krisztus elé! Hozzátok rendbe lámpásaitokat! Még tervem van veletek, mielőtt bevezetnélek benneteket a lakodalmas házba." De a zsoltáros figyelmeztet: "Ha ma az Úr szavát meghalljátok, meg ne keményítsétek szíveteket!" Gyorsan döntsünk, mert lehet, hogy holnap már késő lesz.

A TABERNÁKULUM ELŐTT

"Seregek Istene, térj vissza hozzánk, arcodnak fényét ragyogtasd fel, és szabadulást hozz ránk!" (80.zs.) – A zsoltár nyomán szívemből is ez a kérés száll feléd ma, Istenem. Arcod fényét, tekintetedet keresem.

Amint sötét, borongós napokon vágyva vágyunk újra meglátni a napot, úgy vágyom tekintetedre, Uram, Istenem. A virág kitárul, ha ráragyog a napsugár; teljes odaadással fordul felé, kiszolgáltatja magát az éltető napsugaraknak. A kisgyermek anyja szerető, óvó tekintete alatt gondtalanul adja át magát a játéknak. Így szeretnék én is fénylő tekinteted alatt élni, Istenem! Feléd tárom a lelkem. Ragyogtasd rám arcod fényét!

Ragyogjon rám szerető tekinteted, mikor a napi feladat sötét hegytömbként tornyosul elém. Nehéz ilyenkor valamit elkezdeni. A szürkeség nyomasztó teherként nehezedik rám. Lépni sem tudok. Fényed világítsa be utamat, szereteted melege oldja fel dermedtségem. Örömmel adom át magam neked, lelkem éltető napsugarának. Tudom, nem érhet baj, amíg tekinteted sugara kísér. Kitárom a lelkem, kiszolgáltatom magam neked. Nem félek fényedtől akkor sem, ha az lelkem titkos zugait is bevilágítja, és napfényre kerülnek gonoszságaim. Miért rejtegetném előtted lelkem sebeit? Hiszen csak te tudod meggyógyítani őket. Égess ki lelkemből minden önzést, szeretetlenséget. Érleljen meg arcod fénye a szenvedésre, hogy elfogadjam és békén viseljem a keresztet, amit küldesz. Fényed erő, tűz, értelem. Erősíts, gyújts föl, világosíts meg! Vezess ki a tévelygések szűk, sötét utcájából! Értesd meg velem, hogy te vagy az út, amelyen járnom kell, az igazság, amit keresnem kell, és az élet, lelkem élete! Add, hogy fényed átjárjon, és ezt a te fényedet sugározzam mindenkire!

Istenem! arcod fényét kérem azokra is, akik mindig az árnyékos oldalon járnak. Akiket nem érhet el arcod ragyogása, mert kizárnak az életükből. Itt mennek tönkre mellettünk fény és meleg hiányában. Ez talán a mi bűnünk, mert nem ragyog át rajtunk Isten fénye. Elhomályosítjuk a jó hírt, aminek át kellene ragyognia életünkön.

Istenem, végtelen fény! oszlasd el lelkünk és világunk sötétségét, derítsd ránk az öröm napját! Te vagy a mi Istenünk. Megmutattad dicsőséged egyszülött Fiadban. Jézusom, te itt maradtál köztünk az oltáron. Innen sugárzik ránk a fényes istenarc. Térít magadhoz bennünket, hiszen mi a Fény gyermekei vagyunk . . .

"Sugárzik Tőled rám a fény, hiszen lámpásom lett az Úr, sötétségemben ő gyújtott világot." (18.zs.)

KÖNYVSZEMLE

Szolnoky Erzsébet: *Fellebbezés helyett.* Apor Vilmos püspök élete és vértanúsága. Szeged, Szent Gellért Egyházi Kiadó (1990), 174 o.

Balássy László: *Apor Vilmos, a vértanú püspök.* Budapest, Ecclesia (1989), 186 o.

Bizonytalansággal teli időkben különösen is szükség van példaképekre, akiknek sugárzó egyénisége, megalkuvás nélküli okossága és emberszerető áldozatkészsége bennünk is mozgósítja a jóra kész csírákat.

Apor Vilmos alakja messze kimagaslik századunk történelmében. Emlékezete még ma is élénken él azokban, akik személyesen is megtapasztalhatták papi szívének melegét Gyulán plébánosi (1918-1941), majd pedig Győrött püspöki (1941-1945) tevékenysége folyamán. Neve országszerte a II. világháború éveiben, főként ennek utolsó hónapjaiban vált ismertté. Sokak tudomására jutott bátor kiállása a nyilas önkénnyel szemben. Halálának híre és körülményei pedig futótűzként terjedtek el, megrökönyödést és csodálatot váltva ki. Bár egyénisége, családi körülményei és neveltetése folytán, sokban különbözött Mindszenty hercegprímásétól, alapbeállítottságában, a magyarság és a keresztény értékek rendületlen szolgálatában ugyanazt az utat járta.

Ősi erdélyi nemesi család sarja volt; a székelység sorsa mindig szívügye maradt. Jellemét acélossá keményítette a gimnáziumi években kapott jezsuita nevelés, megőrizve a kultúra, a zene, a szép iránti érzékét. A fegyelmezett külső érzékeny és szeretetre kész, imából táplálkozó bensőségességgel párosult. Felelősségtudata a szociális problémákkal szemben innsbrucki egyetemi tanulmányai folyamán alakult ki. Ezért minden erejét és befolyását felhasználta arra, hogy plébániáján, egyházmegyéjében és – a püspöki kar megbízottjaként – az egész országban ne csak a kifejezetten vallásos jellegű egyesületek (pl. a Mária Kongregációk) verjenek gyökeret, hanem a legkülönfélébb szociális intézmények és mozgalmak is, mint pl. a Szociális Misszió Társulat, KALOT, KALÁSZ stb.

Életének kulcsát az Isten és az emberek iránti áldozatos szeretetében találhatjuk meg. Ez képesítette arra, hogy a kockázat tudatában, 1945. március 30-án, nagypénteken szembeszálljon a garázdálkodó orosz katonákkal. Az Istentől adott női méltóság védelmére áldozta életét.

Rövidesen halála után megindították az eljárást boldoggá avatására. A politikai helyzet következtében azonban mind ez, mind pedig a külső tiszteletnyilvánítás holt vágányra került.

Első nagyobb életrajza dr. Közi Horváth József pápai prelátus, volt győri országgyűlési képviselő és Apor püspök közeli munkatársa tollából jelent meg Münchenben, 1977-ben. A második, bővített kiadást Szamosi József rendezte sajtó alá, és 1984-ben ugyancsak Münchenben adták ki. Közi Horváth könyvében nemcsak felhasználta az addig megjelent irodalmat, hanem adatokat gyűjtött Apor püspök Nyugatra távozott ismerőseitől és rokonaitól is. A püspök halálának körülményeire vonatkozóan pedig főleg dr. Zágon Józsefnek, a püspök irodaigazgatójának és gróf Pállfy Józsefnek, a püspök unokaöccsének beszámolóira támaszkodott. Egyikük Olaszországban, a másik pedig Ausztriában élt, de mindketten tanúi voltak a halálos lövésnek és az azt megelőző eseményeknek. Pálffy Józsefet is érte golyólövés ez alkalommal.

Örülünk, hogy most csaknem egyidejűleg két könyv is megjelent Magyarországon a vértanú püspökről. Mind a kettő sokban támaszkodik Közi Horváth munkájára, ugyanakkor kiegészíti. Szolnoky Erzsébet sokat merít Apor püspök naplójából, valamint a győri püspöki és a pannonhalmi bencés levéltár adataiból. Külön tárgyalja Apor püspök társadalmi, katolikus politikai tevékenységét. Sorait olvasva reméljük, még az is sokat tanulhat és tisztelettel hajlik meg Apor Vilmos jelleme előtt, aki a mai megváltozott társadalmi körülményekben esetleg más konkrét utakat és elgondolásokat tart megfelelőnek nemzetünk erkölcsi megújulására.

Balássy könyve több ponton kiegészíti a két másik szerzőt. Pl. ecseteli a püspök zenei érzékét és imaéletét, valamint külön említi, hogy mit próbált tenni a papi hivatások érdekében. "Emlékek tükrében" címen pedig Apor püspök egykori gyulai híveitől közöl tanúságtételeket.

A vértanú püspök halálának körülményeiről Balássy rövidebben számol be, és egy harmadik személy, dr. Cseh Sándor elbeszélését követi. Véleményünk szerint dr. Zágon és Pálffy József tanúságtételei fontos szempontokra mutatnak rá, amelyeket érdemes kiemelni.

Remélhetőleg hamarosan kiadhatják Apor püspök naplóját is. Ezzel lelkivilága még közelebb kerülhet hozzánk.

Benkő Antal

LEVELESLÁDÁNKBÓL

Én a Szegények Kis Nővéreinek kongregációjához tartozom. Belgiumban voltam kb. 20 évig, de már 4 éve ide helyeztek. Mindig nagy örömmel olvastam a Szolgálatot; de nem tudok részt vállalni a kiadási költségekben. Tudom, hogy költséges dolog, és nagyon jól megértem, ha nem küldhetik a jövőben, és hálásan köszönöm eddigi kedvességüket. – Franciaország, 1990. III. 8. (Természetesen küldjük továbbra is.)

Igaz szívből gratulálnom kell a Szolgálat 84. számához. Főként időszerűsége miatt. Sajnos, ide is átterjed valamiképpen az az kontesztáló szemlélet, amely annyira fertőzi a német nyelvű egyházat, még sok jezsuitát is megzavarva. Mostanság már a magyar papok is gyakrabban mehetnek nyugatra, és inkább az ilyen irányú mentalitásokat veszik fel, mint a pozitívumokat. A 84. számban maga az anyag is nagyszerű. Egyik írás jobb, mint a másik. – 1990. III. 10.

Szeretném megrendelni a Szolgálatot és a vele küldött könyveket. Kispapként a szemináriumban ismertem és szerettem meg a folyóiratot. Tavaly szenteltek, és első kápláni helyemen vagyok. – 1990. III. 21.

A fővárosból egy kis alföldi faluba költöztünk; tanyát vásároltunk, és sikerült a falu szélén egy nagy házat felépítenünk. Ebben várjuk hetedik gyermekünket a jövő hónap elejére. Akadna-e olyan ausztriai, vidéken élő katolikus nagycsalád, aki szívesen megismerkedne velünk, és esetleg a nyár végén kb. egy hétre "csereüdülnénk" egymás házában? Három fiúnk és három lányunk van, 1,5 és 8,5 évesek között. – 1990. IV. 16.

Beteg voltam és vagyok, kb. 2 és fél hónapja, influenza, és nagyon nehezen jövök helyre. Szeptember 12-én (a névnapján) anyám váratlanul meghalt, 86. életévében. Talán az éveken át felhalmozódott munka és fáradtság most jön ki rajtam. Pár napja múltam 65 éves. Szeretettel testvérük, Margit. – 1990. IV. 18.

Szívesen vállalok három intenciót. 77 éves nyugdíjas rokkant ember vagyok. Segítséggel tudok mindennap misézni. Lábaim csaknem bénák. Sok munka és 21 hónapos internálás. – 1990. IV. 20.

Az egzámen fontossága, mélysége, gyakorlata igazán igényem. Ilyen jó az Isten hozzám, hogy lelkiatya hiányában is gondoskodik a hozzá vezető utak megmutatásáról. A közösségi megkülönböztetés gondolatai is nagyon tetszenek nekem. De jó is lenne szerzetesi közösségemben megvalósítani! Csak ne volnának olyan nagyok bennem és körülöttem a korlátok. – Támogatást nem nagyon ígérhetek. A nyugdíjam kell a megélhetésemhez. Ami tiszteletdíjat kapok a hitoktatásért, azt a gyerekek javára szoktam felhasználni. Nekem nagyon-nagyon

hiányozna, ha többé nem jönne a Szolgálat. Eddig ha valamilyen témát kerestem, az összes szám rendelkezésemre állt. Mert igazán használom őket: órákra készülésnél és elmélkedésre egyaránt. – Olyan jó tanúságot tenni megélt hitemről. Csodálatos ez a munka! De nem mindegy, hogy hogyan mondom. Azért olvasgatom visszamenőleg is sokszor a Szolgálatot, amelyben magasabb szinten kifejezve, egyháziasan, a II. vatikáni zsinat szellemében találom meg saját hitemet és nézetemet. – 1990. IV. 20.

Már évek óta szerzik azt az örömet, hogy komoly lelki táplálékhoz juttatnak. De nemcsak engem, mert most egy nyugdíjasházban lakom, és a Szolgálat körülvándorol. Aztán egy fiatal káplánhoz kerül, aki fiataloknak adja kézbe. Így egy Szolgálat sok lelket szolgál. De én mindig csak kaptam, s eddig soha nem adhattam – persze imádságon kívül. Most örömmel olvastam, hogy van lehetőség arra, hogy sok fáradozásukat és jóságukat viszonozzam. Bár szerényen, hiszen nyugdíjas vagyok. – 1990. IV. 22.

Nekünk, idős papoknak – gyémántmisés voltam – igen nagy ajándékot jelent a Szolgálat serkentő írásainak olvasása. Köszönöm Belon Gellért megküldött poszthumusz könyvét, Élet a halálból; szerencsés volt, hogy az expedíciót húsvét ünnepéhez rögzítették. – 1990. IV. 23.

Hálás szívvel köszönöm a Szolgálat hiánytalan küldését; a lapot nagy szeretettel olvassa és tanulmányozza az egész család. Négy gyermekem időközben felnőtt, de még mind tanulnak; én pedig négy éve rokkant nyugdíjas lettem, és így tartom el a családot. A jó Isten gondviselését tapasztalom meg küldeményükben. – 1990. IV. 25.

A húsvéti szám és könyv küldését pontosan kiszámították: megérkezett nagypénteken. Volt is idő az ünnepek alatt olvasásra. Most nagy a készülődés: május 13-án bérmálás lesz. Ebben a csöpp faluban ilyen még nem volt. 480–500 a lélekszám. – 1990. IV. 27.

A Szolgálat 85. számában az olvasókhoz intézett kiadói–szerkesztői sorok hatására igazán itt az ideje, hogy megköszönjem azt a sok felbecsülhetetlen szolgálatot, melyet ez a folyóirat és a csatolt könyvek jelentenek egy nagycsaládos, krisztusi életre törekvő világi ember és környezete számára. Talán nincs is nap, amikor ne venném a kezembe a Szolgálat 1–40. és 41–80. számainak tárgymutatóját, hogy a szükség szerinti aktuális témákhoz megfelelő eligazítást kapjak, mely ismereteket részben családomon belül, de munkatársaim, hittanos gyermekek szülei, plébániai-bibliai közösségünk és saját hitem erősítésére használjam fel. Boldogan nyújtanék én is némi ellenszolgáltatást a sok-sok ajándékért. Gyermekeim egyházi iskolában végeztek, és a jó Isten kegyelméből mind a 14 unokám hitvalló szülőket mondhat magáénak. – 1990. IV. 28.

Különösen megörültem Belon Gellért püspök úr könyvének; jómagam is voltam két évig káplánja. Nagyon tartalmas könyv. Sokat szenvedett ember tapasztalata áll a könyv mögött,

melyet mélyen hívő lélekkel dolgozott fel, és azt adja tovább könyvében. Elnézést a késői válaszért, de gerincműtéten estem át. – 1990. IV. 30.

Hálásan köszönöm, hogy már hosszú évek óta küldik nekem a Szolgálatot és mellékleteit. Ha lehetséges, továbbra is kérném, mert nagy hasznát veszem; de nemcsak én, hanem családom is; sőt baráti köröm is. Szívesen és szeretettel elmondatok évi három szentmisét. Magamról csak ennyit: Nyugdíjas édesanyámmal élek. Az első turnussal elvégeztem a Hittudományi Akadémia levelező tagozatát, utána a hitoktatóképzőt. 1987-ben a Bíboros Úr kinevezett a Főegyházmegyei Kateketikai Bizottság tagjává (hárman vagyunk világiak); hatodik éve hitoktatok, templomban is, iskolában is. 600 gyermeknek tartunk hitoktatást. Mindezt csak ezért írtam meg, hogy bizonyítsam: mennyire hasznát veszem kiadványaiknak. "Mellékállásban" egy épülő nagy plébániatemplom irodáján dolgozom. – 1990. V. 1.

Sokszor hallgattam a jó Gellért atyát. Milyen jó, hogy a mű tovább él, mint a szerző! – 1990. V. 1.

Kérem a Szolgálat további küldését. Az eddigi 84 számot összegyűjtve sikerült Erdélybe juttatnom. Igen megörültek neki. – 1990. V. 2.

A Szolgálat nyújtotta lelki segítséget szívből köszönöm. Nagyon hálás vagyok a legutóbb küldött Belon Gellért-könyvért is. Szeretem az ő írásait, különösképpen a "krisztusi sebek" gyógyító kegyelmeket hordozó szerepével kapcsolatos gondolatait. Minden problémából talpra állítanak ezek, melyeket a saját életemben is sok mindenben megtapasztalok, ha nem is tudom ilyen szépen megfogalmazni. – Évek hosszú során soha nem mertem megkérdezni, hogy én küldeményeiket mivel viszonozhatom. Szívesen küldtem volna, és ma is küldenék szerény pénzadományt, de ennek lehetséges módját nem látom. Maradna, mint olvasom, az intenciók vállalása, de erről meg igazából pontosan nem tudom, mit takar. Mégis szívesen vállalkoznék rá, ha olyasmi, amire én képes vagyok, illetve módomban áll. – 1990. V. 3.

Belon Gellért még a Központiból egyik legjobb barátom volt; önvallomásos könyve igen a szívemhez nőtt. Ezért a szerkesztőnek is hálás köszönetet mondok. – 1990. V. 4.

Lelkes olvasója vagyok a Szolgálatnak; évek óta ingyen jutottam hozzá az Önök nagylelkűsége folytán. Most szeretném, ha három imaszándékot közölnének velem. Tekintettel arra, hogy már 89 éves vagyok, ne nagyon késlekedjenek az intenció kijelölésével. – Női olvasó, Magyarország, 1990. V. 5.

Erdélyi református lelkész vagyok, és olyan gyülekezetben szolgálok, ahol együttesen élnek magyar reformátusok, magyar római katolikusok, német evangélikusok és ortodox

románok. Így nagyon könnyen el lehet azt az ökumenikus kapcsolatot képzelni, mely valamennyi felsorolt vallásfelekezet lelki életét meghatározza. – Egy szomszéd római katolikus plébánostól, tisztelt szolgatársamtól kaptam a Szolgálat egyházi kiadó bécsi címét, és én most azzal a szeretetteljes kéréssel fordulok Nagyméltóságukhoz, hogy szíveskedjenek a borítékon feltüntetett címemre rendszeresen postázni a teológiai meg a filozófiai folyóiratukat. Nagy megtiszteltetésnek fogom venni, ha a közeljövőben azzal tüntetnek ki, hogy engem is felvesznek olvasóközönségük táborába. – Erdély, 1990. V. 6.

A húsvéti számban közölt felhívásra én is jelentkezem. A plébános atyával úgy gondoltuk, hogy elküldöm a mellékelt testimoniumot, mert – arra hivatkozva, hogy képviselőtestületi tag vagyok – nem fogadta el tőlem a három sacrumért a pénzt. Kérem, rendelkezzen egy pár sorban a tennivalóról. – 1990. V. 8.

Végre sikerült papot találnom, aki elvállalta az intenciókat. Jelenleg a Mátrában vagyok. – A Szolgálat első cikkének szerzője Naszályi Emil atya! Egyik húgom az általa alapított ciszstercita rend tagja. Ők már hivatalosan léteznek, új hivatások is vannak. Lassan rendeződnek a szétszórt szerzetek. – 1990. V. 8.

Az előszóban egy Belon Gellért-könyvről szóltak, de én nem kaptam meg; vagy rosszul értettem, hogy mellékletnek szánták? Nem venném rossz néven a pótlást, mert a püspök atya írásait nagyon szeretem. Igen mély, szemlélődő lélek volt. – Eljutottam az örök fogadalomig. Hála ezért a kegyelemért; de kérem az imákat is, sőt ha teheti, mutasson be egy szentmisét is értem. – Arra merészkedem, hogy egy témajavaslattal állok elő. 1991-ben lesz Keresztes Szent János halálának százados évfordulója. Ebből az alkalomból nem lehetne egy-két cikket írni? Grazban az atyák között biztos akadna megfelelő szerző. – Olaszország, 1990. V. 10.

Nem tudom, tehetek-e egy témajavaslatot. A Szolgálat valamelyik száma esetleg foglalkozhatna az Egyházban jelenleg élő megújulási mozgalommal. Ezekről az emberek elég keveset tudnak; akik pedig valamelyik lelkiséghez tartoznak, csak a sajátjukat ismerik. Emlékszem, hogy több lelkiségről jelentek meg cikkek, tanulmányok a Szolgálatban az évek során; de az kevés és szórványos. – 1990. V. 10. (A szerk. megjegyzése: Éppen e levél érkezésének napján tartottunk szerkesztőségi megbeszélést a 91-es témákról; ezek egyike: Az Egyház megújulása. Egyelőre ugyan nem a megújulási mozgalmakra gondoltunk.)

Mindig nagyon jó írások vannak a Szolgálatban. Legyen áldott emléke a folyóiratot kezdeményező atyáknak! – 1990. V. 11.

Köszönöm, hogy továbbra is kapom a Szolgálatot, és sajnálom, hogy csak egy köszönettel kell elfogadnom; de bízom benne, hogy majd másra is telik. – 1990. V. 11.

Külön köszönöm az időnkénti könyvküldeményeket! Jó szolgálatot tesznek a munkám során (a kenyérkereső foglalkozásomban is, még inkább a hitoktatásban, felnőtt csoportok vezetésében stb.). Körülöttem mindig van kereső-kutató, frissen megtérő vagy éppen elakadó felnőtt, és mindenféle korú gyermek, ezért nincs az a téma és nincs az a mennyiség, ami idővel "el nem kel" a polcomról, vagy szét nem mállik maszatos kis kezek között. A gyermekek – didaktikailag is figyelmet igénylő ragaszkodással – őrzik a jó tanulásért, ezért-azért kapható szentképeket, "szakrális csecsebecséket" (némelyek batyuval járnak hittanórára, állandóan hurcolják az összes kincsüket). Akinek könyv is jut a batyujába, az már nagy érdemeket tudhat magáénak. Tehát, köszönök mindent, amit módjukban áll küldeni, ha továbbra is megőriznek jó szolgálatukban! Mondanom sem kell, hogy aki ilyesféle kedvtelésekkel tölti az idejét, nem rendelkezik Dárius kincsével, de minek is lenne az, hisz az sem lenne elég neki... Ezért tisztes ellenszolgáltatás helyett be kell érnem azzal, hogy csupán az Önök által jelzett három intenciót ajánljam fel, ezt azonban jó szívvel küldeni fogom. – 1990. V. 12.

Igen hálás vagyok a Szolgálatért, mert nívós, igaz hitű kiadvány, változatos témájú, és meg is valósítja azt, amit ígér: szolgálja a lelki előhaladásunkat. – 1990. V. 15.

Mindig nagy örömmel fogadtam és fogadom küldeményüket; de örömöm az utóbbi két évben megkétszereződött, mert a kislányom, aki a debreceni Svetits katolikus gimnáziumban tanul, igen nagy hasznát veszi, és nemcsak ő, hanem néhány osztálytársa is. – 1990. V. 17.

Külön azért is köszönöm a húsvéti küldeményt, mert anyagi okokra való hivatkozással le akartam mondani a Szolgálatot. Most mégis nyugodt lélekkel elfogadom, és vállalok két intenciót. Nagy az örömöm, hogy továbbra is élvezhetem igazán tiszteletre méltó munkájuk gyümölcsét. – Meghatva olvastam Maron József atya lélekkel írt beszámolóját Koch atya életéről és haláláról. Az elhunytat én nem ismertem, de Maron atya az én áldott emlékű gimnáziumi igazgatóm fia. Misszióba indulásakor mindnyájan ott szorongtunk a Szent István-teremben. – 1990. V. 17.

Remélem, jól vagy, és vígan megy a szerkesztés. Nekem nagyon tetszik a Szolgálat. Egyedüli kifogásom a bolha apró betűk. Hiába, öregszem, és egyre inkább nehezemre esik a kicsi betűket olvasni. – Egyesült Államok, 1990. V. 17.

Egy lelkész barátomtól hozzájutottam a Szolgálat néhány számához, és az azokban olvasott írások igen megragadtak. Láttam továbbá a 41–80. számok tartalomjegyzékét is. Ezen benyomásaim alapján folyóiratukat magas színvonalú, nívós kiadványnak tartom, ami nemcsak a papság, de a vallása iránt komolyan érdeklődő magyar értelmiség lelki–szellemi gyarapodását is kitűnően szolgálja. Kár, hogy Magyarországon alig ismert. Ami a levél írására késztetett, az a fentiek elmondásán és őszinte kifejezésén kívül az a tiszteletteljes javaslatom, hogy vegyék fontolóra a folyóirat magyarországi terjesztésének-árusításának lehetőségeit,

hiszen ennek már – hála legyen Istennek! – "elvi" akadályai nem lehetnek. Engedjék meg, hogy egy személyes kéréssel is forduljak Önökhöz. Amennyiben van a korábbi számokból elfekvő raktári készletük, hálás lennék, ha néhányat volnának szívesek küldeni a címemre. Kérem, hogy ne vegyék szerénytelenségnek, de az összefoglaló tartalomjegyzék és tárgymutató szerint szinte minden számban találtam olyan írást, ami érdekelne. Nevelőtanár vagyok egy középiskolai internátusban, és filozófiát tanítok gimnáziumban. Így már munkámhoz is kaptam segítséget a Szolgálatból: a 81. szám tanulmányaiból diákjaim filozófiaórán referátumokat tartottak. – 1990. V. 19.

Rokkant nyugdíjas vagyok. Amíg erőm engedte, ápoltam a betegeket. Most elvégeztem a teológiát, és szeretnék bekapcsolódni a hitoktatásba. Közben egészségem is romlott, és beteg, idős anyámtól sem mehetek távolra. Még reménykedem, hogy valamiképp Krisztus szeretetét sugározhatom. A nyugdíjam oly kevés, hogy abból épp hogy megélek. Könyvre már nem telik. Az intenciók is már megfizethetetlenek részemről. Így a Szolgálatért fizetni nem tudok. Isten áldását kéri munkájukra és egész életükre, régi olvasójuk. – 1990. V. 21.

Hitoktató és kántor vagyok egy plébánián, egy nemzetiségi templom miséin orgonálok, és egy öttagú családot látok el. Mire esténként elcsendesedik körülöttem minden, már olyan fáradt vagyok, hogy kihull a toll a kezemből. Most mégis megpróbálom, hátha sikerül végig írnom ezt a levelet. – Mindenekelőtt nagyon köszönöm a Szolgálat folyóiratot és a mellékelt könyveket. Minden számot megkapok, és nagy haszonnal forgatom azokat. Csütörtökönként tartunk szentórát, melynek anyagát én állítom össze, és én is vezetem az imát; ebben fel tudom használni pl. Jézus és az Egyház anyja, az Eukarisztikus Emlékkönyv, valamint a Szolgálatból a Tabernákulum előtt c. elmélkedéseket. A szülői értekezleteken, valamint a Szülők fóruma c. előadássorozatban a pedagógiai témájú cikkeket, könyveket. Nagyon kérem továbbra is ezeket a kiadványokat. Gondot okoz azonban az, hogy mivel viszonozhatnám. – Talán érdekli Atyát, hogy egyházközségünkben milyen élet folyik. Legnagyobb örömünkre az szolgál, hogy szeptembertől iskolákban újra taníthatjuk a hittant. Gondolom, sok nehézséggel kell majd megbírkózni; de talán fog sikerülni a Gondviselés segítségével. A kis kápolnánkban úgy sem férünk el sokan. Most épül templomunk, ahol majd lesz megfelelő helyiség az oktatás céljára, de ez még távoli ígéret. Mindenesetre az iskolai hitoktatás hozzáférhetőbb lesz a gyerekek számára, és ez fontosabb, mint egy jól felszerelt, segédeszközökkel, szemléltető képekkel telezsúfolt terem, ahová csoportonként 15–20 vagy ennél kevesebb gyerek jár. Oka az, hogy csak du. 5 óra után tudunk órákat tartani, s ez már késő a téli hónapokban. Sajnos, a papjaink többsége itt Pesten nagyon ragaszkodik a templomi hitoktatáshoz, s nem akarnak élni az új lehetőséggel. – 1990. V. 21.

Nagyon szépen köszönöm a húsvéti számot, meg természetesen a régieket is. Eddig nem jelentkeztem, mert katona voltam, de hál' Istennek márciusban leszereltem. Sajnos, megmondom őszintén, nagyon eltávolodtam Istentől és az ő egyházától. Hiányzik a régi életem, a lelki békém. Beálltam én is a sorba, akár a többi társam, taposni a pedált, gürizni, hajtani a több pénzért. De kérdem én: Megéri? Hisz érzem magamon, mint ebben az országban még sokan,

hogy megváltozott az erkölcsi felfogásom, sajnos nem jó irányba. Egy országot ki lehet húzni a kátyúból, ha csak gazdaságilag van lemaradva; de ha erkölcsileg is, akkor nagyon nehéz. Nem akarok még lejjebb süllyedni, és igyekszem visszaállítani a kamasz korombeli igazi értékeket a megfelelő, saját maguk számára fenntartott helyre. Ehhez kérem továbbra is segítségüket azáltal, hogy lelki erősítés címén megküldik számomra továbbra is a Szolgálatot. Bízom abban, hogy az igazi erkölcsi értékek fognak győzni, és előmozdítják országunk, hazánk, népünk jobb létét. – 1990. V. 23.

Köszönöm a Szolgálat 85. számát (rendkívül aktuális a témája) és Belon Gellért könyvét. – Bár nem élünk anyagi szempontból magas szinten, és eddig két kicsi gyermekünk van, de azért évi két intenciót tudok vállalni. Nagyon örülök, hogy a jövőben is kaphatom a Szolgálatot. – Nagyon szükséges lenne valamelyik Szolgálatban a következő témáról olvasni: kritika az egyházban, annak szükségességéről, felelősségéről, módjáról. – Családapa, 1990. V. 24.

Köszönöm a húsvéti számban közzétett felhívást, figyelmeztetést. Magam is – sajnos – régóta tartozásban vagyok. Kérem, szíveskedjék részemre kijelölni negyven intenciót, és a kijelölésről értesíteni, hogy mielőbb megkezdhessem a sacrumok végzését. – 1990. V. 24.

Régóta érzek lelkiismeret-furdalást, amiért nem szoktam visszajelezni, hogy a Szolgálatot és mellékelt küldeményüket megkaptam. Mindig rendkívül nagy örömet szerzett, s ezúton most hálás köszönetemet fejezem ki. Először mindig a missziós leveleket szoktam elolvasni, talán mert él bennem kispap korombeli sóvárgásom, vágyódásom, amely aztán a körülmények folytán mégsem érlelődött teljes hivatássá. Így maradtam 25 éve az egyik magyar egyházmegye papja. A Szolgálat olvasása bennem – és gondolom, másokban is – mindig erősíti az egymáshoz tartozás tudatát; nagyszerű érzés ez; egy nagy családba tartozunk mi, magyar anyanyelvűek az Anyaszentegyház közösségében, bárhova is rendelt bennünket szolgálatra az isteni Gondviselés. – 1990. V. 24.

A jövőben örömmel lennék a Szolgálat rendszeres előfizetője és olvasója. A példányok megtérítését intencióban tudnám vállalni, mivel se rokona, se ismerőse nem vagyok senkinek a határokon kívül. – Erdély, 1990. V. 25.

Egyre-másra váltok nagy (Nagy) és nagyobb emberekké (Attila püspök – és Te is új funkciódban), és az ilyen honi kis hangyák, mint magam is, már nem tudják, meghallják-e még kiáltásukat ott a magasban. – Két intenció felajánlásával szeretném biztosítani a Szolgálat folytonosságát. Igen hasznos segítséget nyújt nekem a felnőtt-hitoktatáshoz. Nagyon hiányozna, ha valami ok miatt elmaradna. – 1983 óta nyugdíjasként, aktívabban közreműködök az egyházi hitéletben is. Lelkipásztori kisegítő szolgálatot végzek a kántori teendők mellett. Legfőbb területem a felnőttek oktatása és egy egyházközségi imacsoport vezetése. – Magunkról talán még annyit: nagy családom tovább terjed, most várjuk a 23. unoka születését. Egyik

lányom özvegyen maradt három kisgyerekkel; most mi neveljük a középső fiút. Ez most a nejem elsőrendű hivatása, miután ő is nyugdíjba vonult. – 1990. V. 25.

Nem nagyon szeretek írogatni; mivel azonban a legutóbbi számban olyasmit olvastam, hogy "ha valamelyik olvasónk sokáig nem jelentkezik . . . annak címére nem küldjük tovább a Szolgálatot", kénytelen vagyok jelentkezni, hogy meg ne szüntessék címemre küldeni a Szolgálatot, melynek kezdettől fogva szorgalmas olvasója vagyok. Szerencsés embernek tartom magam, hogy a Papi Lelkiség számai is megvannak birtokomban, és rendszeresen olvasgatom. A Szolgálatot bővebb, tágasabb kiadásban is el tudnám képzelni, szükség is lenne rá. A kiadások költségeire szívesen elvégzek tíz szentmisét. – 1990. V. 26.

Döbbenetes, amit 21 év alatt végeztek! – 1990. V. 28.

Régóta jár már nekem kedves jóvoltukból a Szolgálat, de lelkemet nyomja az adósság. Mindig keresem benne azt a kis cédulácskát, amely a végzendő intenciókat jelöli ki. A mostani számban – úgy látszik, – felületesen olvasva kérésüket sietve igyekeztem eleget tenni az adósság lerovásának, és végeztem a szándékukra az intenciókat, minden kijelölés nélkül. Tudom bizony, hogy ez így nem jó; kapkodásomnak magam vagyok az okozója. Legfeljebb megy a "thesaurus Ecclesiae"-ba; ott is jó helyen van. Kérem, szíveskedjenek számomra kijelölni tíz intenciót; helyzetem lehetővé teszi, hogy vállaljam. – 1990. V. 28.

Én egy nagyon haszontalan és érdemtelen olvasójuk vagyok. Már több mint egy éve kapom a lapot, s még csak meg sem köszöntem. Pedig sokat tanultam, erőt és vigasztalást merítettem belőle. Kedves könyveikkel együtt másoknak is adom olvasni. – Egyházközségemben teszem, amit tudok. Imacsoportot sikerült szervezni és fenntartani már öt éve. Zarándoklatokat szervezünk. Templomot takarítunk. Hittanosok után járunk. Énekkarunk van. Mellékesen még nagymama vagyok, meg öreg, magányos rokonaim vannak. Nagyon szépen köszönöm, hogy jóakaratukból még nem zártak ki. Kérem, ha tehetik, szíveskedjenek a lapot továbbra is küldeni. – 1990. V. 28.

A Szolgálat már nagyon hozzátartozik az életemhez. Ha régen nem is tanítok már – nem az én elhatározásomból szűnt meg annak idején –, most meg már kiöregedtem belőle, meg a körülményeim is megváltoztak, de így is a Szolgálat olvasása közben úgy érzem, hogy beletartozom a "vérkeringésbe". A lapot annak idején ajándékba kezdtem kapni. Istenben boldogult P. Őry és Kardos Klára jóvoltából (ez utóbbival egy évfolyamon végeztük Szegeden a Xavériánumot). – 1990. V. 29.

Azt hittem, a Szolgálat megszűnik, s ezért nem is nagyon gondoltam, hogy cikket kérő levél még érkezik hozzám. – Egyesült Államok, 1990. VI. 6.

Frindt Jenő kanonok, ny. plébános márc. 4-én; tem. Egerben márc. 8-án (95,73)

Jakoda Ferenc kisegítő lelkész márc. 6-án Újpest-Megyeren; tem. Rákóczifalván márc. 15-én (61,26)

Lukács László SJ testvér márc. 18-án Budapesten (80,66)

P. Temesi Antal Paszkál kapucinus házfőnök, érd. plébános márc. 22-én Tatán; tem. márc. 29-én (68,50,44)

Sallai László kanonok, balatonakali plébános márc. 23-án Balatonfüreden; tem. Balatonakaliban márc. 30-án (85,49)

Dr. Polonkai György érs. tanácsos, ny. kápolnaigazgató márc. 25-én Budapesten; tem. Budapesten ápr. 4-én (80,51)

Molnár Antal nagyprépost, ny. esperes plébános márc. 27-én Szegeden; tem. Szegeden ápr. 3-án (82,58)

Kovács Zoltán lazarista missziós márc. 27-én Győrött; tem. Pannonhalmán ápr. 3-án (77,52)

Sindel Ferenc mb. esperes, sályi plébános márc. 29-én Mezőkövesden; tem. Sályban ápr. 4-én (75,49)

Bende Tivadar ny. esperes plébános (67) és **Borsányi Gáspár** (33,4) nagypakai plébános ápr. 7-én Rozsnyó felé tartva balesetben; tem. Pereden ápr. 11-én

P. Áldási József ferences ápr. 3-án; tem. Budán ápr. 9-én (77)

Kertész Antal volt ker. esperes, ny. attalai plébános ápr. 10-én Székesfehérváron; tem. Székesfehérváron ápr. 23-án (76,51)

Nacsa Sándor ny. plébános ápr. 10-én Makón; tem. Makón ápr. 17-én (64,29)

Tury Lajos lelkész, a Regnum tagja ápr. 12-én Budapesten; tem. Óbudán ápr. 24-én (76,53)

Takács Joákim OCD testvér ápr. 13-án Pannonhalmán; tem. Pannonhalmán (85)

Dr. Tóth József ny. jászkiséri plébános ápr. 20-án Tardon; tem. Sáta községben ápr. 27-én (75,52)

Miklósi István tb. esperes, ny. závodi plébános ápr. 20-án Székesfehérváron; tem. Székesfehérváron máj. 7-én (81,57)

Kálmán Dezső püspöki tanácsos, kőszegi plébános ápr. 21-én Szombathelyen; tem. Kőszegen ápr. 27-én (57,34)

P. Dr. Markos Rezső János OSB ápr. 29-én Győrött; tem. Győrött máj. 11-én (79,59,53)

Dr. Szalai Miklós c. esp., ny. halimbai plébános (a sokak által ismert "gyógyteás" atya) máj. 1-én; tem. Halimbán máj. 11-én (88,64)

Németh László c. esperes, ny. plébános; tem. Tápiósülyben máj. 17-én (87)

Walkovszky László lelkész máj. 11-én (? Budapesten); tem. Budapesten máj. 29-én (80,56)

P. Bíró Géza Lucián OSB, volt gimnáziumi tanár, számos magyar katolikus megmozdulás irányítója máj. 15-én Komáromban (Szlovákiában); tem. Komáromban máj. 22-én (93,68)

Kiss Géza ny. nagybaráti plébános máj. 19-én Kapuváron; tem. Kapuváron máj. 24-én (76,51)

Köves Béla lazarista missziópap máj. 23-án Pécsett; tem. Pécsett jún. 5-én (75,51)

Dr. Kubinyi György c. esperes, vörösberényi plébános Vörösberényben jún. 7-én misézés után; tem. Vörösberényben jún. 17-én (73,49)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

Dr. LŐRINCZ IMRE SCH. P.
(1923–1988)

Kiskunfélegyházán született 1923. március 25-én. Két testvérbátyja előzte meg a születésben, mint ahogy megelőzték a halálban is. Imre középiskoláit a kecskeméti piaristák gimnáziumában végezte. Mire szellemének érettségét a szép matura megmutathatta, addigra lelkében megérett Isten hívó szavára is a komoly és végleges válasz: a piarista atyák sorába lép! Magyar- és latinszakos tanárként gondolta el életét. Mikor azonban a tanári oklevél és a doktorátus is a kezében volt, Isten nem az ő általa elgondolt úton vezette tovább. És Imre haláláig vállalta mindig az isteni Akarat útjelzéseit, mert hivatásában a szerzetes teljes önátadását mindennél fontosabb és alapvetőbb feladatának vallotta.

1947. június 22-én együtt kaptuk meg a papirendet Meszlényi esztergomi segédpüspök úr kezéből a piaristák budapesti kápolnájában. (Összesen 23 szentelendő állt a püspök előtt!) Imre két év múlva a győri egyházmegyébe került, és Alsógallán volt segédlelkész és hitoktató, kiváló rendtársa, Vas Péter mellett. Itt érezte először, hogy Isten nem a gimnáziumi katedrát szánta neki. Már 1950-ben Csornára került ugyancsak segédlelkészi és hitoktatói beosztásban. Ekkor még nem sejtette, hogy ezek az évek, melyek alatt nagyon jól megismerhette a csornai híveket, alapos előkészítés voltak számára a majdani felelős lelkipásztori vezetésre ugyanott. 1961-ben a győri Hittudományi Főiskola tanára és a papnevelő-intézet prefektusa lett. Itt érte meg a pillanatot, amelyben felismerte: Isten nem a középiskola, hanem egy főiskola kated-

rájára hívja. Ahelyett, hogy jó katolikus híveket neveljen, képzett és odaadó lelkületű vezetőket kell a hívek számára formálnia. Érdekes az Úr útja: munkálkodik alacsonyabb szinten, mint a gimnázium, az általános iskolában; dolgozik a főiskolán, magasabban, mint a középiskolai fok; csak éppen az marad ki az életéből, amire készült: a "középiskola"!... 1967-ig működött a győri szemináriumban, mindig lelkesedéssel, odaadással, átérezve a reá nehezedő feladatot. Szent és képzett papokat akart nevelni növendékeiből. Az itteni évek alatt kicsit alkalma nyílt arra is, hogy a latinszakos tanár szintén megmutatkozzék benne. Ügyes latin nyelvtant állított össze, tekintettel a szeminárium követelményeire. Afféle "egyházi" latinkönyv volt ez. 1967 után kétéves újabb segédlelkészi beosztást kapott Mosonban, majd dunaalmási plébános lett, hogy innét, ismét két év múlva, elfoglalhassa haláláig a csornai főplébánia vezetését. Mindent igyekezett megtenni, hogy híveit minél nagyobb számban és minél tökéletesebben elvezesse Istenhez. A szorosan vett papi munkák: a szentmise, a gyóntatás, a prédikáció stb. mellett istenadta művészi érzékét is arra használta, hogy híveit művészien megrajzolt plakátokkal, szépen megfogalmazott ismertetésekkel vonzza az Úr közelébe. Szeretettel karolt fel mindenkit: felnőttet és gyermeket egyaránt. Nevéhez fűződik a csornai nagytemplom teljes külső és belső felújítása.

Örülök annak, hogy a szemináriumban töltött tanári-prefektusi éveiben együtt lehettem vele. Plébánosi állomásain is sokszor együtt dolgozhattam Imrével. Olyan alkalmak voltak ezek, amikor mély lelki beszélgetésekbe mélyedtünk. Maradandó élmények számomra ezek a beszélgetések. Máskor is, ilyenkor azonban különösen megismerhettem azt is, hogy rendi kereteken kívül, egész lélekkel hű maradt rendjéhez. Milyen szívesen beszélt róla! Szobájában nemcsak ott függött Sík Sándor képe a falon, hanem gyermeki szeretettel vette körül a nagy elöljárót. Milyen szeretet és tisztelet sugárzott belőle, amikor pl. egykori prefektusát, Előd atyát emlegette!

Július elején, egy hétfői napon beszéltem vele telefonon. Nem gondoltam, hogy utoljára. Szívével gyengélkedett, de a baj nem látszott veszélyesnek. Csak a halál utáni boncolás tárta fel, hogy Imre olyan szívsérüléssel született, hogy még műtét sem tudott volna rajta segíteni. Isten erre az időre küldte őt közénk: 1923–1988! Megdöbbentett a hír: július 21-én hirtelen elhunyt. Csornai hívei között nyugszik, várja a feltámadást.

Egy rend és egy egyházmegye vesztett benne nagyon sokat, vagy – inkább – nyert vele nagyon sokat az Úrnál!

Confrater

SZALAI TIMÓT
(1942–1988)

Július 28-án még részt vett volt főnökének, Lőrincz Imrének a temetésén, és három hét múlva, augusztus 18-án őt kísértük utolsó földi útjára.

Győrött született, 1942. július 5-én. Amilyen örömöt jelentett – nővére után és öccse előtt – megjelenése a kis családban, olyan fájdalmat hozott jó édesapjának, édesanyjának és testvéreinek korai távozása.

Miután elvégezte középiskoláit a pannonhalmi bencés gimnáziumban, a Győri Püspöki Papnevelő-intézetbe kért felvételt. 1960 és 1965 között volt a szeminárium növendéke. Itt

találkozott először, 1961-ben Lőrincz Imrével, aki tanára és prefektusa volt. Akkor kezdtem a szemináriumi spirituálisságot, amikor Timót kispapéveit. Mindig szerény volt, és – ahogy én akkor láttam – kicsit visszahúzódott is. A papi lelkület kialakításának ezen éveit komolyan vette a lelkiélet terén és a szent tudományok elsajátításában is. Jó alapokat vetett, amint azt az 1965. június 21-én történt szentelése utáni lelkipásztori munkái bizonyították. A kezdést két három-három éves káplánság jelentette számára Árpáson és Magyaróváron. Csak egy évet töltött Nyulon, és onnan került ugyanilyen beosztásban Csornára. Tíz évig működött Lőrincz Imre vezetése alatt. 1981-ben Győr-Révfalu plébánosa lett haláláig. Közben 1985-ben a székesegyházi esperesi kerület helyettes esperese. Révfaluban kerültem egészen közel hozzá. Segítettem a lelkipásztorkodásban, szentmisék mondásával, gyóntatással, temetéssel stb. Nagyon jó volt vele együttműködni. Azt hiszem, ha a jó Isten hosszabb életet adott volna neki, és nagyobb helyre került volna (bár ez ellen mindig határozottan tiltakozott), eszményi főnök lett volna belőle. Csak így szólítgattam: "kis főnök".

Timót egészen különleges karizmát kapott az Úrtól. Mindenkihez mindig határozott és józanul szigorú volt, nem ismert megalkuvást a vallási élet területén. A kívülállónak néha majdnem keménynek és ridegnek tűnt magatartása. Ennek ellenére mindenkit – felnőttet és fiatalt – szinte mágnesként vonzott. A gyermekek hitoktatása mellett sikerrel indította el a felnőttek katekézisét. Könnyed érthetőséggel tudott szólni hallgatóihoz. Prédikációi gondolatindító elmélkedések voltak. Minden szentmisén szólt néhány szót.

Timót nevéhez fűződik a már előbb megkezdett templomi restauráció befejezése, az új liturgikus tér kialakítása, a keresztút felállítása stb. Sikerült egészen felújítania a plébánia-épületet. Egy maradt még hátra: ezüstmiséjére új orgonát szeretett volna építtetni. Reméljük, hogy ő már az égből fogja hallgatni az új orgona szavát.

1987-ben jelentkeztek és egyre erősödtek azok a fájdalmak, amelyek szervezetét rövid egy év alatt fölemésztették, mert a rák terjedésének jelei voltak. Híveinek aggódó szeretete sem tudott rajta segíteni. Rengeteget szenvedett. Paphoz méltóan. Tudta, mi vár rá, és mindent elfogadott. Az utolsó hónapokban már csak velem együtt tudott misézni, de tette, amíg ezt is nem kellett abba hagynia. A végső szentségeket tőlem kérte.

Szülei és testvérei keze között halt meg 1988. augusztus 13-án. Családja iránti szeretetét – ha szabad így mondanom – még halála után is bizonyítja alapítványi szentmisével, melyet az ő távozásának emlékére minden év augusztus 13-án mutatnak be a révfalui templomban.

Timót hívei között akart pihenni. Ezzel is kifejezte iránt ük való szeretetét. Tudják ezt a hívek. Sírja a mai napig tele van friss virággal, bizonyítva: a szeretet szeretetet szül!

Confrater

Dr. NEMECSEK JÓZSEF
(1900–1989)

Hosszú betegség után 1989. január 11-én nagyváradi otthonában halt meg. A romániai katolikus egyház életének számos vonatkozásban kiváló nagy embere volt.

Hagymádfalván, a nagyváradi egyházmegyében született. Teológiai tanulmányait Budapesten végezte, ott szerzett teológiai doktorátust. Nagyváradon szentelték pappá 1924. március 24-én.

Rövid ideig a nagyváradi püspökségen teljesített szolgálatot, majd Bukarestbe került segédlelkésznek. Fővárosi működése idején alkalmas épület megszerzéséhez segítette a főegyházmegye vezetőségét; ez lesz az ottani érseki székház.

Már 1925 őszén hittan- és teológiatanárként kezdett működni Nagyváradon; vicerektornak is kinevezték és eredményesen dolgozó gazdasági vezetőnek.

1951-től Gyulafehérváron volt teológiai tanár, 1955-től rektor is. Nyugdíjaztatása után visszatért Nagyváradra. A gyulafehérvári teológiát jó kapcsolatai révén, sok utánjárással egyetemi szintre és elismerésre fejlesztette, hatévessé tette.

Hűvös és halkszavú ember volt, egyben acélos keménységű és gondos jóságú ember is. Egyéniségének értékeit bőségesen kamatoztatta kispapjai javára. Teljes mértékben bírta a főpásztorok bizalmát; olyan szigorúakét is, mint Scheffler János és Márton Áron püspökök; bizalmas megbízatásokban is. Országos tekintély, országos fontosságú személyiség volt. Egyházának sokat használt azzal is, hogy korrektségével megszerezte magának a világi hatóságok megbecsülését és bizalmát.

Nagyváradi nyugdíjasként szívesen végzett vasárnapi miséket, amíg ereje engedte, a kórházakban, így a tüdőszanatóriumban. Halála után a nagyváradi egyházmegyének egyetlen doktorátussal bíró papja maradt: a volt ordinárius.

Szerdán halt meg, és szombaton temették. A kiértesítési nehézségek ellenére a temetésen egész Románia papsága képviseltette magát: a bukaresti főegyházmegye, a jászvásári egyházmegye és természetesen valamennyi erdélyi egyházmegye. A jelenlevő 100–110 papból 25-en koncelebráltak dr. Jakab Antal gyulafehérvári püspökkel. Magyar beszédet mondott a püspök és a nagyváradi ordinárius, dr. Dászkál István, román beszédet pedig a jászvásári szeminárium rektora.

Főleg volt kispapjai, akik sokan vannak, tisztelettel és szeretettel őrzik emlékét.

Sz.

BOLEHOVSZKY DEZSŐ
(1917–1989)

1989. május 19-én hosszú szenvedés után, szentségekkel megerősítve, 72 éves korában halt meg, mint plébános, esperes és szentszéki bíró. Temetése május 29-én volt Mátramindszenten, abban a temetőben, ahol szülei is nyugszanak.

Neve is mutatja lengyel származását. Bizonyára megnézte ő is azt a szép, nagyon csinos várost, Bolehow a neve. Ősei innen jutottak magyar földre. Dezső paptestvérünk Szegeden született. Később Budapestre költöztek. Itt végezte el Dezső a gimnázium I–IV. osztályát. Az V–VIII. osztályokat mint ciszterci növendék végzi az egri gimnáziumban. 1936-ban érettségi vizsgát tesz igen szép eredménnyel. 1941. június 15-én az egri székesegyházban pappá szenteli

Kriston Endre egri segédpüspök. Felemelő volt ez a nap: a szentélyben 10 egri egyházmegyés és 17 ferences szerzetes lesz Krisztus papjává.

A szentelésünket megelőző vasárnap este megkezdtük a lelkigyakorlatot. Ez csak nekünk szólt. A teológia III. évfolyamától dr. Takács József volt a spirituálisunk. Már másodéven is tanított bennünket szentírástudományra, később pedig dogmatikára és egyéb tárgyakra. Most itt vagyunk a szentelés előtt. Professzorunk, spirituálisunk szívét-lelkét öntötte ebbe a lelkigyakorlatba. Most tudjuk meg: Mik a kötelességei Krisztus papjának? Miért leszünk a lelkek pásztorai? Mit vár és követel az egyház papjaitól? Az igaz hietet kell hirdetnünk. Mivel tartozunk főpásztorainknak? "Legyenek megszentelve ezek a kezek" – mondja a püspök Jézus helyett. Amit megszentelnek, legyenek megszentelve, amit megáldanak, legyenek megáldva. A szentelés után hálát adtunk a szeminárium kápolnájában, és megfogadtuk: a breviárium nónáját egymásért ajánljuk fel, amíg élünk. És a szentelés évfordulóján vagy ahhoz nagyon közel találkozunk valahol.

Azért tértem ki minderre, mert papi életünket ez határozta meg. A szentelés után eléggé szétszóródtunk. Többen a frontra kerültek mint tábori lelkészek. Dezső is. Aztán sok minden ért bennünket. Igyekeztünk megtartani, amit olyan szívesen megfogadtunk. Sokszor találkoztunk egymással. Mindig neveltük egymást, persze kellő tapintattal, "osztálytárs mindent megmondhat" jeligével, de úgy, hogy ne fájjon.

Dezső – a mindig mosolygó Dezsőkénk – tizenkét beosztást kapott. A legkülönfélébb helyekre került. Mindenütt építette az egyházat. A gyermekeket különösen szerette, de a felnőtteket is. Valóban lehet rá alkalmazni Szent Pál szavait: "Mindenkinek mindene lettem." Első kitüntetése 1974-ben érte: szentszéki bíró lett. 1979-ben címzetes esperes, majd 1986-tól kerületi esperes. Legutolsó állomáshelye Felsőtárkány.

Dezső testvérünk igen derék, kiváló pap volt. Mindenütt nagy gondja volt Isten házára. Újjávarázsolta. Templomokat hozott rendbe, kívül-belül. A plébániaépületeket is korszerűsítette mindenhol. Örömmel kereste fel a betegeket, öregeket. Paptestvéreihez mindig előzékeny, udvarias. Mindenkinek jót akart és jót tett. Egyenes lelkű, tiszta szándékú papi lélek volt. Mindnyájunkra maradt tőle a nagy tanulság: Ott kell becsülettel helytállni, ahová az isteni gondviselés állított bennünket. Mindig egyenes úton kell járni.

1989 első napjaiban került Budán a kórházba. Súlyos operáción esett át. Érezte, túl sok idő nincs már hátra. Temetésén sok paptestvér vett tőle búcsút. Jézus legyen jó szolgájának jutalma.

Confrater

BORSOS IMRE
(1915–1989)

58 évvel ezelőtt együtt vonultunk be Egerben a Foglár intézetbe, hogy mint ötödikes kispapok készüljünk a Mester követésére. Előbb Szent Bernát iskolájában, majd öt évig az egri szemináriumban együtt tanultunk, imádkoztunk. Jó kedélyű fiú volt. Ha megszólalt szépen csengő, erős hangja, szinte betöltötte a szemináriumot. "Eger városában a sziréna gyönge, Segíthetnél neki, Recsknek drága gyöngye" – énekelte az ötödévesek búcsúztatásakor

egy negyedéves társunk. Akkoriban már gyakran szólt a sziréna. Még csak próbaként. 1940 tavaszát éltük, már kitört a pusztító II. világháború.

Recsken született, ebben a mátraaljai kis faluban. Onnan került Egerbe. Papi működését Demecserben kezdte. Bátorban, majd Csernelyben, ismét Szabolcs megyében, Balkányban káplánkodott, hintette a háború vérzivatarai között Krisztus szeretetének magvait. 1944-ben Füzesabonyba került káplánnak, majd három év elteltével Jászberénybe. Két év múlva mint hitoktató Kisvárdán nevelte az ifjúságot, igyekezett megtartani őket a krisztusi hitben, amikor erőszakkal terjesztették a hitetlenség szellemét. 1951-től plébános Mezőladányban, ahol plébániát épített. Hat évvel később szülőfaluja mellé, Mátraderecskére került plébánosnak, onnan kilenc év után Novajba, már mint esperes plébános. 23 évet töltött ebben az Eger melletti kis községben. Szépítette templomát kívülről, belülről. A Szűzanya életét bemutató csodálatos faliképek nemcsak a híres mezőkövesdi templomfestő, Takács István munkáját dicsérik, hanem az ő odaadó, áldozatos papi tevékenységét is. Az elsők között volt, akik hőtároló kályhákkal látták el templomukat. Még betegen is hűséggel végezte munkáját. Az utolsó három évben a szenvedések golgotáját járta. Megoperálták (végbélrákja volt), a műtét után kicsit pihent, de pár nap múlva már ismét munkába állt. Társaságkedvelő volt, de az utóbbi két évben már alig mozdult ki otthonából. Nagy fájdalmai voltak, de sohasem zúgolódott. 1989 májusában, az egri volt cisztercita gimnázium 300 éves jubileuma alkalmából, amikor mi is megtartottuk 54 éves érettségi találkozónkat, négyen is felkerestük. Mondtuk neki: már csak egy év, és jövőre készülődhetünk az aranymisére. Fájdalmasan legyintett: én már nem érem azt meg. Még belépett papsága 50. évébe, de az aranymisét már odafenn fogja celebrálni. Július elején még elvitték Debrecenbe, a klinikára, de az a kezelés már csak ártott neki. Hazahozatala után még végigszenvedett néhány napot. Szomszédos paptársa többször is megáldoztatta, feladta neki a szent kenetet, s július 31-én csendesen elszenderedett.

Kovács Endre egri segédpüspök mondta érte a szentmisét aug. 7-én Novajon, kb. 45 paptársa és a templomot zsúfolásig megtöltő hívei körében. Koporsóját ezután Recskre vitték, s ott délután édesanyja sírja mellé helyezték örök nyugalomra. A szertartást szintén Kovács püspök úr vezette. Paptársai mellett többszáz recski hívő volt jelen. Mind Novajon, mind Recsken – végrendelete szerint – volt osztálytársa búcsúztatta. A "Jesu sacerdotale Cor" ének magyar szövege volt a végső istenhozzád: "Ó Jézus, add kegyelmedet, Úgy kövessük szent Szívedet, Hogy téged örök Főpapunk, Országodban elhunyt Imre paptestvérünkkel együtt, Mindnyájan megláthassunk!"

Osztálytársa

Dr. TÓTH JÓZSEF
(1915–1990)

1990. április 20-án, húsvét nyolcadának péntekén meghalt dr. Tóth József címzetes kácsi apát, nyugalmazott jászkiséri plébános. Az egri főegyházmegye papsága Tóth atyának nevezte, ismerte, szerette.

1915. január 6-án született a Borsod megyei Sáta községben. A hit szerinti élet első élményeit szüleitől, a közösséghez tartozás előnyeit és feladatait öt testvérének közösségében, a vallásos, sokgyermekes családban ismerte meg. A sátai elemi iskolában kezdte tanulmányait. Tanítója felismerte értelmi képességeit, hitoktatója a csírázó papi hivatást. Szüleinek aján-

lották fiúk taníttatását. Hitoktatója készítette fel az első gimnázium anyagából magánvizsgára, amit sikerrel letett a ciszterciták egri Szent Bernát Gimnáziumában, s felvételt nyert a rendes nappali tanulók közé. Ötödikes gimnazista korától kisszeminarista; gimnáziumi eredménye és az érettségi bizonyítványa is kitűnő volt.

Teológiai tanulmányait az egri Érseki Hittudományi Főiskolán kezdte meg. Szemináriumi elöljárói azonban már a második évre a budapesti Központi Szemináriumba küldték. Tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem teológiai karán folytatta és fejezte be "summa cum laude" doktori minősítéssel.

1938. október 30-án szentelték pappá. Lelkipásztori szolgálatát Kenderesen kezdte, Szmrecsányi Lajos egri érsek 1939. július 1-én nevezte ki ide káplánnak. 1940. július 22-én főpásztora megtisztelő feladatot bízott reá: a papnevelő intézet tanulmányi felügyelőjévé és a hittudományi főiskola helyettes tanárává nevezte ki. A tanulmányi felügyelő feladata: "rendszeresen tartozik őrködni afelett, hogy a növendékek a fegyelemre, tanulmányokra, valamint egyéb jellemképző és tökéletesedést szolgáló eszközökre vonatkozó intézeti törvényeket megtartsák". Fő tantárgya a szentírástudomány lett. Növendékei ekkor ismerték meg a jól felkészült tanárt, a fegyelmezett és fegyelmet kívánó prefektust.

1942. március 18. újabb határkő papi életében: a szeminárium lelkiigazgatója lett. Főpásztora megbízta a nagy feladattal: "a lelkiigazgató hajlítja és neveli a papnövendékek lelkét Krisztus követésére; így nagyrészt az ő példájától, buzgóságától és irányításától függ, hogy milyen áldozópapok kerülnek ki az Úr szőlőjébe a papnevelő-intézetből. Reája és az ő nevelő munkájára épül fel tehát az egyházmegyei papság szelleme, kegyelmi élete, fegyelmezettsége és kötelességtudása, s mindezeken keresztül a hívek hitélete. Ezért legyen növendékeinek gondviselője, meghitt tanácsadója, s ha kikerülnek az életbe, tartsa fenn velük a legszorosabb érintkezést, és lelki ügyeikben legyen mindenkor hűséges gyámolítójuk." Ennek a főpásztori megbízásnak tett eleget a szemináriumban két évtizedes nevelői élettel, példaadással; ez meghatározója lett paptestvérei iránti magatartásának egészen élete befejezéséig.

A papi élet keresztútjából is vállalta a reá eső részt. 1960. január 30-án nem alkalmatlansága vagy eredménytelensége, hanem erőszakos állami beavatkozás miatt kellett távoznia a szemináriumból. Brezanóczy Pál akkori főpásztora felmentési iratában ezeket írta: "Két évtizedes tanári, prefektusi, időközi lelkiigazgatói munkásságáért, mindenkor készséges lelkipásztori tevékenységéért, különösen pedig a szent liturgia szellemében Isten dicsőítésének szorgos előmozdításáért fogadja bensőséges hálámat. Mindezt először a minden jó Adójának köszöntem meg. Távozásának okát személyesen adtam tudomására. Isten rendeléseként fogadta, ezáltal ezen keresztjét is érdemszerzővé magasztosította. Suscipiat Dominus. . ."

Érdemszerző életének több mint két évtizedét a jászkiséri plébánián élte le. Amire eddig a papnövendékeket tanította, most hívei épülésére gyakorolta. Fegyelmezett papi élete, buzgósága megnyerte hívei szeretetét és a másvallású emberek tiszteletét.

1982-ben kérte nyugállományba helyezését. Nem a papságtól, hanem a plébániavezetés sokszor nem papi feladataitól kért felmentést. Augusztus 1-én kisegítő lett Egerben a volt ferences templomban. Itt mutatta meg, mennyire ragaszkodik papi hivatásához, Isten

mindvégig tartó hűséges szolgálatához. Minden nap percnyi pontossággal beült gyóntatószékébe, mutatta be szentmiséjét, végezte szentségimádásait. Ajtaja mindig nyitva volt paptestvérei előtt, minden növendékére emlékezett, sokukkal rendszeresen levelezett.

Életútja vége felé ő is átélte: a lélek kész, a test egyre erőtlenebb. 1987-ben a szentmiseáldozat bemutatása közben lett először rosszul, kisebb méretű agyérgörcs volt a kezdete testi erői fokozatos leépülésének. 1988 tavaszán döntött úgy, hogy kérte felvételét a Tard községben levő szociális magánotthonba. Jobb oldala egyre bénultabb lett, beszéde egyre akadozóbb.

Az egyház húsvéti örömében érte meg a pillanatot, amikor a keresztet levette válláról Jézus, aki helyet készített neki az Atya házában.

Seregély István egri érsek mutatta be érte a szentmisét szülőfalujának első-, ezüst- és aranymisés oltáránál. Félszáznál több egykori növendéke, szülőfalujának meghatott népe adott hálát Istennek Tóth atyáért 1990. április 27-én, temetése napján.

Suscipiat Dominus!

Növendéke

BÍRÓ LUCIÁN OSB
(1898–1990)

A felvidéki magyarság Remény című hetilapjából vesszük át ezt a megemlékezést.

Kedves Tanár Úr!

Kilencvenkét esztendő után betelt földi küldetésed, és hazatértél. Úgy szólok most Hozzád, mint annak az újságnak a főszerkesztője, amely elődjének megszületésénél 1968-ban Te is bábáskodtál. Akkor nem sikerült megvalósítanunk. Most itt az újság, amely a Tiéd is. Szerfölött megérdemled, hogy lapjain elbúcsúzzam Tőled.

Nagyon régen történt, ha jól emlékszem, még 1936-ban. Az egyik magyarórán Mécs László akkor megjelent, Pisztrángok példája című versét elemezted. A pisztrángoktól tanultam: sosem úsznak az árral, hanem mindig szemben, mindig hősként. Ezt hangsúlyoztad. Aztán latinórán latinul is elmondtad, contra torrentem, vagyis szemben az árral. Amit ott akkor nekünk magyaráztál, azt egész életedben tudatosan élted. Nemes pisztránglélek voltál, kedves Lucián atya, sosem úsztál az árral, hanem mindig szemben, mert mindig jobbat akartál, mindig tökéletesebbre vágytál.

Ezt tetted mint tanár, a gimnázium nemes tanára, ezt tetted mint cserkészparancsnok, egész Szlovákia becsült cserkészparancsnoka. Ezt tetted mint pap a megújult liturgikus mozgalom buzgó tagjaként. Ilyen értelemben szerkesztetted a Tábortűz című ifjúsági lapot. Hosszú-hosszú időn át sok-sok nehézséggel megbirkózva. Kicsit mindig szembeúszó voltál, amikor az első csehszlovákiai magyar kulturális életben részt vettél. Akkor is, amikor a Szűz Mária Új Virágos Kertjét és a Kincses könyveket szerkesztetted. És ha Komáromban valamilyen mozgás volt egyházi téren, ha új gondolatok tűntek fel, mögöttük mindig ott állt, észlelhető volt a Te alakod. Bíró Lucián, aki elindította, aki továbbvitte, aki életet vitt bele.

A Horthy-éra és a második világháború alatt sem tagadtad meg meggyőződésedet, és bátran szembeszálltál az új pogányság áramával és a fasizmus hullámával. Üldöztetésben és áthelyeztetésben volt részed miatta. De akkor is emelt fővel ásztál szemben az akkori zavaros árral. Majd vége lett a háborúnak, és Kölcsey szerint: "Bújt az üldözött, s felé / Kard nyúlt barlangjában, / Szertenézett s nem lelé / Honját e hazában".

Eleinte próbálkoztál, próbálkoztatok "lopott pillanatokban" az igaz szóra és betűre éhes fiatalokat tanítani. Aztán már nem lehetett iskolába mennetek, nem lehetett tanítanotok. De Te találtál rá módot, hogy imádságra és énekre tanítsd kisebbségre nyomorodott nemzetedet. Kiadtad a Miatyánk című imakönyvet, árral szemben, engedély nélkül, vállalva a meghurcoltatást. És neked lett igazad. Az imakönyv immár a huszadik kiadást is megérte. Kezedbe vehetted, ha már nem is Te szerkesztetted – nekem kellett szerkesztenem –, de a Te szellemed volt benne. Legyen hála érte Istennek!

Aztán elhurcoltak, idegen környezetbe helyeztek. De ott is végezted a papi hivatást, szlovák hívek között, és arra nevelted őket, hogy hogyan kell szembefordulni az ateizmus hullámával. Majd visszakerültél a csallóközi tájakra, ismét nem tanárként, hanem papként kellett működnöd, és ásztál szemben az árral, és tartottad híveidben a pisztránglelkületet, ami mindig baj volt. Hűséges példát mutattál nekik, és nekünk, papoknak is.

Tetted ezt addig, amíg a pisztrángok helyett az árral úszó döglött halakat kedvelők nyugdíjba nem kényszerítettek. Aztán nyugdíjasként visszamentél Komáromba, a Te felejthetetlen városodba, és itt is egész halálodig nemegyszer az árral szemben úszva munkálkodtál, prédikáltál, miséztél és tanítottál. Mindaddig, amíg el nem jött a mennyei behívó.

Jézusunk, Te mondottad: "Nem minden helyzettel megalkuvó békét jöttem hozni, hanem kardot" (Mt 10,34). Nézz Lucián atyánkra jó szívvel, és fogadd magad mellé. Hiszen a Te szavad értelmében egész életében küzdött a megalkuvás ellen. Igaz tanárként, jó pásztorként és hűséges tanítványodként.

Szeretett Lucián atyánk, tanárunk voltál, mesterünk voltál, példaképünk lettél. Most arra kérünk, hogy majd pártfogónk légy Urunknál, Jézus Krisztusnál.

Koller Gyula